? 3353

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: Dr ILLYEFALVI I. LAJOS

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS SPORTLÉTESÍTMÉNYEI 1935-BEN

ÍRTA

Dr. vitéz MIKE GYULA

83. KÖTET 2. SZÁM

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS STATISZTIKAI HIVATALA

Ára 5 pengő

Stat. O. 997/83.

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK
SZERKESZTI: Dr ILLYEFALVI I. LAJOS

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS SPORTLÉTESÍTMÉNYEI 1935-BEN

ÍRTA
Dr. vitéz MIKE GYULA

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS HÁZINYOMDÁJA

309353

Budapest székesfőváros házinyomdája 1937 — 2866. — Felelős nyomdavezető: Kurfürst István vezérigazgató

Bevezetés.

A sport fogalma és jelentősége.

Még fülünkben cseng a Berlinben megtartott (XI.) olimpiai játékok százezres nézőközönsége határt ismerni nem akaró lelkesedésének, örömének s egy-egy nem remélt eredmény feletti csodálkozásának és elismerésének hangja, ami nemcsak a jelenlevőket, de—az éter hullámain keresztül—heteken át izgalomban tartotta a föld népességének millióit nemre, korra, rangra, nemzetiségre való tekintet nélkül. A sok százmilliós tömegek érdeklődésének központjában álló ez a jelenség, amelynek hatása alól alig vonhatta ki magát bárki is, s amelynek kevéssel előbb, úgyszólván valamennyien részesei voltunk, pár évtizeddel ezelőtt még elképzelhetetlen volt.

*

A sporttörténet legrégebbi fejezetének általában azt a korszakot tekintik, amelyik a klasszikus ókor görög népei által megteremtett s az olimpiai játékok révén híressé vált sportélet történetére vonatkozik. Nem, mintha a görög gimnáziumokban lefolyt élet előtt teljesen ismeretlen lett volna a testedzés fogalma és szükségessége. De a primitív népek vallásos jellegű táncai, a kinaiak, perzsák, egyiptomiak és az ókor egyéb művelt népeinek inkább katonai jellegű gyakorlatai legtöbbször nélkülözték azokat az elemeket, amelyek a testedzésnek a mai értelemben vett sportjellegét megadták, s mint ilyenek nem is voltak semmiféle módon hatással korunk sportéletének kialakulására. Éppen ezért lényegtelen ezeknek a sportoknak történeti jelentősége is.

»A tökéletes test és a szép lélek harmóniájának (kalokagathia)«szolgálatában álló görög sportélet — bár a mai sportoknak, elsősorban az úgynevezett athlétikának lényeges részeit magába foglalta — mégis még messze állott a sport mai értelmezésétől. Ugyanis ez a rendkívüli magas fokon állott testkultúra, amelynek a »kalokagathia« fogalmában kifejezésre jutott nemes célkitűzése a sportról alkotott fogalomnak ma is egyik eleme, az akkor ismert művelt területeknek csak egészen kis részére s azon az aránylag kis területen is csak a népességnek számbelileg kicsiny részét képező szabadpolgárokra terjedt ki. Hiányzott belőle a tömegjelleg.

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
I. sz. Növedéknapló
1937. 1367.

Az olimpiai játékoknak Krisztus után 393-ban Theodozius császár által történt megszüntetésével a sporttörténelemnek első, tüneményes fejezete lezárult. A keresztény vallás és hit terjedésével, amely a pogány élet megnyilvánulását látta a test ápolásának legemelkedettebb formájában is, természetesen háttérbe kellett szorulni a testnevelés kérdésének. A római cirkuszok gladiátor küzdelmei s egyéb sportprodukciói, valamint a rómaiak katonai és honvédelmi jellegű gyakorlatai már messze estek a sport igazi fogalmától s éppen így nem tekinthetők komolyan sportnak a középkor exklusív lovagi tornái sem, amelyek vallási célok mellett szintén, főleg katonai jellegűek voltak.

Ahhoz, hogy a középkor túlzó erkölcsi és vallási felfogásával hosszú századokra száműzött »testnevelés« kérdése újra felmerülhessen, szükség volt annak a felismerésére, hogy a lélek helyes nevelése sem lehetséges ott, ahol a test gondozatlanul sorvadásra van ítélve. Az út azonban, amelyet ennek az újabb irányzatnak, a testnevelés néhány lelkes apostola (J. C. *Guts-Muths*, J. F. *Jahn*, Th. *Arnold* stb.) kezdeményezésére az egyensúlybajutásig meg kellett tenni, igen hosszú volt.

Dr. *Siklóssy* László: »A magyar sport ezer éve« című munkájában a sport fogalmát a következőképen határozza meg: »A sport az a játék, amely egyoldalú hivatásunkat kiegészíti és egyéniségünket a tökéletesség felé viszi«. A sportról adott ez a meghatározás általában megfelel a legelfogadottabb értelmezésnek, mert a sport fogalmának a meghatározásánál a játékszerűséget tartja az egyik döntő tényezőnek. Ahhoz azonban, hogy a sportnak mai igazi jelentőségét megérthessük, kissé közelebbről kell vizsgálnunk a sport lényegét s annak a ma élő művelt népek életében elfoglalt szerepét.

A sportnak testnevelő, akaraterőt, jellemet fejlesztő és közegészségügyi jelentősége általában az úgynevezett laikus nagyközönség előtt is meglehetősen ismert. Ahhoz azonban, hogy megérthessük a sportnak azt az egészen szokatlan arányú térhódítását, amelyet a legutolsó évtizedek alatt, különösen pedig a világháború után elért, utalni kell a mai sportéletnek *szociális*, *kulturális*, *etikai*, *közgazdasági* stb. jelentőségére is. Csakis így, a sportnak rendkívül sokoldalú és igen sok vonatkozásban mélyreható jelentőségének felismerése mellett érthetjük meg a sportnak a szemünk előtt végbement rendkívüli nagyranövését. Csak így érthetjük meg a nagytömegek közegészségügye terén, valamint a szociális és társadalmi életében végbement azokat a változásokat, amelyeket a sportnak a nagytömegekre történt kiterjedése már eddig is előidézett.

A sportnak testnevelő, akaraterőt, jellemet fejlesztő és közegészségügyi vonatkozásait a magyar szakirodalom is oly részletesen feldolgozta már, hogy azokkal behatóbban foglalkozni ehelyütt feleslegesnek véljük. Annál szükségesebbnek és indokoltabbnak látszik azonban — anélkül, hogy e tanul-

mány keretében behatóbban kívánnánk foglalkozni a sportnak most említett *egyéb* jelentőségeivel — az, hogy a modern sportéletnek szemünk előtt történt rendkívüli méretű térhódításának megértése és kellő megvilágítása céljából egészen röviden, közelebb is rámutassunk a már említett szempontokra.

Erdey Ferenc dr. »Egy fejezet a középkori sportetika történetéből. A sport kérdése aquinói Szent Tamásnál«. című tanulmányában a sport jelentőségéről a következőket mondja: »Új elemeket vitt be nemcsak a nevelésbe, hanem az egyéni és társadalmi életbe is. Felvirágoztatta a test nevelésének, a tornának, játéknak és sportnak rendszeres és céltudatos művelését, ezzel *helyreállította az egyensúlyt a testi és szellemi nevelés kilengései között. Megszüntette mindazokat az észszerűtlenségeket, amelyek* iskolákban, hivatalokban, gyárakban, műhelyekben s a modern élet lázas hajszájában mindinkább *lenyügözték az ember szellemi és testi frisseségét és munkaképességét.*

A testmozgási és testnevelési áramlat az első kilengések után csakhamar megtalálta az emberélet helyes irányát. Mikor a világnézeti kérdések nehézségei elsimultak, tisztázódni kezdett a mozgalom iránya is, mely most már nemcsak egyoldalú testkultuszt sürgetett, hanem nagyon helyesen azt hirdette, hogy az embernek az egyoldalú, sokszor túlzásba vitt szellemi élet mellett emberi életének, kedélyének, erkölcsi értékének, sőt munkabírásának megőrzése céljából is, feltétlenül szüksége van bizonyos testi mozgásra. Ezen mozgás hiánya visszafejleszti a testi erőket, elsorvasztja a szervezetet és az embert mindenféle betegségre teszi hajlamossá«.

Dr. *Erdey* Ferenc munkájának most idézett helyén nagyon találóan állapítja meg a helyesen értelmezett sportnak jelentőségét és szerepét, csupán a test vagy csupán a lélek nevelésének szükségességét hangoztató két szélsőséges befolyással szemben, s egyben útmutatást is ad arranézve, amelyen a sport fejlesztése terén tovább kell haladni.

A magyar szakirodalomnak egyik igen szépen kidolgozott része az, amelyik a sportnak szociális és közgazdasági jelentőségével foglalkozik, s azt méltatja.[1]) A szakirodalomban behatóan tárgyalt szociális jelentőségek közül külön is kiemelendőnek véljük a sportnak azt a rendkívüli jelentőségű érdemét, amelyet a különböző társadalmi rétegek közötti ellentétek kiegyenlítése körül végzett azáltal, hogy a sportversenyeken és edzéseken (tréningeken) elkerülhetetlen érintkezések révén, nagyban megkönnyítette a demokratikus szellem térfoglalását és a korábban egymással indokolatlanul szembenálló társadalmi rétegeknek egymáshoz való közeledését.

A modern sportélet azonban nemcsak az egyes társadalmi rétegek között gyakorolt jótékony kiegyenlítő hatást, de, mint azt a világháború

[1]) Dr. *Ilovay Sándor:* »Munka és sport«, *dr. Doros György:* »A sport szociális és kulturális vonatkozásai«, *dr. Ilovay Sándor:* »A testnevelés a szociálpolitika szolgálatában«, *Kilián Zoltán:* »A sport mint szociális kötelesség«.

utáni évek eseményei mutatják, nem egyszer megelőzte és nagymértékben megkönnyítette a nemzetközi életben a hivatalos politikai és diplomáciai szervek munkáját is.

Nagy érdeme a sportmozgalom újabb fejlődési irányának, hogy a labdarúgás, a turistáskodás, valamint a sportnak egyéb, a nagytömegek számára is elérhető ágai, a nagytömegekben felkeltették az egészségesebb életmód iránti vágyat.

A sport közgazdasági jelentőségének illusztrálására *Ilovay* Sándornak »A testnevelés a szociálpolitika szolgálatában« című munkájából idézzük az alábbi számítást.

»Egy budapesti nehézipari vállalat, amelynek átlagos munkáslétszáma 4000 fő, az ifjúsági testnevelésre évenkint 16.000 pengőt, a felnőttek sportolására pedig — nem számítva nagyobb beruházásokat — évi 8000 pengőt fordít. Ha meggondoljuk, hogy ezt a 24.000 pengős összeget mindössze 400 sportoló aktív munkája emészti fel, akkor az összeg befektetése első pillanatra gyenge eredménynek látszik. Azonban a *sportoló munkaeredménye* — mint azt kimutattuk — *szakszerűen alkalmazott testgyakorlással 20%-nál is nagyobb mértékben emelhető*, s ha a munkaeredmény fokozódását számításainkban mélyen, 5%-ig redukáljuk, akkor a munkás egy esztendőben — 280 munkanap és 6 pengő napi kereset mellett az egy főre eső évi 60 pengő testnevelési szociális teher leszámításával — 24 pengő munkaértéktöbbletet ért el, melyet időbér esetén a vállalat mint közvetlen hasznot számolhat el. Ez az eredmény laikus vezetés mellett, minden mélyebb elgondolás és tervszerűség nélkül jött létre. A szakszerűség figyelembevételével a testnevelésre fordított összeg háromszorosával, azaz 72.000 pengővel, mind a 4000 munkás lett volna a testnevelés tényezőinek hatásfokába vonható. Ez esetben — fejenkinti költség 18 pengőre zsugorodván le — az egy emberre eső munkabértöbblet 66 pengőre szökkenhetett volna fel s a vállalat termelésének — munkabérek alapján számított — tiszta értékgyarapodása évente több mint ¼ millió pengőt tenne ki. Az összeg nyilván meggyőző bizonyítékát szolgáltatja a testnevelés szociális formában történő munkagazdaságosítás realizálási lehetőségének.

Ha a vállalatnál alkalmazott bérfizetés akkord vagy alkubér alapján történik, az eredménytöbblet munkabér formájában a sportoló munkáshoz jut. Hogy ezzel a fogyasztóképesség s ezen át az üzem gyártmányainak kelendősége is megnövekedett — magától értetődő és bizonyításra nem szorul.« (A számítás esetleges optimista túlzásai természetesen semmit sem vonnak le az elv helyességéből.)

1936. év nyarán Berlinben megtartott olimpiai játékok eredményének statisztikája szerint az olimpiai játékokon körülbelül 800.000 belföldi és 120.000 külföldi látogató vett részt. Hasonló vonzóerejű idegenforgalmi

tényező, amely versenyezni tudna százezres tömegek megmozdítására alkalmas sporteseményekkel, alig akad. A Svájcban, Ausztriában található turistáskodási és sízö lehetőségek mindkét ország közgazdasági életének fontos tényezői. Érthető, ha nemcsak az említett sportoknak minél szélesebb körben való propagálása, de idegenforgalmi érdekekből is, a legmesszebbmenő áldozatok meghozatalától sem riadnak vissza az érdekelt államok.

Korunk intenzív sportéletének létrejötténél közrejátszó s az eddigiekben vázlatosan ismertetett szempontok kétségtelenül igen nagy mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a művelt emberiség és az államok életében azt a szerepet töltse be, amelyet ma betölt. De bármennyire is nyomósak az eddig felsorakoztatott érvek, véleményünk szerint nem lettek volna elégségesek az ismert eredmények elérésére. *Szükség volt ehhez a helyes keretek között mozgó sportolásban rejlő preventív közegészségügyi* előnyök, valamint a *honvédelmi* és a *fajvédelmi* szempontok felismerésére is.

A sportolásban, s itt is elsősorban a tömegeknek sportolásában — mint amelyek leginkább vannak reászorulva a megfelelő védelemre — rejlő *preventív közegészségügyi* előny igazolásául alább adjuk *Ilovay* Sándornak már idézett munkájából a következőket: »A kereset emelkedésének a testnevelés — a betegségek számának csökkentésén át is — igen hatásos tényezője. Ezirányú vizsgálatok adatainak felhasználásából kitűnik, hogy a nem sportoló munkások betegségi eseteinek száma 16·4%-kal rosszabb a sportoló tanoncokéinál. Ha a testi deformációkat és a szervi szívbaj eseteit leszámítjuk, úgy ez a szám 20%-ra növekedik. Ha egy-egy betegségi esetet évi 5 napi munkaképtelenséggel veszünk egyenlőnek, akkor a nem sportoló munkás 6 pengő napibér mellett, évi 30 pengőt, a sportoló munkás 24 pengőt veszít, ha betegség ellen biztosítva nincsen. Ha igen, akkor a sportoló munkáson a betegbiztosító takarítja meg a különbözetet. Budapest ¼ millióra kerekített kereső ipari munkásságát alapul véve, a számok azt jelentik, hogy a testnevelés teljes kiépítésével az Országos Társadalombiztosító Intézet betegsegélyezési terhei évi 1½ millió pengővel csökkennének. Mivel a ¼ millió munkásfő testvevelésének anyagi ellátása sem kerül többe — a testnevelés útján történő megelőző szociális védelem pénzügyileg is megindokolható.

A baleseti biztosítás várható tehercsökkenésének beszámításával már megtakarítás jelentkezik. Ha ugyanis a munkagazdagosításnál kimutatott eredményjavulást is csak 5¼-osnak vesszük s ezt az arányt a balesetek járadékterheire vonatkoztatjuk, akkor az Országos Társadalombiztosító Intézet adatai alapján — az 1933. évi kerek 5 millió pengő tehernél — országos vonatkozásban ¼ millió megtakarítás volna elérhető.

Ha az öregségi és rokkantsági biztosítás is rendszeresítve van, természetesen még nagyobb javulás lesz elérhető. E tény realitását átértve, a *megelőző* embervédelem mind határozottabban épül ki a biztosító intézeteknél

és a vállalatoknál, melyek között a testnevelés tényezőinek igénybevétele mind nagyobb szerepet játszik.

Fenti adatok világosan szemléltetik a testnevelés és sport sokat hangoztatott, de konkrét módon eddig nem bizonyított gazdasági és szociális erejét.«

Az idézett néhány adat kétségtelenül igazolja Plato következő két axiomájának helyességét, amelyet a német »Ifjúsági-szállások Birodalmi Egyesülete (Der Reichsverband für deutsche Jugendherbergen)« jelmondatul választott:

»A test ápolása fontosabb a gyógytudománynál, mert a gyógyítást feleslegessé teszi« és

»Helytelen többet törődni a betegekkel, mint az egészségesekkel«.

A modern sportmozgalomnak a nagytömegekre történt kiterjesztése előtt a tömegek számára az egyetlen testgyakorlási, fegyelmező és nevelő lehetőséget kizárólag a katonai szolgálat nyujtotta. De, amíg ebben a sportszerű nevelő és fegyelmező életben a férfinépességnek csak legegészségesebb s épen ezért kiválasztott része vehetett részt, addig a sportnak a nagytömegekre való kiterjesztése azzal az igen nagy haszonnal járt, hogy abba a kevésbé egészséges, de épen ezért a testnevelésre és fejlesztésre inkább reászoruló embertömegek is bevonattak. Viszont ez azt a további előnyt jelenti, hogy katonai szolgálatra is nagyobb, alkalmasabb és fegyelmezettebb anyag áll rendelkezésre.

Mindaz, amit eddig a sport jelentőségére vonatkozólag előadtunk, természetesen nem tarthat számot a teljességre, de ilyen irányú kimerítő tárgyalás kívül is esik a jelen tanulmány keretein. Néhány, kétségtelenül igen fontos körülményre és szempontra való rövid utalás csupán csak azért történt, hogy érthetővé váljék a sportnak mai, kétségtelenül szokatlan mérvű térhódítása. De a sport térfoglalásának okaira és jelentőségére vonatkozólag, az eddig előadottak véleményünk szerint nemcsak magyarázatul, de egyben *igazolásul* és *indokálásul* is szolgálnak.

Az 1921 : LIII. t.-c. és a testnevelésre vonatkozó egyéb rendelkezések.

A sport jelentőségére, térfoglalására vonatkozó még oly rövid, kaleidoszkopszerű vizsgálódás sem lehetne teljes, ha egészen röviden nem történne utalás arra is, hogy kifejezésre jut-e, s ha igen, mi módon, a testnevelés, a sportkérdésének térfoglalása a törvényhozás és kormányzat intézkedéseiben is. E tekintetben a kutató helyzete meglehetősen könnyű, amennyiben *Ivánkovits* Kálmánnak »A testnevelési jog«, valamint »A testnevelésre vonatkozó jogszabályok gyüjteménye« című munkája teljes áttekintést nyújt ezirányban.

Amint a bevezető történelmi részben röviden már megemlítettük, a testnevelés kérdése komolyabb formában nálunk is csak a XVIII. században merült fel. Ehhez képest természetesen megfelelő jogszabályokat is hiába keresünk a korábbi időkből, s az első ilyen intézkedések is (1741 : XLIII. t.-c., az 1777. évi Ratio Educationis stb.) természetesen csak az iskolai testnevelés kérdésével foglalkoznak. A mai éretlemben vett sportvonatkozású intézkedések *(1890. évi 1812. sz. V. K. M.* rendelet: A tanulók cselekvési szabadságának fokozására a sport különböző nemeit és főleg a versenyjátékokat, a másokkal való mérkőzést tekinti legmegfelelőbb eszköznek. Országos versenyek rendezését kilátásba helyezi. *1899. évi 40.497. sz. V. K. M.* rendelet: Budapest székesfővárost és valamennyi középiskolával bíró város közönségét felhívja, hogy iskolánként legalább 200 m hosszú és 100 m széles játszóterületnek alkalmas területet jelöljenek ki. *1901. évi 30.6703. sz. V. K. M.* rendelet: A játékdélutánok megtartását kiterjeszti a felső négy osztályra is stb.) csak a mult század végéről találhatók. A magyar testnevelés és sport történetében fordulópontot az Országos Testnevelési Alapról szóló 1913 : XIII. t.-c., de még inkább a »Testnevelés«-ről szóló 1921 : LIII. t.-c. jelent.

Ez utóbbi törvény rendezi nemcsak a tanuló, de az iskolát elhagyó (levente) ifjúság testnevelésének kérdését is. A községek és városok kötelességévé teszi a testnevelés előmozdítását a helyi szükségletnek megfelelő játszóterek létesítésével és fenntartásával, valamint a testnevelési célokra szükséges egyéb területek használatba való átengedésével, fürdők, uszodák stb. létesítésével vagy támogatásával. Minden, legalább 1000 munkaerőt alkalmazó ipari, kereskedelmi, mezőgazdasági, vagy hatósági üzemet kötelez a törvény, hogy munkásai és egyéb alkalmzottai testnevelési szükségletének kielégítéséről megfelelő módon gondoskodjék. Intézkedik a Nemzeti Stadion létesítését illetőleg is. (A törvény teljes szövegét különben l. a Függelékben.)

Az 1921 : LIII. t.-c. a sport és a testnevelés fokozatosan növekvő jelentőségének helyes felismerését jelenti, s a megfelelő sportlétesítmények létesítése iránti intézkedésével lehetővé tette a napjainkig létrejött rendkívüli fejlődést, s megvetette a modern testnevelésnek szakszerű és messze jövőre kiható alapjait is. A törvény egyik legfőbb érdeme, hogy a sportnak a nagytömegekre történt kiterjesztésében rejlő sokoldalú előnyök (közegészségügyi, szociális, közgazdasági stb.) létrehozása és fenntartása érdekében gondoskodott megfelelő s tömegek sportolási szükségletének kielégítésére alkalmas létesítmények megteremtéséről. A törvény megalkotóinak bölcs előrelátását és a törvény intézkedésének helyességét mi sem bizonyítja jobban, hogy e törvény alapul és mintául szolgált számos idegen állam részére is a testnevelés kérdésének rendezésénél.

A sportlétesítménystatisztika létrejötte.

Az 1921 : LIII. t.-c., miként az eddig tárgyaltak alapján is megállapítható, egyrészt természetes következménye volt a testnevelés és a sport kérdését illetőleg a legutolsó évtizedek alatt hazánkban is végbement rendkívüli fejlődésnek, ami a testnevelés kérdésének a változott viszonyokhoz alkalmazkodó rendezését kívánta meg. De másrészt azáltal, hogy a községek és városok kötelességévé tette megfelelő játszóterek létesítését és fenntartását, valamint testnevelési célokra szükséges egyéb területek használatra való átengedését, fürdők, uszodák stb. létesítését, vagy támogatását (5. §.), a messze jövőre kiható olyan alapvető intézkedést tett, amelyeknek gondos és lelkiismeretes végrehajtása esetén biztosítottnak látszanak mindazok a messzemenő követelések, amelyek a helyesen értelmezett testneveléssel és sporttal szemben az eddig tárgyaltak alapján joggal támaszthatók.

Az 1921 : LIII. t.-c. fentebb idézett rendelkezései hatásának felmérése és ellenőrzése, valamint az esetleg szükségesnek mutatkozó további törvényes, vagy egyéb intézkedések előkészítése céljából legmegfelelőbbnek látszott statisztikai felvétel végrehajtása az ország területén található sportlétesítményekről.

Ennek a kívánságnak a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal az Országos Testnevelési Tanács kezdeményezésére, az 1934/35. és az 1935/36. évi Hivatalos Statisztikai Munkatervben kapott felhatalmazás alapján az 1934. és 1935. folyamán eleget tett, s felvételt hajtott végre az ország területén talált s a felvétel körébe vont sportlétesítményekről. E tanulmány célja ennek a statisztikai felvételnek *Budapest székesfővárosra* vonatkozó részét beható részletességgel ismertetni.

Az ország sportlétesítményeire vonatkozólag végrehajtott statisztikai felvétel létrejöttét és a felvétel módszertani részét a Központi Statisztikai Hivatal a »Magyar Statisztikai Szemle« 1936. évi 6. számában közölt tanulmányban részletesen ismertette. Épen ezért, e helyen nem is akarunk behatóbban foglalkozni ennek a felvételnek a módszertani ismertetésével, mindössze csak egészen röviden összefoglalást kívánunk adni a felvétel *második* részére vonatkozólag.

A községi elöljáróságok és a városi polgármesterek útján az 1934. év őszén végrehajtott előkészítő felvétel eredményei alapján, a Központi Statisztikai Hivatal az 1935. évi augusztus havában 17-féle kérdőíven az alább felsorolt sportlétesítményekre vonatkozólag hajtotta végre a statisztikai felvételt :

1. Gyermekjátszóterek.
2. Iskolai (torna-) játszóterek.
3. Sportpályák és sportterek.

4. Sporttelepek és stadionok.
5. Kerékpárpályák.
6. Golfpályák.
7. Kispuskalőterek (céllövőpályák) és galamblövőterek.
8. Lóversenypályák.
9. Sípályák és síugrósáncok.
10. Szabadtéri uszodák.
11. Sportuszodák és fedett (téli) uszodák.
12. Vizi és parti csónakházak.
13. Sportegyesületi épületek.
14. Sport- vagy tornacsarnokok.
15. Iskolai tornatermek.
16. Turista-menedékházak és kilátótornyok.
17. Teniszpályák és korcsolyapályák.

A kérdőívek mindenike két részre tagozódott : *a)* általános és *b)* különleges részre.

Az *általános rész* alatt kérdezettek a létesítmény tulajdonosának vagy fenntartójának neve és lakcíme, a létesítmény fekvésének pontos megjelölése, a létesítményeket használó egyesületek és magánosok adatai, a létesítmény területének tulajdonjogi helyzetére vonatkozó adatok (tulajdonos megjelölése, bérlet esetén a bér összege, a bérlet tartama), a sportpálya létesítésének éve, a létesítmény állapota, a létesítmény fenntartására fordított összeg, valamint az, hogy milyen más sportlétesítménnyel rendelkezik még a kérdéses létesítmény tulajdonosa. A létesítmény területének tulajdonjogi helyzetére vonatkozó kérdések eredetileg nem voltak felvéve a kérdőívben, az adatszolgáltatók túlnyomó része azonban a kérdőív kitöltésénél errenézve is nyilakozott, ezért célszerűnek látszott ezt a kérdést utólag minden létesítményre vonatkozólag feltenni.

A *különleges részben* az egyes létesítményfajtákra vonatkozó speciális kérdések mellett (mint például a sporttelepen levő különböző futó, ugró, labdarúgó stb. pályák megnevezése és méretei, az egyes úszómedencék adatai, a sportuszoda speciális felszerelései (úgróállvány), sport- vagy tornacsarnokok berendezési tárgyai), az egyes létesítmények területének nagysága négyzetméterekben, a létesítményhez tartozó nézőtér (tribün) leírása és a nézőtér befogadóképessége, valamint az egyes létesítményekhez tartozó öltözőkre és mosdókra vonatkozó adatok kérdeztettek.

Mielőtt azonban e felvétel eredményeinek behatóbb vizsgálatához fognánk, szükségesnek látszik beszámolni még arról, hogy a felvétellel megkíséreltetett a hasonló külföldi anyag és adatok összegyüjtése is. Sajnos, az ezirányú kutatás inkább csak annak megállapítására vezetett, hogy az álla-

mok egy része (még olyanok is, mint Anglia, ahol pedig a sportkultúra igen magas fokon áll, Ausztria, Lengyelország stb.) egyáltalában nem rendelkezik a sportlétesítményekre vonatkozó statisztikai adatokkal, a másik részének (mint például Olaszország, Cseh-Szlovákia, Svájc, Hollandia, Svédország, Finnország, Észtország, Lettország stb.) csak bizonyos összehasonlításra nemigen alkalmas, részletadatok vannak a birtokában, végül az államok harmadik része (Belgium, Jugoszlávia, Románia stb.) ezidőszerint foglalkozik sportlétesítmény-statisztikai felvétel előkészítésével vagy végrehajtásával.

A sportlétesítményekre vonatkozó statisztika, illetőleg általában a sportstatisztika kérdésével s egyben annak rendkívüli nehézségeivel Henri *Bunle* »Sur le statistique des sociétés de gymnastique et de sports« című tanulmánya alapján a Nemzeközi Statisztikai Intézet (1936. évi szeptember hó 27-től október hó 4-ig Athénben megtartott XXIII. sessiojában) is foglalkozott, s maga is megállapította és elismerte mindazokat a nehézségeket, amelyekkel a magyar felvételnek is meg kellett küzdeni.

A magyar felvételhez hasonló statisztikai felvétel eddig mindössze Poroszországban hajtatott végre 1928. évi január hó 1-i állapotnak megfelelően és az 1935. évi október hó 1-i állapotról az egész Németbirodalomra vonatkozólag. Elég részletes s hasonló felvétel hajtatott végre a japán statisztikai hivataltól szerzett értesülés szerint, az 1930. és 1932. év folyamán Japánban és a japán fennhatóság alá tartozó területeken is. Ennek a felvételnek részletesebb adatai azonban, sajnos nem voltak megszerezhetők.

A porosz és a németbirodalmi sportlétesítmény statisztikai adatokat, valamint a rendelkezésre álló csekélyszámú egyéb adatokat az egyes létesítmények részletes tárgyalása során fogjuk ismertetni.

Budapest székesfőváros sportlétesítményei.

Összefoglaló adatok.

Korunk intenzív sportéletének azok a legfontosabb jelentőségei (közegészségügyi, szociális, közgazdasági stb.), amelyekkel fentebb indokolni és igazolni kívántuk a sportnak napjainkig elért szokatlanul nagyarányú és gyors térfoglalását, vonatkoznak elsősorban a városok sportéletére. Hiszen, *a legtöbbször szűk lakásokban, fertőzött levegőben, egészségtelen munkahelyeken, zajos környezetben élő* városi lakosságnak van különös mértékben szüksége arra, hogy ezeknek, a számára elháríthatatlan, vagy csak nehezen kiküszöbölhető életkörülményeknek ellensúlyozásáról gondoskodás történjék. E célra mi sem látszik alkalmasabb megoldásnak, mint az intenzívebb sportélet lehetővé tétele az egészségtelen körülmények között élő városi tömegek számára. Másrészt viszont, legtöbbször csak nagy lélekszámú lakosság mellett létesíthetők olyan nagyobb szabású sporttelepek, fürdők, uszodák stb., amelyek alkalmasak nemcsak nagyobb tömegek sportszükségletének kielégítésére, de amelyek jelentősebb sportesemények alkalmával, mint idegenforgalmi tényezők is szerepelhetnek.

Fontos és érdekes feladatnak látszik tehát, beható vizsgálat tárgyává tenni Budapest székesfőváros szerepét az ország sportlétesítményei szempontjából, annál is inkább, mert ismerve az ország gazdasági, kulturális, szociális stb. életében elfoglalt vezető szerepét, helyzetének erről az új oldalról való megvilágítása ez utóbbi szempontból is kívánatosnak látszik.

Budapest sportlétesítményeire vonatkozó adatokat ismertetésünk során a tervezett XIV. közigazgatási kerületnek megfelelő részletezésben fogjuk tárgyalni. Az adatoknak ilyen részletes tárgyalása egyik-másik létesítményfajtánál talán, tisztán statisztikai szempontból mellőzhető volna, de az egyöntetűség s főleg a helyzet részletes feltárása érdekében a tárgyalásnak ez a módja meggyőződésünk szerint még sem lesz felesleges.

Magyarország tehát 1935. évi augusztus havában összesen 6822 különböző sportlétesítménnyel rendelkezett, amelyek közül 731, az összes létesítmények 10·7%-a Budapest területén találtatott. Ez az arányszám nagyjában meg is felel a székesfőváros 1935. évi népességének az ország egész népességéhez viszonyított arányszámának (11·8%). A közölt tábla adatainak gondosabb

1. Magyarország sportlétesítményeinek száma az 1935. évben.

Közigazgatási egységcsoport	Szárazföldi: sportcélokra szolgáló sportlétesítmények: Gyermekjátszótér	Iskolai torna- (játszó)tér	Sportpálya (tér)	Sporttelep (stadion)	Kerékpárpálya	Golfpálya	Kispuskalőtér (céllövőpálya)	Galamblövőtér	Lóversenypálya	Slugrósánc	Sílesiklópálya	Teniszpálya	Korcsolyapálya	Vízi: Uszoda, fövenyfürdő	Sportuszoda	Parti csónakház	Vízi csónakház	Sportépítmények: Egyesületi épület	Sport vagy tornacsarnok	Iskolai tornaterem	Turista menedékház	Kilátótorony	Összesen: szám	%
Budapest szfv. ...	59	13	10	46	1	1	30	1	3	2	—	165	41	11	22	54	21	29	29	184	6	3	731	10·7
Törvényhatósági jogú városok ..	14	6	6	32	3	—	22	1	3	2	—	112	26	6	18	20	5	8	12	85	8	7	396	5·8
Megyei városok .	19	25	23	73	4	—	57	—	1	2	2	216	65	28	26	22	4	4	13	133	10	8	735	10·8
Nagy- és kisközségek	5	23	1.958	167	—	—	1.916	1	1	7	3	390	79	147	57	41	5	14	8	88	42	8	4.960	72·7
Összesen ...	97	67	1.997	318	8	1	2.025	3	8	13	5	[1])883	211	192	123	137	35	55	62	490	66	26	6.822	100·0

vizsgálata azonban azonnal meggyőz arról, hogy a viszonyításnak ez a módja nem kielégítő és könnyen félreértésre vezethet. Ugyanis, a közel 7 ezer különböző létesítmény közül 1997 (az összes létesítmények 29·3%-a) kisegítőjellegű »sportpálya (tér)«, 2025 (az összes létesítmények 29·7%-a) pedig »kispuskalőtér (céllövőpálya)«, s az előbbienk 98%-a, az utóbbinak pedig 94·6%-a kis- és nagyközségekre esik, kétségtelen jeléül annak, hogy itt két olyan sportlétesítményfajtáról van szó, amelyek csaknem kizárólag a »kis- és nagyközségek« leventéinek és polgári lövészegyesületi fiatalságának sportcéljaira szolgálnak. Meglehetősen egynemű s viszonyításra és összehasonlításra alkalmas anyagot tehát csak úgy kapunk, ha kihagyjuk e két létesítménycsoportot az összehasonlításból. Ebben az esetben a sportlétesítmények a különböző közigazgatási jellegű csoportok között a következőképen oszlanak meg.

Közigazgatási egységcsoport	A sportlétesítmények: száma	%	A lakosság: száma	%	Egy városra (községre)	1000 lakosra
					esik	
Budapest székesfőváros	731	24·9	1,060.720	11·8	731·0	[2]) 0·69
Törvényhatósági jogú városok	394	13·4	697.626	7·8	39·4	0·56
Megyei városok	726	24·7	1,282.032	14·3	16·5	0·57
Nagy- és kisközségek	1.086	37·0	5,920.416	66·1	0·3	0·18
Összesen	**2.937**	**100·0**	**8.960.794**	**100·0**	**0·9**	**0·33**

[1]) 1749 teniszpálya.

[2]) A Magyar Statisztikai Szemle 1936. évi 6. számában közölt adatokkal szemben mutatkozó eltérés magyarázata az, hogy a fenti táblázat adatainak kiszámításánál az 1935. év végén megtartott összeírás előzetes eredménye és nem az »1935. évi kiszámított népesség« adata vétetett alapul.

Ilyen értelemben történő viszonyítás szerint tehát a felvétel idején az országban talált összes sportlétesítményeknek (2937) kereken egynegyed része a székesfővárosra esik s természetesen lényegesen nagyobb lesz emellett a viszonyítás mellett a törvényhatósági jogú városok (13·4%) és a megyei városok (24·7%) részesedése is. A lakosság számához viszonyítva a sportlétesítmények számát, Budapestnek sportlétesítményekkel való ellátottsága már nem ennyire kedvező, de még ez esetben is lényegesen jobb, mint a másik három csoporté. Mindenesetre örvendetes a közérdek szempontjából, hogy úgy a törvényhatósági jogú városok, mint a megyei városok lélekszámukhoz viszonyítva megközelítik Budapest arányszámát (0·69), sőt az utóbbié egészen lényegtelenül ugyan, jobb is, mint a törvényhatósági jogú városokban az ezer lakosra eső átlagszám. A törvényhatósági jogú, valamint a megyei városoknak a székesfővároshoz hasonló arányszáma kétségtelenül azt jelenti, hogy a testnevelés kérdésének helyes megoldásához fűződő érdekek fontosságát a kisebb városok is felismerték s igyekeznek az 1921 : LIII. t.-c. rendelkezésének erejükhöz mérten eleget tenni. S amint később, az egyes sportlétesítmények részletes tárgyalásánál látni fogjuk, *nem egy létesítményfajtánál a vidéki városok helyzete lényegesen kedvezőbb is, mint Budapesté.*

Budapest sportlétesítményeinek sportlétesítményfajták és közigazgatási kerületek szerinti tagozódására nézve igen érdekes áttekintést találunk a 2. számú táblázaton. E szerint az összeállítás szerint az összes sportlétesítmények 44·3%-a a székesfőváros egész területének 53·4%-a és 1935. évvégi népességének csak 23·3%-át kitevő Duna jobbparti kerületekre, azaz a budai oldalra esik. Az egyes létesítményfajtáknak területileg egyenlő elosztására természetesen gondolni sem lehet, sőt ez bizonyos tekintetben nem is volna kívánatos, minthogy legtöbb létesítményfajtának a rendeltetése épen az, hogy egészséges környezetben biztosítsa a sportolási lehetőséget mindazok számára, akik foglalkozásuk, vagy lakóhelyük folytán a városnak egészségtelenebb levegőjű részeiben laknak. Viszont bizonyos sportlétesítmények (parti- és vízi csónakházak, síugrósáncok) csak bizonyos és helyileg alkalmas területekben létesíthetők. Egyébként a kerületi beosztás szerint legjobban tagolt létesítményfajta az iskolai tornaterem. Ez azonban természetes is, minthogy magának az — elhelyezést nyujtó — iskolaépületeknek is az egyes kerületek területéhez és népességéhez viszonyítva kell tagozódni.

Abszolút számban, valamint a népesség számához viszonyítva is, sportlétesítményekkel legjobban el van látva a III. kerület, ahol a teniszpályatelepek, valamint a parti- és vízi-csónakházak nagy száma folytán, az összes sportlétesítmények 15·8%-a van elhelyezve. Itt ezer lélekre 1·86 sportlétesítmény esik, több mint két és félszerese a székesfővárosi átlagszámnak (0·69). Abszolút számban kifejezve legkisebb a sportlétesítmények száma az I. kerületben (21), a népesség számához viszonyítva pedig legrosszabbul van

2. Budapest sportlétesítményei 1935-ben.

Kerület	Szárazföldi: sportcélokra szolgáló sportlétesítmények: Gyermekjátszótér	Iskolai torna- (játszó) tér	Sportpálya	Sporttelep (stadion)	Kerékpárpálya	Golfpálya	Kispuskalőtér (céllövőpálya)	Galamblövőtér	Lóverseny tér	Síugrósánc	Tenisztelep	Korcsolyapálya	Vizi: Uszoda, fövenyfürdő	Sportuszoda	Parti csónakház	Vizi csónakház	Sportépítmények: Egyesületi épület	Sport- vagy tornacsarnok	Iskolai tornatér	Turista menedékház	Kilátótorony	A sportlétesítmények összes: száma	%	Budapest székesfőváros: területe[2]) ezer m²-ben	%	népességének[3]) száma	%	Ezer lélekre esik sportlétesítmény
I.	5	1	—	—	—	—	1	—	—	—	5	1	—	—	—	—	1	1	6	—	—	21	2·9	2.270	1·2	22.307	2·1	0·94
II.	3	3	—	3	—	—	5	—	—	—	23	4	—	1	—	—	3	—	14	—	—	59	8·0	8·563	4·3	57·366	5·4	1·02
III.	6	1	—	4	—	—	—	1	—	—	24	3	3	8	29	14	5	—	14	4	—	116	15·8	33·947	17·0	62·051	5·8	1·86
XI.	4	1	1	5	—	—	2	—	—	—	10	7	4	8	3	—	3	1	9	—	—	58	7·9	29·188	14·6	58·400	5·5	0·99
XII.	2	3	1	1	—	1	3	—	—	2	40	3	1	—	—	—	—	—	9	2	3	71	9·7	32.574	16·3	47.968	4·5	1·48
Jobbpart	20	9	2	13	—	1	11	1	—	2	102	18	8	17	32	14	12	2	52	6	3	325	44·3	106·542	53·4	248.092	23·3	1·31
IV.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	1	1	—	—	1	8	7	—	—	22	3·0	781	0·4	25.146	2·4	0·87
V.	1	3	—	—	—	—	2	—	—	—	5	3	1	—	—	—	3	5	12	—	—	35	4·9	2.591	1·3	71.525	6·8	0·48
VI	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	1	15	—	—	25	3·3	2.899	1·5	101.779	9·6	0·23
VII.	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	19	—	—	24	3·3	2.484	1·2	137.521	13·0	0·17
VIII.	6	—	—	1	—	—	4	—	—	—	2	2	—	1	—	—	1	3	20	—	—	40	5·5	3.338	1·7	144.538	13·6	0·27
IX.	4	—	—	5	—	—	1	—	—	—	8	4	—	—	—	—	2	2	20	—	—	46	6·3	17.342	8·7	100.497	9·5	0·45
X.	11	1	4	14	—	—	6	—	3	—	17	4	—	—	—	—	3	6	15	—	—	84	11·6	35.761	17·9	70.451	6·6	1·20
XIII.	5	—	3	6	—	—	2	—	—	—	7	—	—	1	22	7	1	1	10	—	—	65	8·9	8.866	4·4	82.374	7·8	0·78
XIV.	5	—	1	7	1	—	2	—	—	—	19	7	—	2	—	—	6	1	14	—	—	65	8·9	18.748	9·5	78.797	7·4	0·82
Balpart	39	4	8	33	1	—	19	—	3	—	63	23	3	5	22	7	17	27	132	—	—	406	55·7	92.810	46·6	812.628	76·7	0·50
Összesen	59	13	10	46	1	1	30	1	3	2	[1])165	41	11	22	54	21	29	29	184	6	3	731	100·0	199.352	100·0	1,060.720	100·0	0·69

[1]) 510 teniszpálya. — [2]) Dunaterületek nélkül de a budakeszi erdő és a csepeli állami kikötő területének beszámításával. — [3]) Az 1935. évben megtartott összeírás előzetes eredményei.

sportlétesítményekkel ellátva, a második legnagyobb lélekszámú VII. kerület. E kétféle szélsőség magyarázata azonban adva van, az elsőnél egészséges földrajzi fekvésében, a kerületnek még be nem épített, nagy, szabad területeiben és a vízi sportcélokra alkalmas fekvésében, utóbbinál pedig sűrűn lakott belső városi jellegében, ahol, mint már fentebb kiemeltük, egészségi okokból még akkor sem volna kívánatos nagyobbszámú sportlétesítmény megteremtése, ha arra egyébként mód nyílna.

Általános adatok.

a) *A sportlétesítmények jellege és tulajdonjogi viszonyai.*

Miként már a bevezető részben röviden ismertettük, az egyes sportlétesítményfajtákra vonatkozó kérdőívek mindenike két részre tagazódott: *a)* általános és *b)* különleges részre.

Az általános rész kérdései az egyes létesítmények tulajdonosára a létesítmény területének jogi helyzetére, valamint a létesítmény alapítási évére és állapotára vonatkozó kérdéseket tartalmazta. A létesítményfajták szerint változó kérdések pedig a különleges rész alatt kérdeztettek.

A kérdőíveknek »általános kérdések« fejezete alatt feltett kérdései az egyes *létesítményfajták »egynemű« viszonyaira* vonatkoznak, célszerűnek látszik az ott nyert adatokat is összefoglalva ismertetni, míg a *létesítményfajták szerint »változó«* adatokat külön-külön fejezetek alatt fogjuk tárgyalni.

A 3/a. számú táblázatban a sportlétesítmények jellegére vonatkozó az a megkülönböztetés, hogy »önálló« vagy »melléklétesítmény«-e, azt a célt szolgálja, hogy különbség legyen tehető az egyes létesítményfajták között aszerint, hogy valamely más létesítménnyel kapcsolatban fordulnak-e elő (ezek a melléklétesítmények), vagy pedig mint különálló létesítmények kizárólag, vagy elsősorban a megnevezett célra szolgálnak. Ez a megkülönböztetés különösképen a tenisztelepeknél és a korcsolyapályáknál, valamint az egyesületi épületeknél látszott szükségesnek, amelyek igen sokszor csak, mint valamely nagyobb létesítmény részei szerepelnek.

Az a körülmény, hogy valamely sportlétesítmény *felépítményének* tulajdonjoga nem jelenti egyben annak a *területnek* a tulajdonjogát is, amelyen valamely sportlétesítmény létesült, szükségessé tette különbséget tenni a »felépítmény« és a »terület« tulajdonosa között. Ezekre a körülményekre nézve a 3/a. számú táblázat igen érdekes adatokkal szolgál.

Budapest sportlétesítményeinek pontosan egyharmada a székesfőváros tulajdonát képezi, a második legnagyobb tulajdonos-kategóriába az »egyesületek« tartoznak, s összesen 17·4%-ot tesz ki a »magánosok« tulajdonában levő felépítményeknek száma. A magánszemély sportlétesítménytulajdonosoknak ez az aránylag nagy száma, azonban csaknem kizárólag azoknál a létesít-

3. Budapest sportlétesítményeire vonatkozó általános adatok.

a) *A létesítmények száma, jellege, területe, tulajdonjogi viszonyai.*

A sportlétesítmények megnevezése	A sportlétesítmények															Az úri jogon	A bérlet címen
	összes száma	jellege: önálló létesítmény	jellege: mellék- létesítmény	által elfoglalt terület m²-ben	felépítményének tulajdonosa: az állam	a város	az egyesület	egyházi hatóság	egyéb jogi személy	magánszemély	területe: saját tulajdon	van átengedve: úri jogon	van átengedve: bérlet címen	van átengedve: díjtalanul	használt területekért az 1935. évben fizetett összeg pengőben		
a) *Szárazföldi sportcélokra szolgálók.*																	
Gyermekjátszótér	59	59	—	123.309	—	57	1	1	—	—	58	—	1	—	—	120	
Iskolai torna- (játszó-) tér	13	10	3	29.851	2	7	—	3	—	1	12	—	1	—	—	[2]) —	
Sportpálya (tér)	10	10	—	93.041	—	1	6	—	2	1	4	1	4	1	1	211	
Sporttelep (stadion)	46	46	—	1,073.665	4	5	31	—	6	—	15	21	6	4	315	12.576	
Kerékpárpálya	1	—	1	[3]) —	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
Golfpálya	1	1	—	346.500	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	12.500	
Kispuskalőtér (céllövőpálya)	30	20	10	25.939	12	7	5	—	6	—	27	2	—	1	5	—	
Galamblövőtér	1	1	—	1.700	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	4.350	
Lóversenytér	3	3	—	990.267	1	—	2	—	—	—	3	—	—	—	—	—	
Síugrósánc	2	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	1	1	—	
Tenisztelep	[1])165	118	47	150.880	11	12	53	3	16	70	95	24	33	13	32	53.932	
Korcsolyapálya	41	2	39	51.950	5	6	11	2	2	15	19	8	12	2	8	[2]) —	
b) *Vízi sportcélokra szolgálók.*																	
Uszoda, fövenyfürdő	11	10	1	57.326	—	6	—	—	4	1	8	—	3	—	—	4.000	
Sportuszoda	22	18	4	102.360	2	7	3	3	5	2	16	—	6	—	—	16.125	
Parti csónakház	54	50	4	17.061	—	1	30	—	5	18	6	8	36	4	36	32.071	
Vízi csónakház	21	20	1	—	—	—	10	—	1	10	—	3	16	2	3	4.123	
c) *Sportépítmények.*																	
Egyesületi épület	29	6	23	[4]) —	—	5	17	—	7	—	15	9	4	1	5	[2]) —	
Sport- vagy tornacsarnok	29	22	7	12.263	5	—	14	—	5	5	14	4	8	3	5	23.120	
Iskolai tornaterem	184	178	6	36.103	27	122	2	25	4	4	182	—	2	—	—	5.800	
Turista menedékház	6	6	—	[4]) —	—	3	3	—	—	—	5	—	1	—	—	4.000	
Kilátótorony	3	3	—	[4]) —	—	3	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	
Összesen	**731**	**585**	**146**	**3,112.215**	**69**	**243**	**192**	**37**	**63**	**127**	**483**	**81**	**135**	**32**	**411**	**172.928**	
%	100·0	80·0	20·0	—	9·4	33·2	26·3	5·1	8·6	17·4	66·1	11·1	18·5	4·3	—	—	

[1]) 510 teniszpálya. — [2]) Bérösszegek a főlétesítmények bérösszegeiben szerepelnek. — [3]) Területe bennfoglaltatik a főlétesítmény (sporttelep) területében. — [4]) Területi adatok nem gyüjtettek.

ményfajtáknál fordul elő (korcsolyapálya, tenisztelep, parti- és vízi csónakház), ahol a létesítmények fenntartása üzleti célokat is szolgál. Az »egyéb jogi személyek« megnevezés alatt összefoglalt felépítménytulajdonosok nagy részét pedig, jórészt azok a különböző vállalatok teszik, amelyeket az 1921 : LIII. t.-c. kötelez megfelelő sportlétesítmények létesítésére és fenntartására.

A sportlétesítmények területének tulajdonjogi viszonyaira vonatkozó adatok arranézve nyujtanak érdekes tájékoztatást, hogy hány esetben történt valamely sportlétesítmény megteremtésének lehetővététele azáltal, hogy a szükséges terület pusztán a tulajdonjog elismerését kifejező jelentéktelen összeg »úrbéri díj« ellenében, vagy pedig teljesen »díjtalanul« bocsáttatott valamely sportlétesítményt létrehozni szándékozó egyesület, hatóság stb. rendelkezésére.

Táblázatunk ide vonatkozó adatai szerint az összes létesítményeknek mindössze 18·5%-a épült bérelt területen, mely területekért az 1935. évben összesen 172.928 pengő bérösszeg fizettetett, vagyis átlagosan 1280 pengő. A fizetett bérösszegeknek létesítményfajták szerinti megoszlása azonban azt mutatja, hogy a bérösszegek általában csak ott nagyobbak, ahol üzleti érdekek érvényesüléséről is lehet szó, például tenisztelepeknél, fürdőknél, csónakházaknál, vagy pedig ott, ahol a létesítmény luxusjellege (golfpálya és galamblövőtér) indokolja a magasabb bérösszeget.

b) *A sportlétesítmények keletkezésének éve és a létesítmények állapota.*

Az 1935. évben végrehajtott statisztikai felvételek egyik legérdekesebbnek látszó része az, amelyik a különböző létesítményfajták keletkezésének időpontjára nézve nyujt felvilágosítást.

A különböző létesítmények idejére vonatkozó 3/b. számú táblázat is kétségtelenül igazolja Magyarország sporttörténetéből ismert ama tényt[1]), hogy a komoly sportélet még az ország fővárosában is csak a mult század vége felé indult meg, s annak a tekintélyes számú sportlétesítménynek nagyobbik része (66·3%), amelyet ma a főváros közönsége magáénak mondhat, a világháború után keletkezett, nyilvánvalóan a sport sokoldalú jelentőségének félreismeréseként létrejött Testnevelési Törvény intézkedései folytán.

Természetesen ezek az adatok nem jelentik egyben valamely sportlétesítményfajtának, még kevésbé valamelyik sportágnak a történetét is, csupán csak jelzik a fejlődés irányát. A tanulmány tárgyát képező felvétel csak az 1935. évi állapotot tünteti fel s természetszerűleg nem szerepelnek abban a maguk idejében híres, nagymultú, de időközben megszűnt létesítmények (a régi polgári lövölde, Duna-uszodák stb.).

[1]) L. *dr. Siklóssy László :* »A magyar sport ezer éve«.

3. Budapest sportlétesítményeire vonatkozó általános adatok.

b) *A létesítés éve és a létesítmény állapota.*

A sportlétesítmények megnevezése	A sportlétesítmények létesítésének éve																	összes száma	A sportlétesítmény állapotban van		
	1880 előtt	1880—1890	1891—1900	1901—1913	1914—1918	1919—1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935		jó	rossz, de még használható	használhatatlan
a) *Szárazföldi sportcélokra szolgálók.*																					
Gyermekjátszótér	—	—	2	1	—	—	3	4	3	11	13	9	3	3	1	2	4	59	57	2	—
Iskolai torna- (játszó-) tér	—	—	1	3	—	2	1	1	1	—	1	1	—	—	1	—	1	13	13	—	—
Sportpálya (tér)	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	1	1	—	2	—	2	10	2	6	2
Sporttelep (stadion)	2	—	4	4	1	10	4	2	6	3	2	1	3	—	3	—	1	46	33	13	—
Kerékpárpálya	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Golfpálya	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Kispuskalőtér (céllövőpálya)	2	1	—	—	1	1	3	—	1	1	1	3	5	3	2	4	2	30	27	3	—
Galamblövőtér	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Lóversenytér	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	3	3	—	—
Síugrósánc	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	2	—	—
Tenisztelep	1	1	6	11	4	16	12	6	10	18	11	21	12	8	12	14	2	165	144	21	—
Korcsolyapálya	1	—	2	3	2	6	2	3	2	3	2	1	2	2	1	6	3	41	40	1	—
b) *Vízi sportcélokra szolgálók.*																					
Uszoda, fövenyfürdő	—	—	—	—	1	5	—	1	2	1	—	—	—	—	—	1	—	11	8	3	—
Sportuszoda	2	1	2	1	—	3	1	—	3	2	1	2	—	2	1	1	—	22	19	3	—
Parti csónakház	1	1	4	2	1	11	5	3	3	8	5	1	3	4	—	2	—	54	41	13	—
Vízi csónakház	—	1	3	1	1	1	—	2	1	1	2	2	2	1	1	—	2	21	18	2	1
c) *Sportépítmények.*																					
Egyesületi épület	3	1	1	4	3	3	—	—	2	1	1	5	1	2	—	1	1	29	23	6	—
Sport- vagy tornacsarnok	3	1	1	4	—	2	—	1	3	—	3	3	3	1	3	—	1	29	26	3	—
Iskolai tornaterem	24	10	32	70	11	3	2	1	5	5	2	8	6	2	3	—	—	184	166	18	—
Turista menedékház	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	1	—	1	—	—	—	6	6	—	—
Kilátótorony	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	—	1
Összesen	**39**	**17**	**60**	**106**	**25**	**69**	**36**	**26**	**43**	**54**	**45**	**60**	**41**	**29**	**31**	**31**	**19**	**731**	**633**	**94**	**4**
%	5·3	2·3	8·2	14·5	3·4	9·4	4·9	3·6	6·0	7·4	6·2	8·2	5·6	4·0	4·2	4·2	2·6	100·0	86·6	12·9	0·5

A táblázatban közölt adatok helyes értékelése céljából azonban meg kell jegyeznünk, hogy a felvétel alkalmával olyan esetekben, amidőn valamely ma létező létesítmény helyén korábban már egy hasonló természetű létesítmény fennállott, mindig az eredeti létesítmény keletkezésének éve vétetett figyelembe a létesítés éve gyanánt. Ez a magyarázata annak, hogy egyik-másik létesítményfajtánál a létesítési évek a mai állapottal szemben esetleg túlzottnak látszanak.

A felvétel idején megvolt legrégibb létesítmények egyébként a következők :

M. kir. Ludovika Akadémia *sporttelepe* (1870).[1])
Óbudai Torna Egylet *sporttelepe* (1872).
M. kir. Ludovika Akadémia *céllövőpályái* (1848).
Budapesti Polgári Lövészegyesület *céllövőpályája* (1885).
Római-fürdő Rt. *uszodája* (1887. csak az újjáalapítás éve, minthogy e helyen már a Krisztus előtt 200-ban is fürdő volt).
Császár-fürdő Kegyes Alapítvány *fedett sportuszodája* (1873).
Nemzeti Hajós Egylet *csónakháza* (1862).
Nemzeti Lovarda Egylet *tornacsarnoka* (1856).
Budapesti (Budai) Torna Egylet *tornacsarnoka* (1869).
Nemzeti Torna Egylet *tornacsarnoka* (1870).
Nemzeti Torna Egylet *egyesületi épülete* (1870).
Óbudai Torna Egylet *egyesületi épülete* (1872).
Budapesti Korcsolyázó Egylet *korcsolyapályája* (1869).

A világháború utáni évek gazdasági életének tendenciája, kifejezésre jut a sportlétesítmények keletkezésének idejét feltüntető táblázat adataiban is, amennyiben a gazdasági összeomlást követő fellendülés éveiben felismerhető a sportlétesítményeknél is a fejlődés, majd azt követőleg a visszafejlődés iránya. A kulminációs pontot az 1930. év jelenti, amely év egymaga 60 új létesítménnyel szaporította a székesfőváros lakosságának testkultúráját szolgáló sportlétesítmények számát. Remélhetőleg a közgazdasági viszonyok javulásával ismét erőteljesebb lendületet fog venni a sportlétesítmények további létrehozásának üteme is, mert, mint a később tárgyalandó részletes adatoknál látni fogjuk, általában még a legfontosabb sportlétesítményfajtáknál is igen sok a pótolni való.

Arranézve, hogy a székesfőváros sportlétesítményei keletkezésének üteme miként viszonylik a törvényhatósági jogú és megyei városokéhoz, valamint a kis- és nagyközségekéhez, az alábbi táblázat nyujt tájékoztatást.

Amíg tehát Budapest összes sportlétesítményeinek 30·3%-a már a világháború előtt megvolt, addig az 1914. év előtt keletkezett létesítmények aránya a törvényhatósági jogú városoknál csak 24·5%, a megyei városoknál 20·7%, a kis- és nagyközségeknél pedig már csak 3·0%. Budapestnek az ország sportlétében elfoglalt s már fentebb is megállapított vezető szerepét a 4. számú

[1]) A zárójelben lévő számok az alapítási évet jelentik.

táblázat adatai is igazolják. De megállapíthatjuk a közölt adatokból egyben azt is, hogy országos viszonylatban is, miként Budapestnél, a legtermékenyebb év volt az 1930. év, amikor az összes meglévő sportlétesítményeknek csaknem egytizede (9·9%) létesült. De a kis- és nagyközségek szempontjából még ennél az évnél is produktívabb volt az 1925. év, amikor 571 falusi sportlétesítmény keletkezett.

4. A sportlétesítmények számának megoszlása közigazgatási egységcsoportok és a létesítés időpontja szerint.

Közigazgatási egységcsoport		A sportlétesítmények létesítésének éve																
		1880 előtt	1880—1890	1891—1900	1901—1913	1914—1918	1919—1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Budapest székesfőváros	szám	39	17	60	106	25	69	36	26	43	54	45	60	41	29	31	31	19
	%	5·3	2·3	8·2	14·5	3·4	9·4	4·9	3·6	6·0	7·4	6·2	8·2	5·6	4·0	4·2	4·2	2·6
Tj. városok	szám	13	7	23	54	6	43	22	25	18	16	27	25	26	36	15	24	16
	%	3·3	1·8	5·8	13·6	1·5	10·9	5·6	6·3	4·5	4·0	6·8	6·3	6·6	9·1	3·8	6·1	4·0
Megyei városok	szám	6	13	48	85	18	74	40	48	38	38	57	54	44	55	48	45	24
	%	0·8	1·8	6·5	11·6	2·4	10·1	5·4	6·5	5·2	5·2	7·8	7·3	6·0	7·5	6·5	6·1	3·3
Nagy- és kis-községek	szám	6	12	45	91	17	687	571	501	277	459	307	538	301	339	289	316	204
	%	0·1	0·2	0·9	1·8	0·3	13·9	11·5	10·1	5·6	9·3	6·2	10·9	6·1	6·8	5·8	6·4	4·1
Összesen	szám	64	49	176	338	66	873	669	600	376	567	436	677	412	459	383	416	263
	%	0·9	0·7	2·6	4·9	1·0	12·8	9·8	8·8	5·5	8·3	6·4	9·9	6·1	6·7	5·6	6·1	3·9

A felvétel idején létezett sportlétesítmények túlnyomó többsége, megfelelően annak, hogy nagyobb részük a legutolsó évtizedek alatt keletkezett, »jó állapotban volt«, mindössze 4 létesítményt minősítettek a bejelentők »használhatatlannak« és az összes létesítmények 12·9%-át olyannak, amelyik »rossz, de még használható« állapotban volt a felvétel időpontjában.

Különleges adatok.

A 4. számú tábla adatainak taglalásával be is fejeztük Budapest sportlétesítményeire vonatkozó azoknak az adatoknak az ismertetését, amelyek — azonos természetűek lévén — együtt voltak tárgyalhatók, s ezek után áttérhetünk a »különleges« adatok ismertetésére. Az egyes sportlétesítmények speciális adatainak behatóbb vizsgálatánál azonban megfelelőbbnek látszik a felvételnél és az eddigi felsorolásban is használt sorrendtől eltérően, részint fontosságuk és jelentőségük, részint bizonyos összefüggések alapján és sorrendjében tárgyalni az egyes sportlétesítményeket. E meggondolás alapján elsősorban fogjuk ismertetni a »sporttelepek«, »sportpályák (terek)« és az »iskolai torna- (játszó-) terek«, majd a különféle »uszodák«, azután az »iskolai és egyéb torna- (sport-) csarnokok« s végül a többi létesítmények adatait.

1. *Sporttelepek (Stadionok).*

A testnevelés kérdésének súlypontja a sport kereteinek igen nagymérvű megnövekedése és sokoldalúvá válása ellenére is, még mindig az atlétika körébe tartozó sportágakon (futás, ugrás, dobás, hajítás), valamint a különböző labdajátékokon (labdarúgás, kézilabda, kosárlabda stb.) nyugszik. Érthető tehát, ha elsősorban azzal a létesítményfajtával kívánunk foglalkozni, amely ezeknek a fontos sportágaknak a szakszerű gyakorlását lehetővé teszi s legtöbbször sokféle berendezésével egyidejüleg a legkülönbözőbb sportágak űzésére nyujt módot.

A felvétel során szem előtt tartott meghatározás értelmében »*Sporttelepek*«-nek voltak tekinthetők »*az olyan bekerített, állandó sportolásra használt területek, amelyek valamely egyesület, vagy más közület gondozása alatt állanak s egy vagy több sportág űzésére alkalmas berendezéssel bírnak (felszerelt pályák, öltöző, mosdó, nézőtér)*« Viszont »*Stadion*«-nak minősítettek *azok az állandó jellegű sporttelepek, amelyeknek nézőterén legalább 20.000 ember fér el.*

Miként az 5/a. számú táblázat adataiból megállapíthatjuk, a felvétel időpontjában Budapestnek 46 olyan sportlétesítménye volt, amelyek a »sporttelepek«-re nézve megadott definició követelményeinek megfeleltek, s ezek között 3 volt olyan befogadóképességű, hogy ez alapon »stadion«-nak minősíthető.

Korábbi tárgyalásunk során örömmel állapítottuk meg azt a nagyszerű fejlődést, amelyet a székesfőváros a sportlétesítmények létrehozása terén számszerűleg és különösen a világháború előtti állapotokhoz mérten elért. Mégis, ennek az örvendetes fejlődésnek ellenére is kénytelenek vagyunk itt leszögezni, hogy 46 elsőrendű »sporttelep« pusztán a nyers lélekszámhoz való viszonyítás alapján is, kevés milliós fővárosunk lakosságának számára. A viszonyításnak ilyen módja mellett Budapesten kereken 23.000 főre esik 1 sporttelep, akkor, amikor a körülbelül egyidőben végrehajtott német felvétel adatai szerint a legnagyobb német városok megfelelő adatai a következők :

Város	Az egy sporttelepre eső lélekszám	Város	Az egy sporttelepre eső lélekszám
Berlin	19.550	Drezda	4.800
Hamburg	12.000	Boroszló	13.300
Köln	6.800	Frankfurt a. M.	8.000
München	6.200	Dortmund	6.800
Lipcse	4.200	Hannover	5.800
Essen	8.800	Nürnberg	6.100

Budapestnek sporttelepekkel való ellátottsága tehát lényegesen roszszabb, mint a legnagyobb lélekszámú német városok bármelyiké, még akkor is, ha figyelembe vesszük, hogy Hamburg, Köln, München, Lipcse és Drezda adataihoz hozzászámíttatott néhány olyan környékbeli sporttelep is, amelyeket az illető városok lakossága is rendszeresen használ.

5. A sporttelepek (stadionok) részletes adatai.

a) *A sporttelepek (stadionok) száma, a sporttelepek (stadionok) megoszlása a rajtuk található pályák szerint, a terület nagysága stb.*

Kerület	A sporttelepek (stadionok) összes száma	A sporttelepek (stadionok) száma, amelyeknek területén pályák vannak: futó	ugró	dobó	labdarúgó	gyephoki	tenisz	korcsolya	céllövő	kerékpár	teke	játszóterek vannak	tornatermek	csónakházak	uszodák	egyesületi épületek	kerítésének hossza méterekben: kő, tégla	sodrony, drót	deszka, léc	beton	sövény	egyéb és vegyes anyagú	területe m²-ben	fenntartására fordított összeg P
II.	3	2	2	2	1	—	3	3	1	—	—	—	1	—	1	2	—	600	560	—	—	—	52.900	3.500
III.	4	2	1	—	3	1	3	2	—	—	1	—	—	1	—	3	—	150	1.120	335	400	—	53.550	6.287
XI.	5	3	2	3	5	—	4	3	1	—	—	—	—	—	—	2	123	814	380	1.170	—	—	122.588	14.850
XII.	1	1	1	1	—	—	1	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	[1]) —	3.500	500
Jobbpart	**13**	**8**	**6**	**6**	**9**	**1**	**11**	**8**	**3**	**—**	**1**	**1**	**2**	**1**	**1**	**7**	**123**	**1.564**	**2.060**	**1.505**	**400**	**—**	**232.538**	**25.137**
VIII.	1	1	1	1	—	1	1	1	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	[1]) —	10.800	—
IX.	5	3	3	1	5	—	3	1	—	—	—	—	1	—	—	1	214	101	2.267	—	—	—	80.930	14.770
X.	14	6	5	3	14	—	7	1	—	—	2	—	2	—	—	2	30	990	4.367	159	—	2.200	351.199	43.937
XIII.	6	2	1	1	6	—	3	—	1	—	1	—	1	1	—	1	—	80	3.166	—	—	—	132.937	7.252
XIV.	7	4	4	2	6	1	4	1	1	1	1	—	1	—	1	4	15	1.060	2.235	—	—	1.500	265.261	18.392
Balpart	**33**	**16**	**14**	**8**	**31**	**2**	**18**	**4**	**3**	**1**	**4**	**—**	**6**	**1**	**2**	**8**	**259**	**2.231**	**12.035**	**159**	**—**	**3.700**	**841.127**	**84.351**
Budapest összesen	**46**	**24**	**20**	**14**	**40**	**3**	**29**	**12**	**6**	**1**	**5**	**1**	**8**	**2**	**3**	**15**	**382**	**3.795**	**14.095**	**1.664**	**400**	**3.700**	**1,073.665**	**109.488**
A sporttelepeken található pályák és sportépítmények száma	—	26	44	31	43	4	140	12	8	1	6	2	11	2	3	15	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Intézeti sporttelepek, s mint ilyenek, nincsenek bekerítve.

Még nyilvánvalóbb lesz azonban a székesfőváros sporttelepeinek elégtelensége, ha a sporttelepek használhatóságát mutató adatokat nézzük. Ezek szerint a 46 sporttelep közül mindössze 40 telepen van labdarúgópálya, s bár ezek közül egy telepen 3 és egy telepen 2 labdarúgópálya van, nyilvánvaló, hogy a sporttelepek egyrésze csak speciális rendeltetésű és nyilván kisebb befogadóképességű. E megállapítás mellett szól, hogy a sporttelepek közül mindössze 24 rendelkezik állandó jellegű futó, 20 ugró és 14 dobó pályákkal. Örvendetes viszont az, hogy 29 sporttelepen teniszpályák is vannak, 12 télen korcsolyázásra is alkalmas, 6-on céllövőpálya, 3-on gyephoki, illetőleg a telepek egy részén még sok más sportlétesítmény is található.

A fenti táblázatban található adatok kiegészítéséül még ideiktatjuk a *labdarúgópályákra* vonatkozó alábbi adatokat.

A 43 fővárosi labdarúgópálya közül mindössze 9 volt füves talajú, 16 pálya homokos talajon készült, a többi pályák anyaga pedig legtöbbször vegyesen agyag, föld, salak volt. A pályák túlnyomó többsége (31) 60—65 m szélességű s azok közül 18-nak a hossza 110—114 m, 1 pályáé 120 m, 4 pályáé 115 m, 4 pályáé 100—109 m, 4 pályáé pedig 90—99 m. A legnagyobb méretű labdarúgópályák közül 2 pálya mérete 120×70 méter, 1 pályáé 110×80 m, a legkisebbeké 90×65 m (ilyen 2 van) és 99×59 m.

A sporttelepek kerítéseire vonatkozó adatokat illetőleg, hangsúlyoznunk kell, hogy a kerítések hosszára vonatkozó adatok nem hozhatók összefüggésbe a sporttelepek területével, minthogy a helyi viszonyokhoz mérten esetleg csak a sporttelep egy részének bekerítése szükséges a sporttelep tulajdonosa által.

A felvétel során kérdeztetett az 1934. év folyamán az egyes létesítmények fenntartására fordított összeg is. Ezek az adatok bizonyos létesítményfajtáknál (iskolai tornatermeknél) vagy egyáltalában nem, vagy csak hiányosan voltak megadhatók. A sporttelepekre vonatkozólag ezeket az adatokat, csak mint tájékoztató adatokat közöljük, megjegyezve azt, hogy a fenntartási költségek közé csupán a dologi természetű, de nem beruházási jellegű költségek (mint például új építkezés, hosszabb időre szóló tatarozások), valamint a telepet kezelő személyzet költségei vétettek fel. De nem számíttattak be ezek közé a költségek közé a személyi természetű költségek közül a tisztviselői illetmények (gondnok stb.).

Az elsőrendű sporttelepek nézőterének befogadóképességére vonatkozó adatok is igazolni látszanak a már említett azt a megállapításunkat, hogy a sporttelepeink nemcsak számszerűleg és berendezésük folytán elégtelenek, de a sporttelepek nézőközönség befogadóképessége is igen korlátozott. 46 sporttelepünk közül mindössze 28 telepünknek van épített nézőtere, amelyeken összesen 211 ezer néző elhelyezésére van hely. (Lásd az 5/b. sz. táblázatot.)

5. A sporttelepek (stadionok) részletes adatai.

b) *Az épített nézőterek száma, befogadóképessége és az öltözőhelyiségek berendezése.*

Kerület	A sportelepek (stadionok)																
	száma amelyeken		épített nézőterén levő						száma, amelyeken öltözőhelyiségek vannak	területén levő öltözőhelyiségekben található							
			nyitott		fedett		összes			öltözőfülkék (kabinok)	ruhaszekrények	hideg		meleg		fürdőszobák (medencék)
												víz ű				
	van	nincs	ülő	álló	ülő	álló	ülő	álló				mosdók	zuhanyok	mosdók	zuhanyok	
	épített nézőtér		helyek száma							szám a							
II.	1	2	120	—	—	—	120	—	3	—	550	6	12	1	5	—
III.	3	1	300	8.500	2.500	1.500	2.800	10.000	4	—	428	15	4	—	11	—
XI.	3	2	1.650	12.950	1.000	—	2.650	12.950	5	—	527	32	13	8	21	1
XII.	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	12	5	1	—	1	—
Jobbpart ..	**7**	**6**	**2.070**	**21.450**	**3.500**	**1.500**	**5.570**	**22.950**	**13**	—	**1.517**	**58**	**30**	**9**	**38**	**1**
VIII.	1	—	250	250	—	—	250	250	1	—	—	1	—	—	—	—
IX.	2	3	4.548	25.168	5.597	7.160	10.145	32.328	5	2	197	7	9	4	6	1
X.	10	4	5.560	72.000	11.193	600	16.753	72.600	14	12	343	18	25	15	26	2
XIII.	3	3	500	2.000	2.200	—	2.700	2.000	6	6	62	12	5	13	7	—
XIV.	5	2	11.782	28.300	4.600	1.000	16.382	29.300	7	40	67	11	16	4	13	1
Balpart	**21**	**12**	**22.640**	**127.718**	**23.590**	**8.760**	**46.230**	**136.478**	**33**	**60**	**669**	**49**	**55**	**36**	**52**	**4**
Budapest összesen	**28**	**18**	**24.710**	**149.168**	**27.090**	**10.260**	**51.800**	**159.428**	**46**	**60**	**2.186**	**107**	**85**	**45**	**90**	**5**

Budapest sporttelepeinek nézőterein található 211 ezer ülő- és állóhely országos viszonylatban igen tekintélyes, minthogy az egész országban talált 318 sporttelepen levő 503.000 nézőhelynek 42%-át teszi. Nemzetközi viszonylatban azonban sajnos az összes elsőrendű sporttelepeinken levő 211 ezer nézőtéri ülő- és állóhely alig több mint 2—3 nagyobb külföldi sporttelep befogadóképessége. Székesfővárosunk valóban már nem igen nélkülözheti a Testnevelési Törvényben is megvalósítandónak jelzett olyan Nemzeti Stadion felépítését, amely nemcsak felszerelésénél és berendezésénél, de befogadóképességénél fogva is meg tudna felelni a hozzáfűzött összes követelményeknek.

Valamivel megnyugtatóbbnak látszanak a sporttelepek öltözőhelyiségeinek berendezésére vonatkozó adatok abban a tekintetben, hogy minden sporttelepnek van öltözőhelyisége. A mosdók és zuhanyok száma s főleg a nagyobb kényelmet jelentő melegvizű mosdók és zuhanyok, még inkább a fürdőmedencék száma azonban igen csekély.

A felvétel tudakolta az egyes sporttelepeket állandóan használó egyesületi tagok és magánosok számát is. A felvételnek ez a része ugyan inkább »sportegyesületi-statisztikai« jellegű volt, e kérdés felvetése mégis kívánatosnak látszott a sportolók számára vonatkozó adatok megszerzése céljából. A kapott adatok sajnos csak kivételesen és csak bizonyos létesítményfajtáknál fogadhatók el, s azoknál is inkább csak mint tájékoztató adatok, mint az egyes sportlétesítményeket használni jogosultak megközelítő száma. A sporttelepekre vonatkozó ezek az adatok különben a következők:

Sportegyesületek száma	98
Sportegyesületi tagok száma	18.091
Iskolák száma	48
Tanulók száma	8.786
Leventeegyesületek száma	195
Leventék száma	15.263
Cserkészcsapatok száma	1
Cserkészek száma	30

Ezeknek az adatoknak a helyességét ellenőríznünk nem igen áll módunkban. Ha azonban tekintetbe vesszük, hogy Ghimessy László dr. »A magyar versenyző sportolók statisztikája« című tanulmányában a labdarúgással és atlétikával foglalkozó budapesti sportolók számát körülbelül 35.000 főre becsüli, az egyesületi tagok 18.091 főből álló száma nagyon kevésnek látszik. Eltérés e kétféle adatgyüjtés eredményei között ugyan szükségszerű, minthogy a versenyző sportolók statisztikájába a szövetségek által »nyilvántartottak« vétettek fel, emitt pedig csak a rendszeresen sportolók, illetőleg az athlétikával és labdarúgással »rendszeresen« foglalkozók egyrésze a kisegítő jellegű sportpályák látogatóiként jelentetett be.

A sporttelepekre vonatkozólag eddig előadottakkal körülbelül be is fejeztük ismertetésünket. Hátra volna még a területi adatok taglálása. Ezeknek az adatoknak a tárgyalását azonban itt mellőzzük, minthogy azokkal később, az egyéb hasonló létesítmények megfelelő adataival együtt kívánunk behatóbban foglalkozni.

2. *Sportpályák, sportterek.*

A felvételi utasítás értelmében »*Sportpálya*« *vagy* »*Sporttér*« *az olyan be nem kerített terület, amelyen serdültebb ifjúság, akárcsak időnkint is sportolni, sportversenyeket rendezni szokott — még akkor is —, ha a terület állandó jellegű sportszerekkel (meszelt pálya, kapu, ugróhely stb.) felszerelve nincsen.*

Miként e meghatározás maga is mutatja, »sportpálya« vagy »sporttér« elnevezés alatt azok az egészen kezdetleges berendezésű, sportolásra alkalmas létesítmények értendők, amelyek azt a célt szolgálják, hogy alkalmasabb berendezés hiányában lehetővé tegyék — miként azt már az összefoglaló adatok (1. tábla) ismertetésénél is kiemeltük — elsősorban a »kis- és nagyközségek« levente és egyéb ifjúságának szerényebb keretek között mozgó testnevelését.

Ilyen sportlétesítménye a felvétel idején székesfővárosnak összesen 10 volt. Bár különösebb jelentőséggel, már csekély számuknál fogva sem bírhatnak, mégis itt kell megemlékeznünk e létesítményfajtáról, minthogy céljánál és rendeltetésénél fogva teljesen azonos a »sportteleppel«, csak annál kezdetlegesebb berendezésű.

A 10 budapesti sportpálya közül csupán 8 pályán volt állandó labdarúgópálya és mindössze 4 pályán volt öltözőhelyiség is.

Ez az egyszerű létesítménytipus a fővárosban véleményünk szerint csak *átmeneti* állapotot jelent, s a fenntartó egyesületek anyagi helyzetének javulásával valamennyi át fog alakulni »sportteleppé«.

3. *Iskolai torna-(játszó-)terek.*

Sok tekintetben a »sportpályákkal« teljesen azonos célú és rendeltetésű létesítmények az úgynevezett »iskolai torna-(játszó-)terek«. Mégis, sajátos rendeltetésüknek megfelelően külön vétettek figyelembe. Igen sok esetben ugyan nagyon nehéz volt különbséget tenni az egyszerű iskolaudvar, vagy iskolakert és az »iskolai torna-(játszó-)tér« között. Ilyen esetekben döntő szempontul az szolgált, hogy csak azok a területek vétettek figyelembe, amelyek rendelkeztek valamilyen tornaszerrel, játékszerrel, vagy volt rajtuk legalább kapu (labdarúgó, kézilabda).

Budapest 13 iskolai torna-(játszó-)tere közül 10 önálló létesítmény volt, 3 pedig egyéb létesítménnyel kapcsolatban állott fenn. 4 tornatérnek csak tornaszerei, 3-nak csak játékszerei, 4-nek csak labdarúgó kapuja volt, 2 azonban torna- és játékszerrel is fel volt szerelve. A torna-(játszó-)tereken az 1935. évben 6268 tanuló, 378 levente és 525 cserkész számára volt biztosítva a játék és torna.

Ismertetésünk teljessége kevéért megemlítjük még, hogy ennél a létesítménycsoportnál vétettek fel — különleges rendeltetésük folytán — a székesfőváros által fenntartott II., Marcibányi-téri, III., Hunor-utcai, X., Simor-utcai és a X., Népligeti nagy iskolai játszóterek is, bár nagyságuk és berendezésük folytán egyik-másik a sporttelepek közé is besorozható lett volna Ellenben a Testnevelési főiskola sporttelepe, valamint az Erzsébet királyné-úti »KISOK«-pálya a sporttelepeknél van felvéve.

1—3/a. *Sporttelepek (stadionok), sportpályák (terek), iskolai torna-(játszó-) terek területe.*

A bevezető részben már röviden megemlítettük, hogy a sportlétesítményekről eddig Magyarországon kívül csupán Poroszországban (1928-ban) és 1935. évi október hó 1-én a Németbirodalomra vonatkozólag hajtottak végre rendszeres és minden számottevő sportlétesítményre kiterjedő statisztikai felvételt. Ily módon tehát a multtal való összehasonlításra, a létesítés évére vonatkozó adatoktól eltekintve, semmiféle adat nem áll rendelkezésre s a külfölddel való összehasonlításra is úgyszólván csak a német adatok. A németek által kezdeményezett az az elgondolás azonban, hogy *állapíttassék meg bizonyos létesítményfajták* (sporttelepek és játékterek, tornatermek) *területéből a népesség bizonyos részére (1—100—1000) eső hányad,* módot nyujt a rendelkezésre álló adatoknak nemcsak nemzetközi vagy belföldi viszonylatban való összehasonlítására, de azoknak önmagukban való helyes értékelésére is.

Az eddig tárgyalt három létesítményfajta területi adataival való foglalkozást tehát mindezideig azért mellőztük, mert azokkal a 6. sz. táblázat adatai alapján külön és behatóbban kívánunk foglalkozni.

A németek a »rendes torna-, játék- és sportterek«, valamint a »kisegítő torna-, játék- és sportterek« területéből az ezer lélekre eső *minimális* hányadot 3000 m²-ben állapították meg, az elérendő területet pedig 5000 m²-ben. Ha a vizsgálódásunk során irányadónak tekintjük ezeket az egységeket, amelyekre már a szakirodalomban több helyen történt utalás, akkor a fenti táblázat adatai alapján az alábbi megállapításokra jutunk.

6. A sporttelepek (stadionok), sportpályák (terek) és iskolai torna-(játszó-)terek száma, területe és az 1000 lélekre eső átlagos terület.

Kerület, közigazgatási egységcsoport	Sporttelepek (stadionok)			Sportpályák (terek)			Iskolai torna-(játszó-)terek			Sporttelepek (stadionok), sportpályák (terek) és iskolai torna-(játszó-) terek összes		
	száma	területe m²-ben	1000 lélekre eső terület m²-ben	száma	területe m²-ben	1000 lélekre eső terület m²-ben	száma	területe m²-ben	1000 lélekre eső terület m²-ben	száma	területe m²-ben	1000 lélekre eső terület m²-ben
I.	—	—	—	—	—	—	1	584	26	1	584	26
II.	3	52.900	922	—	—	—	3	11.450	200	6	64.350	1.122
III.	4	53.550	863	—	—	—	1	3.600	90	5	59.150	953
XI.	5	122.588	2.099	1	6.000	103	1	2.500	43	7	131.088	2.245
XII.	1	3.500	73	1	5.586	116	3 [1]	700	15	5	9.786	204
Jobbpart	13	232.538	937	2	11.586	47	9	20.834	84	24	264.958	1.068
V.	—	—	—	—	—	—	3	3.317	16	3	3.317	46
VIII.	1	10.800	75	—	—	—	—	—	—	1	10.800	75
IX.	5	80.930	805	—	—	—	—	—	—	5	80.930	805
X.	14	351.199	4.985	4	33.780	479	1	5.700	81	19	390.679	5.545
XIII.	6	132.937	1.614	3	43.675	530	—	—	—	9	176.612	2.144
XIV.	7	265.261	3.366	1	4.000	51	—	—	—	8	269.261	3.417
Balpart	33	841.127	1.035	8	81.455	100	4	9.017	11	45	931.599	1.146
Budapest szfv. összesen	46	1,073.665	[1])1.012	10	93.041	[2]) 88	13	29.851	[1])28	69	1,196.557	[2]) 1.128
Tj. városok	32	709.717	1.018	6	126.260	181	6	32.501	46	44	868.478	1.245
Megyei városok	73	1,656.306	1.292	23	195.585	153	25	111.694	87	121	1,963.585	1.532
Nagy és kisközségek	167	3,070.999	519	1.958	22,366.655	3.778	23	55.383	9	2.148	25,493.037	4.306
Magyarország összesen	318	6,510.687	[2]) 727	1.997	22,781.541	[2]) 2.542	67	229.429	[2]) 26	2.382	29,521.657	[2]) 3.295

A felvétel idején az ország sport-, torna- és játékterületeiből az egy főre eső terület átlaga 3·3 m² volt, vagyis valamivel több, mint a németek által 3 m²-ben megállapított minimális követelmény. Ez a látszólagosan kedvező eredmény azonban, sajnos csak az első pillanatban mondható kielégítőnek, mert közelebbről vizsgálva az adatokat, a tulajdonképeni sporttelepek területéből már mindössze 0·7 m² terület jut országos átlagban fejenkint és csupán csak a kisegítő jellegű sportpályák területének aránytalanul nagy, közel 23 millió m²-nyi területe okozza ezt a feltűnően kedvező eredményt, amit a három létesítményfajta egyesített számadatai mutatnak. (Ez utóbbi létesítményfajta igazi jelentőségére előbb már rámutattunk).

Székesfővárosunkban a sporttelepek, sportpályák és iskolai tornatermek területéből fejenkint átlagosan 1·1 m² terület jut, vagyis alig egyharmada

[1]) A kimutatott 700 m² terület csupán 1 tornatér területe, minthogy a Testnevelési Főiskola 2 tornaterének a területe a sporttelep területénél van felvéve.

[2]) A Magyar Statisztikai Szemle 1936. évi 6. számában közölt adatokkal szemben mutatkozó eltérés magyarázata az, hogy e táblázat adatainak kiszámításánál az 1935. év végén megtartott »összeírás« eredménye és nem az »1935. évi kiszámított« népesség adata vétetett figyelembe.

annak a területnek, amelyet minimális követelményként Budapest lakossága számára is meg kell kívánni. Annak a hatalmas és örvendetes lendületnek tehát, amely a legutolsó évek során elért nagyszerű fejlődést előidézte, még nagyon hosszú ideig nem szabad ellanyhulni, hogy az eddig tárgyalt s a tömegsportolás szempontjából annyira fontos létesítmények mennyisége és területének nagysága *csak a minimális* mértéket is elérje.

A tárgyalt három létesítményfajta területénél az egyes kerületek közötti szélsőséges ingadozásoknak, a már említett körülmény folytán (a kevésbé egészséges környezetben nem is kívánatos létesítmények teremtése és fenntartása), különösebb jelentősége nincsen. Legfeljebb arra lehetne itt rámutatni, hogy a komoly sport- és játékterek elégtelen voltát, *átmenetileg*, lényegesebb áldozatok nélkül is enyhíteni lehetne a kisegítő jellegű »sportpályák« területének emelésével, illetőleg ilyen természetű területek kijelölésével és rendelkezésre bocsátásával.

Budapest most tárgyalt fejenkinti átlagos területi adatának a törvényhatósági jogú, valamint a sporttelepek stb. fejenkinti átlagos területe tekintetében a legkedvezőbb és a legkedvezőtlenebb helyzetben levő megyei városok adataihoz való viszonyára nézve az alábbi adatok tájékoztatnak.

7. A sporttelepek (stadionok), sportpályák (terek) és iskolai torna-(játszó-)terek területéből az 1000 lélekre eső átlagos terület a törvényhatósági jogú és néhány megyei városban.

Törvényhatósági jogú városok	1000 lélekre eső átlagos terület m²-ben	A legkedvezőbb átlagot feltüntető megyei városok	1000 lélekre eső átlagos terület m²-ben	A legkedvezőtlenebb átlagot feltüntető megyei városok	1000 lélekre eső átlagos terület m²-ben
Budapest	1.128	Esztergom	5.131	Hajdúböszörmény	187
Baja	1.091	Zalaegerszeg	5.000	Szentendre	233
Debrecen	1.204	Magyaróvár	4.966	Pestszenterzsébet	328
Győr	3.228	Veszprém	3.136	Karcag	481
Hódmezővásárhely	648	Szombathely	3.128	Balassagyarmat	565
Kecskemét	410	Nyíregyháza	2.962	Rákospalota	610
Miskolc	1.478	Újpest	2.840	Makó	665
Pécs	1.351	Nagykőrös	2.765	Kispest	690
Sopron	2.039	Kisújszállás	2.722	Mezőtúr	716
Szeged	914	Kalocsa	2.510	Kiskunfélegyháza	794
Székesfehérvár	1.419	Sátoraljaújhely	2.336	Eger	873

Táblázatunk szerint tehát Budapestnél rosszabb fejenkinti átlaga csak Kecskemétnek (410), Hódmezővásárhelynek (648), Szeged (914) és Baja (1091) tj. városoknak van, Győr átlagszáma (3228) ellenben valamivel meg is haladja a minimális követelmény mértékét. S még kedvezőtlenebb az összehasonlítás a fővárosra nézve a megyei városokkal szemben, mert a fenti táblázatban felsorolt 11 megyei városon kívül még 15 városnak az átlagszáma jobb, mint Budapesté.

A sporttelepek stb. területére vonatkozó székesfővárosi adatoknak megfelelő külföldi adatokkal való összehasonlítását igen nagy mértékben megnehezíti, egyrészt az, hogy csak kevés ilyen adat áll rendelkezésre, másrészt, hogy a rendelkezésre álló adatok teljes azonossága nem állapítható meg pontosan, végül az is, hogy a fellelhető adatok sem vonatkoznak mindig ugyanarra az időpontra. Mégis némi tájékozásul közöljük az alábbi adatokat, előre bocsátva azt, hogy a német városokra vonatkozó új adatok az 1935. évi októberi felvétel adatai, a többi városok adatai pedig 1935. és 1936. évi adatok.

Város (lélekszám)	Az állandó és kisegítő jellegű sportpályák, torna- és játszóterek száma	területe 1000 m²	az 1000 lélekre eső átlagos terület m²
Berlin (4,242.501)	302	10.474	2.469 (1.200)[1]
Hamburg (1,129.307)	106	1.690	1.496 (1.210)[1]
Köln (756.605)	118	3.003	3.969 (1.060)[1]
München (735.388)	169	2.553	3.472 (508)[1]
Lipcse (714.363)	190	3.833	5.366
Essen (654.461)	82	1.046	1.598
Drezda (642.143)	156	2.484	3.868
Boroszló (625.198)	51	2.309	3.693
Frankfurt a. M. (555.857)	72	2.084	3.749 (3.390)[1]
Dortmund (540.875)	82	1.151	2.128
Hannover (443.920)	77	1.526	3.438 (3.045)[1]
Nürnberg (410.438)	69	1.618	3.942 (1.770)[1]
Bern (113.050)	39	305	2.530
Zürich (318.342)	157	1.030	3.237 (2.192)[1]
Stockholm (521.618)	57	631	1.204 (750)[1]
Amszterdam (778.442)	—	3.405	4.374 (1.000)[1]

Budapestnek sporttelepekkel, sportpályákkal és játszóterekkel való ellátottsága tehát a fenti néhány külföldi adat alapján is gyenge, s e tekintetben még sok a pótolni való. Valamelyes megnyugtatásul legfeljebb csak az szolgálhat, hogy a legnépesebb Berlin is rosszabb helyzetben van, mint a kisebb lélekszámú nagy német városok nagyobb része. Viszont Amszterdam 1936. évi átlagos területi adatánál az 1928. évi adattal szemben mutatkozó feltűnő emelkedés egyik magyarázata kétségtelenül az, hogy a kétféle időpontra vonatkozó adatok nem teljesen azonos természetűek.

4. Sportuszodák.

A magyar sport történetéből tudjuk, hogy az úszósport egyike azoknak a sportágaknak, amelyeknek története elég messzire, a XIX. század első éveiig nyúlik vissza. Azt is tudjuk, hogy 1817-ben már volt egy katonai

[1]) 1928. évi adatok (Danziger Statistischen Mitteilungen alapján).

úszóiskolája Pestnek, amely mellett később néhány polgári Duna-fürdő is keletkezett. A kapcsolat a régi és a mai főváros uszodái között sajnos már megszűnt. A régi dunai uszodáknak már csak gondolatbeli örökösei a ma is létező tutajos dunai uszodák. A 100 év előtti szerény próbálkozások helyén ma már hatalmas modern építmények állnak az úszósport szolgálatára.

A sportlétesítményeknek második nagy s a jelen fejezetben behatóbban tárgyalni kívánt csoportját az 1935. évi felvétel két csoportba osztva vette számba. Az egyik csoportba soroztattak a versenyszerű úszásra alkalmas *sport- és fedett-uszodák*, a második csoportba a *föveny- (strand-) fürdők és egyéb uszodák.*

A felvételi utasítás az uszodák különböző fajtáinak egymástól való elkülönítése céljából a következő meghatározásokat adta:

»*Sportuszoda*« *az olyan természetes, vagy kútvízű fürdő, amelynek sportverseny rendezésére alkalmas medencéje van.*

»*Fedett (téli) uszoda*« *az olyan fürdő, amelynek úszásra és sportverseny rendezésre alkalmas medencéje van és az hideg időben is használható.*

»*Szabadtéri uszodá*«-nak minősítettek pedig *az olyan gondozás alatt álló, vetkőzőhelyiségekkel ellátott természetes vagy kútvízű fürdők, amelyek vízmélysége úszásra alkalmas és használatáért bármilyen díjat szednek.*

A sportuszodákra nézve megadott meghatározás alapján az 1935. évi felvétel 22 sportuszodát talált a székesfővárosban, melyeknek részletes ismertetését a 8. és 9. számú táblázatok adják.

Budapest 22 sportuszodája az ország összes sportuszodáinak 18%-át teszi, ami lényegesen nagyobb, mint népességének az ország népességéhez viszonyított aránya (11·8%), s jóval kedvezőbb annál az aránynál is, mint amelyet sporttelepeinek az országos eredményhez viszonyított arányszáma (14·4%) mutat. Ez a kedvező arányszám azonban könnyen érthető, ha a székesfővárosnak »fürdőváros« jelleget adó, s thermalforrásokban gazdag voltára gondolunk, ami igen nagy mértékben megkönnyíti sport és egyéb uszodák fenntartását. E körülményt bizonyítják a felvétel során begyüjtött azok az adatok is, amelyek szerint a sportuszodák közül 11-nek a vizét melegvizű forrás szolgáltatja s 5 uszodánál az úszómedence vize átlagosan 21—25, 7 uszodánál pedig 26° C, vagy annál melegebb, legtöbbször oly módon, hogy az eredetileg melegebb víz erre a hőfokra lehűttetett. Ezt a megállapításunkat igazolják a közölt táblázatnak azok az adatai is, amelyek szerint a 22 sportuszoda közül 17, a sportuszodák 77·3%-a a budai kerületekben fekszik.

A 4 melléklétesítménynek jelzett sportuszoda közül három, (a II., VIII. és XI. kerületiek) iskolai létesítménnyel, a XIV. kerületi pedig sportteleppel kapcsolatos.

Az országos eredményekhez viszonyítva igen kedvező a székesfőváros helyzete a fedett uszodák tekintetében, amennyiben az országban levő 9 fedett uszoda közül 5 itt található. (Nemzeti Úszósport Alapítvány uszodája, Császárfürdő Kegyes Alapítvány uszodája, Székesfővárosi Rudas- és Szent Gellért- (pezsgő) fürdők uszodái, Szent Margit Leánynevelő Intézet uszodája).

8. A sportuszodák száma, megoszlása az úszómedencék nagysága szerint és az úszómedencék úszófelületének nagysága.

Kerület, közigazgatási egységcsoport	sportuszodák száma				úszómedencék száma																		Az úszómedencék	
	Az önálló létesítményű	A mellék	A fedett	A nyitott	A 25 méternél rövidebb	25 vagy több méter hosszú, 12 méternél szélességű, 80 centiméternél mélységű: kisebb	25 vagy több méter hosszú, 12 méternél szélességű, 80 centiméternél mélységű: nagyobb	33-33 vagy több méter hosszú, 12 méternél szélességű, 80 centiméternél mélységű: kisebb	33-33 vagy több méter hosszú, 12 méternél szélességű, 80 centiméternél mélységű: nagyobb	50 vagy több méter hosszú, 12 méternél szélességű, 80 centiméternél mélységű: kisebb	50 vagy több méter hosszú, 12 méternél szélességű, 80 centiméternél mélységű: nagyobb	100 méter hosszú, 12 méternél szélességű, 80 centiméternél mélységű: kisebb	100 méter hosszú, 12 méternél szélességű, 80 centiméternél mélységű: nagyobb	100 méternél hosszabb	összes száma	egész úszófelületének nagysága m²-ben
II.	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	240
III.	8	—	2	6	5	—	—	—	3	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	—	13	12.301
XI.	7	1	3	5	2	—	1	—	1	—	—	2	1	—	—	1	3	—	—	—	—	11	6.880
Jobbpart	**15**	**2**	**5**	**12**	**8**	—	**1**	—	**4**	—	—	**2**	**2**	—	—	**1**	**4**	—	—	**1**	**2**	—	**25**	**19.421**
IV.	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	700
VIII.	—	1	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	524
XIII.	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1.500
XIV.	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	900
Balpart	3	2	—	5	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	6	**3.624**
Budapest szfv. összesen	18	4	5	17	9	—	1	—	5	—	—	2	3	—	1	3	4	—	—	1	2	—	31	**23.045**
Tj. városok ...	17	1	3	15	7	—	1	1	1	1	1	2	1	—	—	3	7	—	—	—	1	1	27	27.394
Megyei városok	25	1	—	26	8	—	—	2	3	—	—	3	6	—	—	6	12	—	—	—	—	—	40	33.742
Nagy- és kisközségek ...	52	5	1	56	12	1	4	3	4	2	1	6	10	—	3	6	16	—	—	1	1	—	70	64.836
Mindössze	**112**	**11**	**9**	**114**	**36**	**1**	**6**	**6**	**13**	**3**	**2**	**13**	**20**	—	**4**	**18**	**39**	—	—	**2**	**4**	**1**	**168**	**149.017**

A fedett uszodák különleges sportjelentőségére való tekintettel, az azokban levő úszómedencék számát és pontos méreteit a következőkben közöljük.

Az úszómedencék				
száma	hossza	szélessége	legnagyobb mélysége	legkisebb mélysége
	méterben			
1	33·33	18·00	3·80	1·60
1	16·00	6·00	1·10	1·10
1	25·00	12·00	1·75	1·20
1	30·00	9·00	2·40	1·20
1	21·89	11·24	1·78	0·80
1	15·30	7·80	1·40	0·60

De közelebbről vizsgálva a fenti adatokat, kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy a 6 úszómedence közül tulajdonképen csak kettő, a Nemzeti Úszósport Alapítványi uszoda 33·33 × 18·00 m és a Császárfürdő Kegyes Alapítványi uszoda 25·00 × 12·00 m medencéi olyanok, amelyek a komoly sportkövetelményeknek megfelelnek. A Szent Gellért-fürdő 30·00 × 9·00 m és a Rudas-fürdő 21·89 × 11·24 m méretű medencéi, eltekintve attól, hogy elsősorban »fürdő« célokat szolgálnak, szokatlan méreteik folytán csak mint kisegítő úszómedencék jöhetnek számításba. A Szent Margit Intézet kisméretű medencéje pedig szintén inkább csak intézeti fürdési célokat szolgál.

A 22 budapesti sportuszodának, vagy uszódatelepnek összesen 31 db különböző nagyságú uszómedencéje van s ezek közül 14 olyan, hogy méreteinél fogva (hosszúság, szélesség, mélység) a legmesszebbmenő sportigények kielégítésére is alkalmas.

A sportuszodák 31 úszómedencéjének összes úszófelülete 23.045 m², amiből egy budapesti uszodára 1048 m², egy úszómedencére pedig 743 m² terület esik. Ezeket az eredményeket összehasonlítva a többi városok és községek megfelelő átlagszámaival, arra az eredményre jutunk, hogy nemcsak a tj. és a megyei városoknál, de még a kis- és nagyközségeknél is, úgy az egy uszodára, mint egy-egy úszómedencére eső átlagos úszófelület nagyobb, mint a székesfőváros uszodáiban.

	Az egy sportuszodára eső átlagos úszófelület m²	Az egy úszómedencére eső átlagos úszófelület m²
Budapest székesfővárosnál	1.048	743
Tj. városoknál	1.522	1.015
Megyei városoknál	1.298	843
Kis- és nagyközségeknél	1.137	926

A székesfőváros sportuszodáinak úszófelület-nagyságára vonatkozó s letagadhatatlanul kedvezőtlen eredményű összehasonlításunk azt mutatja, hogy az újabb keletű vidéki uszodák már a nagyobb sportigények figyelembevételével készültek. A régebbi létesítésű, de kis úszófelületű székesfővárosi uszodák helyébe tehát újabb és nagyobb úszófelületű uszodákra van szüksége Budapestnek.

Az újabb létesítésű vidéki sportuszodáknak sok tekintetben jobb és a mai kor kívánalmainak inkább megfelelő berendezése mellett szólnak az alábbi (9. sz.) táblázat adatai is.

9. A sportuszodákhoz tartozó ugró állványok vagy tornyok, öltözőhelyiségek és a nézőtér adatai s a fövenyfürdővel, napozóval vagy maszírozóhelyiségekkel rendelkező sportuszodák száma.

Kerület, közigazgatási egységcsoport	Ugróállvánnyal vagy ugrótoronnyal rendelkező sportuszodák száma	Ugróállvánnyal vagy ugrótoronnyal nem rendelkező sportuszodák száma	3–4 méter magas ugróállványok vagy tornyok száma	5–9 méter magas ugróállványok vagy tornyok száma	Öltözőkkel rendelkező sportuszodák száma	A sportuszodák öltözőhelyiségeiben található öltözőfülkék (kabinok) száma	ruhaszekrények száma	hideg vizű mosdók száma	hideg vizű zuhanyok száma	meleg vizű mosdók száma	meleg vizű zuhanyok száma	Nézőtérrel rendelkező sportuszodák száma	Nézőtérrel nem rendelkező sportuszodák száma	A nézőtér ülő- és állóhelyeinek száma	Fövenyfürdővel rendelkező sportuszodák száma	Napozóhelyiségekkel rendelkező sportuszodák száma	Dörzsölő helyiségekkel rendelkező sportuszodák száma
II.	—	1	—	—	1	12	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
III.	2	6	1	1	8	2.372	6.064	1	11	37	64	2	6	6.508	5	5	4
XI.	1	7	1	—	8	863	3.266	1	7	—	43	—	8	—	4	5	1
Jobbpart ..	**3**	**14**	**2**	**1**	**17**	**3.247**	**9.330**	**2**	**18**	**37**	**107**	**2**	**15**	**6.508**	**9**	**11**	**5**
IV.	—	1	—	—	1	271	221	—	5	—	—	—	1	—	—	—	—
V.	—	1	—	—	1	1.150	1.000	—	2	—	—	—	1	—	1	—	—
VIII.	1	—	1	—	1	53	—	—	3	—	—	—	1	—	—	1	—
XIV.	—	2	—	—	2	696	1.939	8	14	8	6	1	1	2.400	2	1	1
Balpart ..	**1**	**4**	**1**	**—**	**5**	**2.170**	**3.160**	**8**	**24**	**8**	**6**	**1**	**4**	**2.400**	**3**	**2**	**1**
Budapest szfv. összesen	**4**	**18**	**3**	**1**	**¹) 22**	**5.417**	**12.490**	**10**	**42**	**45**	**113**	**3**	**19**	**8.908**	**12**	**13**	**6**
Tj. városok ...	8	10	6	2	¹) 18	3.085	8.840	81	103	—	71	3	15	4.760	16	14	9
Megyei városok	6	20	5	1	26	2.820	6.746	16	82	2	46	6	20	5.150	23	12	9
Nagy és kisközségek ...	7	50	6	1	¹) 57	5.320	7.580	14	69	3	25	6	51	5.450	46	23	6
Mindössze ..	**25**	**98**	**20**	**5**	**123**	**16.642**	**35.656**	**121**	**296**	**50**	**255**	**18**	**105**	**24.268**	**97**	**62**	**30**

Amíg tehát Budapesten 22 sportuszoda közül csak 4-nek (18·2%) van ugróállványa vagy ugrótornya, addig a tj. városok 18 sportuszodája közül 8-nak (44·4%) van ilyen berendezése és a megyei városoknál is 23·1%-ot tesz az ugróállvánnyal vagy ugrótoronnyal rendelkező sportuszodák száma. S még kedvezőbbnek fogjuk találni a vidéki sportuszodáknak a helyzetét

¹) Ebből 1 olyan sportuszoda, amelynek más létesítménnyel kapcsolatos közös öltözője van.

akkor, ha a táblázatnak azokat az adatait nézzük, amelyek a fövenyfürdővel, külön napozókkal és dörzsölőhelyiségekkel rendelkező sportuszodák számát tüntetik fel. A székesfőváros sportuszodáinak javára némi előny, csupán az öltözőhelyiségek befogadóképességénél (öltözőfülkék és ruhaszekrények), a melegvizű mosdók és zuhanyok számánál, valamint a sportuszodai nézőterek nagyobb befogadóképességénél mutatkozik.

Végül még megemlítjük, hogy a budapesti sportuszodák túlnyomó többsége (19) jó állapotban van s mindössze 3 minősíttetett »rossz, de még használható« állapotban lévőnek.

5. Föveny- (strand-) fürdők és egyéb uszodák.

A sportlétesítményekről végrehajtott felvétel alkalmával a sportuszodák mellett külön vétettek számba a fövenyfürdők és a nem sportuszoda jellegű egyéb (Duna uszodák) uszodák. Tanulmányunk során azonban ez a megkülönböztetés már nem látszik szükségesnek, ezért ezt az egyébként egymással rokon és gyakran egymástól el sem választható uszodafajtát az alábbiakban együtt fogjuk tárgyalni.

Budapestnek az alábbi táblázat (10. sz.) adatai szerint a sportuszodákon kívül még 11 egyéb, az úszósport céljait is szolgáló fürdője és uszodája van.

10. Föveny- (strand-) fürdők és egyéb uszodák száma, az öltözőhelyiségek adatai és az úszásra megállapított területek nagysága.

Kerület	Az önálló	A mellék	Az úszásra alkalmas terület		A fövenyfürdők és egyéb uszodák öltözőhelyiségeiben található						Az úszásra megállapított terület nagysága m²-ben
							hideg vízű		meleg vízű		
	létesítményű fövenyfürdők és uszodák száma		meg van állapítva	nincs megállapítva	öltözőfülkék (kabinok)	ruhaszekrények	mosdók	zuhanyok	mosdók	zuhanyok	
	s z á m a										
III.	2	1	3	—	265	7.000	2	13	1	6	7.074
XI.	4	—	3	1	107	1.821	—	28	—	—	711
XII.	1	—	1	—	17	116	—	2	—	—	216
Jobbpart	**7**	**1**	**7**	**1**	**389**	**8.937**	**2**	**43**	**1**	**6**	**8.001**
IV.	1	—	1	—	104	184	—	4	—	—	330
V.	1	—	1	—	[1]) —	—	—	—	—	—	231
X.	1	—	1	—	150	500	—	—	—	—	8.000
Balpart	**3**	—	**3**	—	**254**	**684**	—	4	—	—	**8.561**
Összesen	**10**	**1**	**10**	**1**	**643**	**9.621**	**2**	**47**	**1**	**6**	**16.562**

[1]) Csak fogasokkal van felszerelve.

Budapest fövenyfürdői és egyéb uszodái túlnyomórészben önálló létesítmények, mindössze egy kapcsolatos egyéb sportlétesítménnyel (Palatinus fövenyfürdő dunai uszodája). Ebben a 11 különböző uszodában (5 fövenyfürdő) összesen 16.562 m² nagyságú úszófelület áll az úszás céljai rendelkezésére. Hangsúlyoznunk kell azonban azt, hogy ebben az összegben csupán azok az úszófelületek vannak beszámítva, amelyek a fövenyfürdőknek sokszor meg nem határozható s igen nagy vízfelületéből valamilyen módon (kosarak, tutajszerű berendezkedés folytán stb.) el vannak határolva és pontosan felmérhetők voltak. A 11 budapesti ilyenfajta létesítmény közül mindössze 1-nél nincsen külön elkerített úszóterület, s ennek az úszófelülete természetesen nem is szerepel a kimutatásunkban.

Tanulmányunknál tehát a fövenyfürdők valóságos úszófelülete sajnos nem volt figyelembevehető, dacára annak, hogy ezeknek sportjelentősége igen nagy, különösen abból a szempontból, hogy az úsznitudók jelentős része nemcsak az úszás elemeit, de igen sokszor a komoly továbbképzést és fejlődést is ezeknek a helyeknek köszönheti. Az uszodák statisztikai felvételénél mutatkozó ez a nehézség azonban nemcsak nálunk, de a porosz és német felvételnél is hasonlóképpen előfordult s egyenlőre megoldatlan probléma maradt.

4—5/a. A sportuszodák, föveny- (strand-) fürdők és egyéb uszodák úszófelülete.

A sporttelepek és pályák területei adatainak vizsgálatánál már röviden utaltunk arra, hogy a különböző uszodák adatainak kellő értékelésére és egymással való összehasonlítására is a legmegfelelőbb módnak a megfelelő úszófelületnek a népesség számához való viszonyítása látszik. E célból alább közöljük Budapest, a törvényhatósági jogú városok és néhány megyei város megfelelő adatait. (L. a 11. számú táblázatot.)

Miként már megállapítottuk, Budapestnek thermál-forrásokban gazdag volta, előnyös dunaparti fekvése nagymértékben elősegítette, hogy székesfővárosban megfelelő sportuszodák létesüljenek s itt élénk úszósportélet fejlődjék ki. Ezzel szemben a 11. sz. táblázat adatai azt mutatják, hogy a lélekszámhoz viszonyított adatok alapján Budapestet nemcsak a tj. városok fele megelőzi, hanem az összes tj. városok átlagos úszófelületnagysága is (41·6 m²) kedvezőbb, mint a székesfővárosé, de országos átlagban minden egyes megyei városban is csaknem ugyanannyi úszófelület jut minden egyes lélekre (36·4 m²), mint a székesővárosban (37·3 m²). Az uszodák és az úszómedencék számával kapcsolatban már leszögezett körülményeket (a később keletkezett vidéki uszodák nagyobb volta) tehát a lélekszámhoz viszonyított úszófelületadatok is igazolják.

Az úszómedencék nagysága egymagában ugyan még nem dönti el valamely város vagy község ellátottságának kérdését. Tudva azonban, hogy a vidék uszodái és fürdői jórészt a világháború után megfelelő ellenőrzés és szakszerű irányítás mellett jöttek létre, kétségtelen, hogy ezek a vidéki uszodák szakszerűség — nem egyszer kényelem és fényűzés — tekintetében sem maradnak el a székesfőváros uszodái és fürdői mellett.

11. A sportuszodák, fövenyfürdők és egyéb uszodák úszófelülete és az 1000 lélekre eső átlagos terület.

Városok	Sportuszodák	Uszodák, fövenyfürdők megállapított	Összes uszodák	1000 lélekre eső úszófelület m²-ben
	úszófelülete m²-ben			
Budapest székesfőváros	**23.045**	**16.562**	**39.607**	[1] **37·3**
Tj. városok:				
Baja	900	—	900	29·8
Debrecen	2.533	—	2.533	20·4
Győr	1.080	—	1.080	21·2
Hódmezővásárhely	2.072	288	2.360	39·7
Kecskemét	9.745	—	9.745	119·2
Miskolc	1.680	—	1.680	25·5
Pécs	2.791	—	2.791	40·5
Sopron	2.823	1.372	4.195	116·7
Szeged	900	—	900	6·5
Székesfehérvár	2.870	—	2.870	68·9
Tjv. összesen	**27.394**	**1.660**	**29.054**	**41·6**
Legkedvezőbb arányt felmutató *hat* megyei város:				
Hajduszoboszló	3.825	—	3.825	237·1
Kiskunfélegyháza	—	6.550	6.550	173·5
Zalaegerszeg	2.050	—	2.050	156·4
Esztergom	2.000	180	2.180	129·4
Kőszeg	427	637	1.064	126·4
Komárom	1.000	—	1.000	118·8
Megyei városok összesen	**33.742**	**12.863**	**46.605**	**36·4**
Nagy- és kisközségek	**64.836**	**33.494**	**98.330**	**16.6**
Magyarország összesen	**149.017**	**64.579**	**213.596**	[2] **23·8**

Adatainknak külföldi viszonylatban való mérlegelhetése céljából alább adjuk néhány nagyobb külföldi város hasonló adatait. Arranézve, hogy a közölt adatok pontosan milyen természetű úszófelületekre vonatkoznak, adataink nincsenek s így az sem állapítható meg, hogy mennyire egynemű adatokról van szó.

[1]) 1,060.720 lélekhez viszonyítva. — [2]) 8,960.794 lélekhez viszonyítva.

Városok	Az uszodák és úszócsarnokok száma	úszófelülete 1000 m²	az 1000 lélekre eső átlagos úszófelülete m²
Berlin	76	574	135·3
Hamburg	27	87	77·0
Köln	24	18	23·8
München	29	46	62·6
Lipcse	28	63	88·2
Essen	12	7	10·7
Drezda	32	109	169·7
Boroszló	20	73	116·8
Frankfurt a. M.	16	72	129·5
Dortmund	12	13	24·0
Hannover	13	25	56·3
Nürnberg	21	55	134·0
Zürich[1])	13	9	29
Stockholm	40	6	11
Amszterdam	8	22	27·0

6. Iskolai tornatermek és sport- vagy tornacsarnokok.

A torna szerepének és jelentőségének megítélése a legutolsó évtizedek alatt, különösen a szabadtéri sportok nagymérvű térfoglalása folytán, sokféle változáson ment át. Annak helyes felismerése azonban, hogy a torna nemcsak önmagában egyik igen fontos tényezője a testnevelésnek, de mint a többi sportágak nélkülözhetetlen kiegészítője is számottevő tényező, a torna jelentőségét nagymértékben emelte. Indokoltnak látszik tehát, hogy ennek az igen fontos sportágnak a céljait szolgáló létesítményekkel szintén beható részletességgel foglalkozzunk.

A tornatermek számbavétele a sportlétesítmény statisztika során két csoportba történt. Az első csoportba soroztattak az »iskolai tornatermek«, a másodikba a »sport- vagy tornacsarnokok«. Jóllehet, a kétféle létesítményt igénybevevők szerint számottevő különbség mutatkozik a kétféle létesítménycsoport között, a célját és a berendezését illetőleg mégis annyira egynemű, hogy e kétféle létesítménycsoport együttes tárgyalása még sem látszik aggályosnak.

Eddigi tárgyalásaink során már több ízben utaltunk a testnevelési törvényre és annak a ma létező sportlétesítményeink nagy részének létrejötte körüli érdemeire. Az iskolai tornatermek létesítési idejére vonatkozó adatok, melyek szerint Budapest iskolai tornatermeinek túlnyomó többsége (81·5%) már a testnevelési törvény létrejötte előtt megvolt, azonban azt mutatják, hogy ez a létesítményfajta korábbi okok és célkitűzések szolgálatában jött létre. Viszont a »sport- vagy tornacsarnokok« létesítési idejének adatai, amelyek szerint a 29 ilyen létesítmény közül 18, vagyis 62·1% 1925. év után keletkezett, azt igazolják, hogy az 1921 : LIII. t.-c. és a kor szellemének termékenyítő hatása e létesítményfajtánál is nagy mértékben érvényesült.

[1]) Csak a sportuszodák adatai.

12. Az iskolai tornatermek és sport- vagy tornacsarnokok összefoglaló adatai.

Kerület, közigazgatási egységcsoport	A létesítmények jellege		Az iskolai tornatermek és sport- vagy tornacsarnokok																
			száma, amelyek területe				talaja								öltözőhelyiségeinek száma, amelyekben öltözőhelyiségek vannak	öltözőhelyiségeiben található			
																hideg		meleg	
																vízű			
	önálló	mellék	100 m² vagy kisebb	101—200 m²	201—300 m²	301 m² és ennél nagyobb	hajópadló	parkett	linoleum	gumi	parafa	cement, kő, tégla	homok, fűrészpor	asbest		mosdók	zuhanyok	mosdók	zuhanyok
																száma			
							a) *Iskolai tornatermek.*												
I.	6	—	1	5	—	—	—	—	4	—	2	—	—	—	3	10	—	—	—
II.	13	1	2	10	1	1	2	1	8	2	—	—	—	1	12	22	3	20	2
III.	14	—	1	11	2	—	2	—	9	2	—	—	—	1	9	18	6	3	3
XI.	9	—	—	5	4	—	1	1	4	2	1	—	—	—	7	22	—	20	10
XII.	7	2	1	5	3	—	1	2	3	1	1	1	—	—	6	23	18	—	6
Jobbpart	**49**	**3**	**5**	**36**	**10**	**1**	**6**	**4**	**28**	**7**	**4**	**1**	—	**2**	**37**	**95**	**27**	**43**	**21**
IV.	7	—	2	2	2	1	1	2	4	—	—	—	—	—	6	13	—	—	—
V.	12	—	2	7	1	2	3	2	7	—	—	—	—	—	10	28	1	—	—
VI.	15	—	—	10	5	—	3	5	7	—	—	—	—	—	11	35	—	—	—
VII.	19	—	—	15	1	3	5	—	10	2	1	—	1	—	18	42	—	—	11
VIII.	17	3	—	12	4	4	1	3	11	3	1	1	—	—	18	29	8	—	3
IX.	20	—	1	14	5	—	2	5	11	2	—	—	—	—	15	35	2	—	13
X.	15	—	1	11	3	—	5	—	7	3	—	—	—	—	14	37	4	—	16
XIII.	10	—	—	6	4	—	3	1	6	—	—	—	—	—	10	36	—	—	1
XIV.	14	—	—	12	2	—	3	2	8	1	—	—	—	—	12	17	1	8	5
Balpart	**129**	**3**	**6**	**89**	**27**	**10**	**26**	**20**	**71**	**11**	**2**	**1**	**1**	—	**114**	**272**	**16**	**8**	**49**
Budapest szfv. összesen	**178**	**6**	**11**	**125**	**37**	**11**	**32**	**24**	**99**	**18**	**6**	**2**	**1**	**2**	**151**	**367**	**43**	**51**	**70**
%	96·7	3·3	6·0	67·9	20·1	6·0	17·4	13·0	53·8	9·8	3·3	1·1	0·5	1·1	82·1	—	—	—	—
							b) *Sport- vagy tornacsarnokok.*												
Budapest székesfőváros	**22**	**7**	**6**	**10**	**3**	**10**	**3**	**6**	**14**	—	—	**1**	**5**	—	**29**	**39**	**20**	**29**	**66**
%	75·9	24·1	20·7	34·5	10·3	34·5	10·3	20·7	48·3	—	—	3·4	17·3	—	100·0	—	—	—	—
a) és *b)* összesen	**200**	**13**	**17**	**135**	**40**	**21**	**35**	**30**	**113**	**18**	**6**	**3**	**6**	**2**	**180**	**406**	**63**	**80**	**136**
%	93·9	6·1	8·0	63·4	18·8	9·8	16·4	14·1	53·1	8·5	2·8	1·4	2·8	0·9	84·5	—	—	—	—

Budapest 184 iskolai tornatermére és 29 sport- vagy tornacsarnokára vonatkozó részletes adatokat a 12. számú táblázatban adjuk.

A melléklétesítményű 6 iskolai tornaterem sportteleppel, a 7 ugyanilyen sportcsarnok közül pedig 2 egyesületi épülettel, 5 pedig szintén sportteleppel kapcsolatos. Egyben még a fenti táblázat adatainak kiegészítéséül megemlítjük, hogy az iskolai tornatermek közül 59 (32·1%) elemi iskolai, 11 elemi és egyéb iskolával közös, a többi pedig közép- és egyéb iskolai tornaterem.

Úgy az iskolai, mint az egyéb tornatermek nagyságát illetőleg megnyugtató, hogy az előbbieknél mindössze 6%, az utóbbiaknál 20·7% az egészen kisméretű tornaterem. Ugyanígy megnyugvással állapíthatjuk meg azt is, hogy mindössze egy iskolai tornaterem padlója fűrészpor és kettőé cement- vagy kő, szőnyeggel fedve. A sportcsarnokok között szereplő 5 homok- és fűrészpor talajú terem közül 2 lovardaterem.

Az iskolai tornatermek és a sport- vagy tornacsarnokok felhasználására nézve, ami egyben a kétféle létesítménycsoport feladata közti különbséget is eléggé kifejezésre juttatja, az alábbi összeállítás tájékoztat.

A felhasználás megnevezése	Az iskolai tornatermek száma, amelyek az oldalt megnevezett sportokra *rendszeresen* felhasználtattak	A sport- vagy tornacsarnokok száma, amelyek az oldalt megnevezett sportokra *rendszeresen* felhasználtattak
Talaj- és szertorna	184	21
Vívás	31	20
Ökölvívás	12	15
Birkózás	5	10
Céllövészet	4	3
Asztali tenisz	—	7
Lovaglás	—	2
Téli evezőedzés	—	1

Arra nézve pedig, hogy az egyes tornatermeket vagy sportcsarnokokat hányféle sport űzésére használták fel, a következő adatokat szolgáltatta a felvétel.

		Iskolai tornaterem	Sport- vagy tornacsarnok
Csak egyféle	sport űzésére szolgált	139	8
Kétféle		24	5
Háromféle		14	7
Többféle		7	9

A székesfőváros iskolai tornatermeire vonatkozó s eddig tárgyalt adatok általában megnyugtatók voltak. A 12. sz. táblázatnak az az adata azonban, hogy az iskolai tornatermeknek közel egyötöde nincsen ellátva öltözőhelyiségekkel, azt bizonyítja, hogy a meglévő tornatermek is még kiegészítésre szorulnak. Az öltözőhelyiségekkel nem rendelkező budapesti tornatermek aránya (17·9%) valamivel rosszabb, mint a tj. városoké (17·6%) s csak kevéssel

13. Iskolai tornatermek és sport- vagy tornacsarnokok felszerelési tárgyai.

Kerület, közigazgatási egységcsoport	Tornaszerek																	Vívószerek				Ökölvívószerek			Asztali tenisz
	Bordásfal (rekesz)	Tornapad (svéd)	Nyujtó	Korlát	Ló	Ugrószekrény (plint)	Bak	Mászókötél	Mászórud	Létra	Gyürühinta	Ugrószámoly	Gerenda (svéd)	Buzogány	Súlyzó	Fabot	Vasbot	Kard	Tőr	Fejvédő	Kesztyű	Kesztyű	Gyakorló zsák, labda	Szorító (ring)	Asztal
	darabszáma																								
	a) *Iskolai tornatermek.*																								
I.	99	20	3	2	2	6	1	24	28	12	8	4	4	90	10	80	30	5	20	20	—	—	—	—	—
II.	238	61	7	12	5	24	4	77	72	34	41	55	19	618	3	406	—	89	62	108	4	12	6	—	6
III.	265	30	5	7	2	16	15	82	84	38	36	53	27	162	28	342	73	6	4	7	4	—	—	—	—
XI.	191	35	5	1	1	7	2	47	50	20	28	36	15	276	52	235	—	5	8	14	4	—	—	—	3
XII.	172	28	4	6	4	10	3	57	55	18	26	22	14	126	8	174	—	40	40	80	80	—	—	—	—
Jobbpart	**965**	**174**	**24**	**28**	**14**	**63**	**25**	**287**	**289**	**122**	**139**	**170**	**79**	**1.272**	**101**	**1.237**	**103**	**145**	**134**	**229**	**92**	**12**	**6**	—	**9**
IV.	181	34	4	6	4	10	3	36	60	7	16	26	11	407	50	202	50	—	—	—	—	—	—	—	4
V.	240	34	7	4	5	11	6	49	80	17	25	40	7	162	2	230	—	—	—	—	—	—	—	—	3
VI.	273	54	7	10	6	16	1	71	93	43	39	54	15	192	86	327	76	—	—	—	—	—	—	—	1
VII.	329	62	12	14	7	18	11	85	119	48	43	65	23	340	282	412	146	10	13	28	—	—	—	—	2
VIII.	388	55	16	18	10	19	7	75	116	62	58	62	22	448	80	391	103	127	121	157	122	12	6	—	6
IX.	395	84	11	6	3	24	2	83	98	45	60	89	26	212	21	627	—	8	16	17	22	—	—	—	2
X.	252	56	9	5	1	11	13	69	68	39	36	67	17	905	50	455	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII.	151	40	—	1	—	4	—	37	51	27	35	39	18	120	119	350	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIV.	262	39	7	3	6	7	5	58	75	32	32	33	16	254	203	257	106	—	—	—	—	—	—	—	2
Balpart	**2.471**	**458**	**73**	**67**	**42**	**120**	**48**	**563**	**760**	**320**	**344**	**475**	**155**	**3.040**	**893**	**3.251**	**481**	**145**	**150**	**202**	**144**	**12**	**6**	—	**20**
Budapest székesfőváros összesen	**3.436**	**632**	**97**	**95**	**56**	**183**	**73**	**850**	**1.049**	**442**	**483**	**645**	**234**	**4.312**	**994**	**4.488**	**584**	**290**	**284**	**431**	**236**	**24**	**12**	—	**29**
Az egy iskolai tornateremre eső felszerelési tárgy száma átlagban	18·7	3·4	0·5	0·5	0·3	1·0	0·4	4·6	5·7	2·4	2·6	·35	1·3	23·4	5·4	24·3	3·2	1·6	1·5	2·3	1·3	0·1	0·1	—	0·2
	b) *Sport- vagy tornacsarnokok.*																								
Budapest székesfőváros	**281**	**36**	**19**	**21**	**9**	**8**	**10**	**35**	**42**	**9**	**20**	**34**	**5**	**100**	—	**92**	—	**174**	**126**	**99**	**108**	**52**	**29**	**8**	**10**
a) és *b)* összesen	**3.717**	**668**	**116**	**116**	**65**	**191**	**83**	**885**	**1.091**	**451**	**503**	**679**	**239**	**4.412**	**994**	**4.580**	**584**	**464**	**410**	**530**	**344**	**76**	**41**	**8**	**39**

jobb, mint a megyei városok hasonló arányszáma (18·8%). És annál nagyobb súlyú ez a megállapításunk, mert a 33 öltözőhelyiséggel nem rendelkező tornaterem közül 24-nek a fenntartója a székesfőváros, kettőé az állam, öté egyházi hatóság és mindössze 1—1 olyan öltözőnélküli tornaterem van, amelyiknek egyesület, illetőleg magánszemély a fenntartója.

Az iskolai tornatermek berendezésének fogyatékosságát mutatja a nagyobb kényelmet jelentő és egészségügyi szempontból is igen fontos melegvízű mosdók és zuhanyok csekély száma is. Átlagban csak minden 3·6 iskolai tornateremre jut egy melegvízű mosdó és csak 2·6 tornateremre egy melegvízű zuhany.

A sportlétesítményekről végrehajtott statisztikai felvétel során részletes felvétel készült a tornaterem és sportcsarnok *tulajdonát képező*, vagy azok *berendezéséhez tartozó* »felszerelési tárgyakról« is. A felvétel idevonatkozó eredményeit a 13. sz. táblázaton közöljük.

A fenti táblázatban szereplő iskolai tornaszerek közül az országos adatokhoz viszonyítva legnagyobb a »létrák« és »svédgerendák« száma, minthogy ezek a szerek több mint 50%-át képezik az egész országban talált hasonló iskolai tornaszereknek, a »nyujtók« és »korlátok« száma ellenben még egynegyed részét sem teszik az összes hasonló tornaszereknek, s a »lovak« száma is alig 25%-ot ér el.

Az iskolai tornatermeket, valamint a sport- vagy tornacsarnokokat az 1935. év folyamán *állandóan* használók számára vonatkozólag, a 14. sz. táblázatban található adatok jelentettek be. Ezek az adatok, miként már a sporttelepek hasonló adatainál is reámutattunk, nem tekinthetők pontos adatoknak, mégis érdekesek abból a szempontból, — mert némi tájékoztatást nyujtanak arranézve — hogy a székesfőváros tornatermeit és sportcsarnokait körülbelül kik használják és milyen arányban.

Ghimessy Lászlónak »A magyar versenyző sportolók statisztikája« című s már előbb is idézett tanulmánya a tornászok (4·045), a birkózók (1·104), ökölvívók (619), vívók (396) és asztali teniszezők (530) 1934. évi számát, mint akikből a fenti összeállításban szereplő egyesületi tagok száma körülbelül összetevődik 6694 főben állapította meg. Ezzel szemben táblázatunk adatai szerint 8951 egyesületi tag használta a tornatermeket és tornacsarnokokat. Figyelembevéve azonban azt, hogy a Ghimessy-féle tanulmány csak a versenyzősportolók számával foglalkozik, összeállításunkban pedig az összes sportolók száma szerepel, az egyesületi tagokra vonatkozó bevallás elfogadhatónak látszik.

A tornatermeket használó tanulók 101 ezres száma 21 ezer fővel több, mint a székesfőváros közoktatási ügyosztálya által az 1934. évben körülbelül 80 ezer főre becsült száma .Tekintettel azonban arra, hogy a felvétel

során kapott adat legtöbbször a használni jogosultak számát jelenti, s a 101 ezer főt kitevő összegben bennfoglaltatik az iskolai sportkörök és gyógytornatanfolyamok résztvevőinek több mint 6 ezer főt kitevő száma is, ez az adatunk sem mondható túlzottnak.

14. Az iskolai tornatermeket és sport- vagy tornacsarnokokat állandóan használó egyesületi tagok stb. száma 1935-ben.

Kerület	Az iskolai tornatermeket és sport- vagy tornacsarnokokat állandóan használó					
	egyesületi tagok	tanulók	leventék	cserkészek	magánosok	összes igénybevevők
	s z á m a					
	a) *Iskolai tornatermek.*					
I.	—	3.118	280	—	—	3.398
II.	—	7.247	690	—	—	7.937
III.	245	6.953	1.110	—	—	8.308
XI.	20	4.664	744	—	—	5.428
XII.	—	2.965	240	—	—	3.205
Jobbpart	**265**	**24.947**	**3.064**	—	—	**28.276**
IV.	—	3.933	450	—	—	4.383
V.	181	5.872	1.066	37	—	7.156
VI.	285	8.678	1.325	—	—	10.288
VII.	465	10.486	2.240	45	—	13.236
VIII.	395	10.218	2.323	285	—	13.221
IX.	40	11.111	1.762	43	—	12.956
X.	—	10.092	1.376	—	—	11.468
XIII.	140	8.284	1.323	—	—	9.747
XIV.	—	7.798	790	—	—	8.588
Balpart	**1.506**	**76.472**	**12.655**	**410**	—	**91.043**
Budapest székesfőváros összesen	**1.771**	[1] **101.419**	**15.719**	**410**	—	**119.319**
	b) *Sport- vagy tornacsarnokok.*					
Budapest székesfőváros összesen	**7.180**	**2.214**	**837**	—	**310**	**10.541**
a) és *b)* összesen	**8.951**	**103.633**	**16.556**	**410**	**310**	**129.860**

6/a. *Az iskolai tornatermek, a sport- vagy tornacsarnokok területe.*

Az eddig követett eljárásnak megfelelően e létesítményfajtánál is utolsónak hagytuk a területi adatok tárgyalását s a rendelkezésre álló adatokat ezúttal is a lélekszámhoz viszonyítva fogjuk tárgyalni.

A 15. sz. táblázaton közölt adatok szerint Budapest összes iskolai tornatermeinek 36.103 m² nagyságú területéből 34·1 m² jut átlagosan ezer lélekre, a sport- vagy tornacsarnokok 12.263 m² területéből pedig 11·6 m². Ennél kedvezőbb területi átlagot csak Sopron tj. város tud felmutatni, ahol

[1]) A sportkörök és gyógytorna-tanfolyamok tanulóinak száma is bennfoglaltatik.

54·1 m² az ezer lélekre jutó tornatermi és sportcsarnoki területi átlag. Egyébként az összes törvényhatósági jogú városok, valamint az összes megyei városok hasonló átlagszámai is messze elmaradnak a székesfővárosé mellett, minthogy az előbb említett városoké 24·7, az utóbbiaké pedig csak 20·6 m².

15. Az iskolai tornatermek és a sport- vagy tornacsarnokok száma, területe és az 1000 lélekre eső átlagos terület.

Kerület	Az iskolai tornatermek			A sport- vagy tornacsarnokok			Az iskolai tornatermek és sport- vagy tornacsarnokok összes		
	száma	területe m²-ben	1000 lélekre eső területe m²-ben	száma	területe m²-ben	1000 lélekre eső területe m²-ben	száma	területe m²-ben	1000 lélekre eső területe m²-ben
I.	6	949	42·5	1	952	42·7	7	1.901	85·2
II.	14	3.129	54·5	—	—	—	14	3.129	54·5
III.	14	2.240	36·1	—	—	—	14	2.240	36·1
XI.	9	1.797	30·8	1	704	12·1	10	2.501	42·9
XII.	9	1.594	33·2	—	—	—	9	1.594	33·2
Jobbpart	**52**	**9.709**	**39·1**	**2**	**1.656**	**6·7**	**54**	**11.365**	**45·8**
IV.	7	1.275	50·7	8	1.296	51·5	15	2.571	102·2
V.	12	2.113	29·5	5	1.184	16·6	17	3.297	46·1
VI.	15	2.736	26·9	1	80	0·8	16	2.816	27·7
VII.	19	4.493	32·6	—	—	—	19	4.493	32·6
VIII.	20	4.936	34·2	3	1.868	12·9	23	6.804	47·1
IX.	20	3.597	35·8	2	664	6·6	22	4.261	42·4
X.	15	2.676	38·0	6	5.175	73·4	21	7.851	111·4
XIII.	10	2.023	24·6	1	200	2·4	11	2.223	27·0
XIV.	14	2.545	32·3	1	140	1·8	15	2.685	34·1
Balpart	**132**	**26.394**	**32·5**	**27**	**10.607**	**13·0**	**159**	**37.001**	**45·5**
Budapest székesfőváros összesen	**184**	**36.103**	**34·1**	**29**	**12.263**	**11·6**	**213**	**48.366**	**45·7**

Kerületi viszonylatban vizsgálva a lélekszámhoz viszonyított területi átlagadatokat, a legkedvezőbb átlagszámot a X. (111·4 m²), a IV. (102·2 m²) és az I. (85·2 m²) kerületek mutatják, a legkedvezőtlenebbeket pedig a XIII. (27·0 m²), a VI. (27·7 m²) és a VII. (32·6 m²) kerületek. A legnagyobb és a legkisebb átlagos területtel rendelkező kerületek közötti különbség tehát több mint négyszeres, annak ellenére, hogy e sportlétesítmény egyenletesebb területi és a népesség számához jobban alkalmazkodó elosztásának nincsenek olyan akadályai, mint amelyek legtöbb sportlétesítménynél az egyenletes kerületi elosztást lehetetlenné teszik.

A szakértők által megkívánt fejenkinti 0·1 m² átlagos torna- (sport) termi területet tehát mindössze két kerület éri el s egy közelíti meg; egyébként Budapestnek ezer lélekre számított jelzőszáma (45·7 m²) még felét sem éri el az elméleti minimumnak.

Néhány külföldi város hasonló átlagszámait alább közöljük.

Város	Állandó és kisegítő jellegű tornacsarnokok száma	Állandó és kisegítő jellegű tornacsarnokok területe 1000 m²	Az 1000 lélekre eső átlagos tornaterület m²
Berlin	660	167	39 (30)[1]
Hamburg	211	74	66 (44)[1]
Köln	123	48	63 (30)[1]
München	217	50	68 (28)[1]
Lipcse	243	66	92
Essen	58	17	26
Drezda	236	63	98
Boroszló	76	25	40
Frankfurt a. M.	151	44	79 (58)[1]
Dortmund	89	26	48
Hannover	74	17	38 (37)[1]
Nürnberg	80	30	73 (40)[1]
Bern	27	8	68
Zürich	73	23	73 (66)[1]
Stockholm	124	25	50 (17)[1]
Amszterdam	415	44[2]	57 (45)[1]

A sportlétesítmények most tárgyalt csoportjánál tehát Budapest helyzete valamivel kedvezőbb, mint a Berliné, ellenben gyengébb, mint a legtöbb nagy német városé s lényegesen rosszabb Bern, Zürich, Stockholm és Amszterdam jelenlegi helyzeténél is.

7. Kerékpárpálya.

Visszatérve a statisztikai felvétel, valamint az általános adatok ismertetésénél is követett sorrendhez, a következőkben a székesfőváros egyetlen »kerékpárpályájáról« kell beszámolnunk.

Budapest kerékpárpályája is, mint általában a kerékpárpályák, nem önálló létesítmény, hanem csupán egyik része a »Budapest« Sport Egyesület (régi Millenáris-pálya) sporttelepéhez tartozó különböző sportpályáknak. Az egész sporttelep 60.000 m² nagyságú területen fekszik s nézőterén 2782 ülő- és 20.000 állóhely van.

A kerékpárpálya maga 420 m hosszú, 12 m széles vasbetonpálya, amely a motorkerékpár- vagy motorvezetéses kerékpárversenyek lebonyolítására kiválóan alkalmas. A pálya jó lejtviszonyai (fordulóban 38%, egyenesben 10%) a legnagyobb sebesség elérését is lehetővé teszik.

---

[1]) 1928. évi adatok (Danziger Statistischen Mitteilungen alapján).

[2]) Becslés útján megállapított adat.

8. Golfpálya.

A golfsport, — a legkülönbözőbb sportágak igen nagymérvű térfoglalása ellenére — nálunk még csak igen kevesek sportja, amit csak részben indokol e sportág költséges volta. Sokkal inkább magyarázható talán azzal, hogy a golf ismeretlen sport, amely eddig még nem tudott nálunk kellő érdeklődést kiváltani.

Az 1935. évi felvétel mindössze 1 golfpályát talált, nemcsak a székesfővárosban, de az ország egész területén is. Ezt az egyetlen s 1910-ben létesült golfpályát a Magyar Golf Club tartja fenn körülbelül 65 kat. hold területen. A pálya nagyméretű 18 lyukas (szakaszos) pálya, amelyet külföldi vendégsportolók is gyakran szoktak felkeresni.

9. Kispuskalőterek (céllövőpályák).

A céllövészet az a sportág, amelynek a multtal való közvetlen kapcsolatai legmesszebb nyúlnak vissza s amelynek régi létesítményeiről is legtöbbet tudunk. Felvételünk sajnos ezt a régmulttal való kapcsolatot már nem tudja kifejezésre juttatni, minthogy a székesfővárosnak ma létező kispuskalőterei és céllövőpályái, — a Ludovika Akadémia két céllövőpályájától eltekintve — mind újabb keletű létesítmények, amelyeknek a régi, megszűnt lövöldékkel helyi kapcsolatai nincsenek.

A kispuskalőterek, bár kétségtelenül a céllövősport szolgálatában állanak, mégis a céllövősport egy új és a világháború előtt nálunk alig ismert ágának céljaira készültek. Ugyanis korábban a céllövészet alatt általában a hadi- és egyéb nagy puskákkal való céllövészetet értettük. Ezt az új céllövőpályatipust a kisöblű fegyverekkel való céllövészet elterjedése hozta létre.

A székesfővárosnak a 16. sz. táblázat adatai szerint összesen 30 kispuskalőtere és céllövőpályája van és pedig 8 sporttelepekkel kapcsolatosan, 1 egyesületi épületben, 1 nagypuskalőtéren levő zárt lőtér, 20 pedig önálló létesítményként áll fenn.

A 30 céllövőlétesítmény közül tehát csak 1 alkalmas a nagyobböblű fegyverrel való céllövészetre is, s mindössze 3 olyan pálya van, amelyeken 100 m távolságra is lehetne célbalőni.

A kis lőtávolságú puskákkl való céllövészet lehetővé teszi azt is, hogy a lőterek fele (50%) zárthelyen legyen elhelyezhető s a kispuskalőterek egyszerűbb és kevesebb költséget igénylő volta (s természetesen magának a céllövészetnek is olcsóbb volta) adja magyarázatát e sportág nagyobbmérvű fellendülésének is.

A nagytömegek céllövősportjának mondható kispuskalövészettel szemben, csak igen kevesek sportja a céllövészet speciális ága a »galamblövészet«.

Ennek a sportágnak a céljaira az egész ország mindössze három »galamblövőtér«-rel rendelkezik, s azok egyike, az egyetlen kerékpár és az egyetlen golfpálya mellett, a székesfőváros harmadik »különleges« sportlétesítményét képezi.

16. Kispuskalőterek (céllövőpályák) részletes adatai.

Kerület	Az önálló létesítményű kispuskalőterek száma	A melléképületi kispuskalőterek száma	Szabadtéri kispuskalőterek száma	Zárt kispuskalőterek száma	Kis öblű puskával való céllövészetre alkalmas kispuskalőterek száma	Nagy öblű puskával való céllövészetre alkalmas kispuskalőterek száma	Lőcsarnokkal rendelkező kispuskalőterek száma	1 lőállással rendelkező kispuskalőterek száma	2—5 lőállással rendelkező kispuskalőterek száma	6—10 lőállással rendelkező kispuskalőterek száma	10-nél több lőállással rendelkező kispuskalőterek száma	A lőállások összes száma	25 méter legnagyobb lőtávolságú kispuskalőterek száma	50 méter legnagyobb lőtávolságú kispuskalőterek száma	100 méter legnagyobb lőtávolságú kispuskalőterek száma	A kispuskalőterek területe m²-ben
I.	1	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	2	—	1	—	200
II.	2	3	3	2	5	1	1	—	3	1	1	30	3	1	1	17.750
XI.	1	1	1	1	2	—	1	—	1	1	—	10	1	1	—	970
XII.	2	1	2	1	3	—	1	—	2	1	—	18	1	2	—	1.880
Jobbpart	**6**	**5**	**6**	**5**	**11**	**1**	**3**	**—**	**7**	**3**	**1**	**60**	**5**	**5**	**1**	**20.800**
IV.	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	12	—	1	—	720
V.	2	—	—	2	2	—	—	—	2	—	—	5	2	—	—	302
VI.	1	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	5	1	—	—	165
VIII.	1	3	2	2	4	—	—	1	2	1	—	15	2	2	—	3.650
IX.	1	—	1	—	1	—	1	—	—	1	—	6	—	1	—	400
X.	6	—	3	3	6	—	2	—	3	3	—	37	—	5	1	4.500
XIII.	1	1	1	1	2	—	1	—	1	—	1	22	—	2	—	2.020
XIV.	1	1	1	1	2	—	1	—	1	—	1	23	—	1	1	6.662
Balpart	**14**	**5**	**9**	**10**	**19**	**—**	**5**	**1**	**10**	**5**	**3**	**125**	**5**	**12**	**2**	**18.419**
Budapest szfv. összesen	**20**	**10**	**15**	**15**	**30**	**1**	**8**	**1**	**17**	**8**	**4**	**185**	**10**	**17**	**3**	[1]) **39.219**

Erre az egyetlen »galamblövőtérre« vonatkozólag a felvétel a következő adatokat szolgáltatta. A galamblövőtér 1700 m² területen épült fel, 5 lőállása van, s úgy élő, mint agyaggalamb-lövészetre be van rendezve.

10. Sugrósánc.

A sí az északi népeknél közlekedési eszköz s így a sízés is, mint legtöbb sportág, eredetileg kizárólag gyakorlati célokat szolgált.

Jóllehet a sísport meghonosítására jóval a világháború előtt kísérletek történtek (1892-ben elsőízben) s ugyanakkor már versenyek is rendeztettek, nálunk igazán ismertté csak a világháború alatt lett, hogy utána egészen szokatlan méretű fejlődést érjen el s a legnépszerűbb tömegsportok egyike legyen.

[1]) Ebből a 10 melléklétesítményű kispuskalőtér területe 13.280 m².

A székesfőváros budai részének terepviszonyai a sízésre általában igen alkalmasak volnának, a téli átlagos hőmérséklet alacsony volta miatt azonban a versenyszerű sportolásra mégis kevésbbé alkalmasak. Felvételünk idején a székesfőváros területén műlesikló (slalom) pálya egy sem volt, síugrósánc is mindössze kettő.

A két síugrósánc közül az egyik, a »Nagysánc« versenyek céljaira készült, a másik, a »KISOK«-sánc gyakorló célokat szolgál. Az előbbi vasszerkezetű, s az azon elérhető legnagyobb ugrási távolság 38 m (az eddig tényleg elért 37 m volt), az utóbbi földsánc 14 m maximális ugrási lehetőséggel (s ezt már el is érték).

11. Teniszpályák.

A tenisz is egyike azoknak a sportoknak, amely hosszú időn keresztül nélkülözte a komoly sportjelleget, s fejlődése későbbi fokán is sokáig csak kevés számú, főleg jómódú emberek sportja volt. A világháború után létrejött általános és intenzív sportvágy révén azonban, ebből a hosszú időn keresztül exklusív jellegű sportágból is sokezres tömegeket foglalkoztató, igen kedvelt, népszerű sport lett. A gyors fejlődés és a nagy népszerűség mértékét mutatják felvételünknek azok az adatai is, melyek szerint Budapest 165 tenisztelepe közül 146, az összes telepek 88·5%-a 1914 óta keletkezett, s a teniszetelepek az iskolai tornatermek után (184) a székesfőváros összes sportlétesítményeinek 22·6%-át kitevő, második legnagyobb számú létesítménycsoportja.

Budapest tenisztelepeinek és az azokon lévő teniszpályáknak az országos adatokhoz való viszonyát az alábbi adatok szemléltetik:

	Tenisztelepek		Teniszpályák		1 tenisztelepre esik teniszpálya	1000 lélekre eső teniszpályák száma
	száma	%	száma	%		
Budapest székesfőváros ..	165	18·7	510	29·1	3·1	0·5
Tj. városok	112	12·7	240	13·7	2·1	0·3
Megyei városok	216	24·4	414	23·7	1·9	0·3
Nagy- és kisközségek	390	44·2	585	33·5	1·5	0·1
Magyarország összesen .	**883**	**100·0**	**1.749**	**100·0**	**2·0**	**0·2**

A székesfőváros részesedése tehát az ország összes tenisztelepeiből, főleg teniszpályáiból igen kedvező. Aránylag nemcsak több tenisztelepe van, de a meglévő telepei nagyobbak is, mint, akár a törvényhatósági jogú, akár a megyei városi telepek, minthogy átlagosan minden budapesti telepre 3·1 teniszpálya esik, a tj. városokban pedig csak 2·1, megyei városoknál pedig 1·9.

Budapest tenisztelepeinek közel egyharmada egyéb létesítményekkel kapcsolatos és pedig: 29 sporttelepek, 2 céllövőpályák, 16 pedig parti és vízi csónakházak melléklétesítménye. Aránylag sok az önálló létesítésű tenisz-

17. A tenisztelepek és teniszpályák részletes adatai.

Kerület	Az önálló létesítményű tenisztelepek száma	A mellék	A szabályos méretű teniszpályák száma: 3·65 oldal, 6·40 hátsó, vagy ennél nagyobb kifutóval rendelkező: egyes	páros	nyitott	fedett	de 3·65×6·40 kifutónál kisebb kifutóval rendelkező: egyes	páros	nyitott	fedett	A szabályos méretű	A nem szabályos méretű	Teniszpálya talajának anyaga: salak	agyag (föld)	cement	homok	egyéb	Tenisztelepek száma, amelyek télen korcsolyázásra vannak felöntve	Tenisztelepek száma, amelyeken öltözők vannak	Tenisztelepek öltözőhelyiségeiben található öltözőfülkék száma	ruhaszekrények száma	hideg vízű: mosdók száma	hideg vízű: zuhanyok száma	meleg vízű: mosdók száma	meleg vízű: zuhanyok száma	területe m²-ben
I.	5	—	—	—	—	—	—	8	8	—	8	—	8	—	—	—	—	—	3	—	80	—	—	3	4	3.680
II.	19	4	2	1	3	—	1	46	47	—	50	2	51	—	—	—	1	3	7	52	550	6	6	—	—	23.920
III.	8	16	—	4	4	—	1	76	77	—	81	—	80	1	—	—	—	2	21	4	2.007	24	31	23	48	37.260
XI.	6	4	—	4	4	—	3	60	63	—	67	1	68	—	—	—	—	6	8	—	907	42	19	8	22	31.280
XII.	38	2	—	1	1	—	5	57	62	—	63	1	62	2	—	—	—	3	9	—	184	22	11	—	1	29.440
Jobbpart	76	26	2	10	12	—	10	247	257	—	269	4	269	3	—	—	1	14	48	56	3.728	94	67	34	75	125.580
IV.	1	—	—	—	—	—	—	3	3	—	3	—	3	—	—	—	—	1	1	—	12	—	2	—	—	1.380
V.	5	—	—	—	—	—	—	37	37	—	37	2	39	—	—	—	—	3	4	—	458	11	6	—	6	17.940
VI.	2	—	—	—	—	—	—	8	8	—	8	—	8	—	—	—	—	1	1	—	18	1	—	—	—	3.680
VII.	2	—	—	—	—	—	—	11	11	—	11	—	11	—	—	—	—	1	1	—	60	1	2	—	1	5.060
VIII.	1	1	—	—	—	—	—	12	12	—	12	—	12	—	—	—	—	2	2	—	32	2	2	—	—	5.520
IX.	5	3	—	8	8	—	—	19	19	—	27	—	27	—	—	—	—	4	5	2	175	3	2	4	4	12.420
X.	10	7	—	15	15	—	—	42	42	—	57	—	57	—	—	—	—	3	12	2	452	13	12	4	8	26.220
XIII.	1	6	—	8	8	—	—	11	11	—	19	—	19	—	—	—	—	—	6	—	312	14	8	—	12	8.740
XIV.	15	4	—	22	19	3	1	37	38	—	60	1	61	—	—	—	—	6	13	6	566	17	17	5	11	28.060
Balpart	42	21	—	53	50	3	1	180	181	—	234	3	237	—	—	—	—	21	45	10	2.086	62	51	13	42	109.020
Budapest szfv. összesen	118	47	2	63	62	3	11	427	438	—	503	7	506	3	—	1	—	35	[1]) 93	66	5.813	156	118	47	117	234.600
Tj. városok	90	22	—	16	16	—	6	215	220	1	237	3	192	44	—	4	—	20	[2]) 41	2	860	35	42	7	11	110.400
Megyei városok	164	52	—	38	38	—	9	367	375	1	414	—	308	96	2	3	5	36	[3]) 67	116	2.066	44	47	11	18	190.440
Nagy és kisközségek	307	83	—	39	39	—	7	538	545	—	584	1	376	189	7	7	6	31	[4]) 74	205	707	44	38	—	—	269.100
Magyarország összesen	679	204	2	156	155	3	33	1.547	1.578	2	1.738	11	1.382	332	9	15	11	122	275	389	9.446	279	245	65	148	[5]) 804.540

[1]) Ebből 25 olyan tenisztelep, amelynek más létesítménnyel kapcsolatos közös öltözője van. — [2]) Ebből 15 olyan tenisztelep, amelynek más létesítménnyel kapcsolatos közös öltözője van. — [3]) Ebből 20 olyan tenisztelep, amelynek más létesítménnyel kapcsolatos közös öltözője van. — [4]) Ebből 34 olyan tenisztelep, amelynek más létesítménnyel kapcsolatos közös öltözője van. — [5]) Ebből a mellékletesítményű teniszpályák területe: 248.400 m².

telep, aminek magyarázata az, hogy a felvétel kiterjedt a magán-tenisztelepekre is, amelyek legtöbb esetben, mint önálló létesítmények állanak fenn. (L. a 17. sz. táblázatot.)

A fenti táblázat adatai alapján megnyugvással állapítható meg, hogy az 510 teniszpálya közül mindössze 7 olyan van, amelynek pályaméretei nem szabályosak, s a pályák közel 13%-a olyan kifutókkal rendelkezik, hogy azok komoly nagy versenyek megtartására alkalmasak. Sokkal rosszabb azonban a helyzet a fedettpályák tekintetében, amelyekből egy telepen mindössze hárommal rendelkezik a székesfőváros, s ezek a pályák is csak esetről-esetre helyeztetnek használatba.

A pályák anyagát illetőleg megállapítást nyert, hogy a pályák túlnyomó többsége salakpálya, s mindössze 4 egyéb pálya volt a felvétel idején a székesfővárosban.

A teniszpályák felszerelése szempontjából nagy hiány, hogy csak 93 telep van öltöző- s ahhoz tartozó mosdóhelyiségekkel ellátva s a telepek 43·6%-a sem önálló, sem egyéb létesítményekkel kapcsolatos öltözőkkel nem rendelkezik.

Az iskolai tornatermek után ez a második sportlétesítményfajta, amelyből minden kerületre jut több-kevesebb. Természetesen a nagyobb szabadterületekkel rendelkező külső kerületekre a több (II., III., X., XII., XIV.) és a legjobban beépített belső területekre kevesebb (I., V., VI. ker.).

12. Korcsolyapályák.

A hirtelen naggyá és népszerűvé lett sísport mellett, a második népszerű téli sport a korcsolyázás. Ennek a nagyszerű és a műkorcsolyázás révén talán minden más sportnál látványosabb és művészibb teljesítményekre képes sportágnak a szolgálatára Budapest 41 pályával rendelkezik, nem számítva ide az *iskola*, vagy ehhez hasonló intézmények udvarán »esetenkint« készíteni szokott, inkább csak házi használatra szolgáló pályákat. Bár a korcsolyázás maga nálunk is a nagyobb multtal bíró sportágak egyike, a ma létező korcsolyapályák nagy többsége (85·4%) is 1914 után keletkezett, bizonyságául annak, hogy a nyári sportoknál létrejött nagymérvű fellendülés nem maradhatott hatástalanul a téli sportéletre sem.

A korcsolyapályák túlnyomó többsége az eddig tárgyalt létesítményektől eltérően, mint egyéb létesítmények egyik része fordul elő s mindössze 2 önálló létesítményű korcsolyapályája van a székesfővárosnak. A korcsolyapályák közül 25 teniszpályával, 12 sportteleppel, 2 pedig iskolai játszótérrel kapcsolatos.

A 41 korcsolyapályából a XIII. kerület kivételével minden kerületre jut legalább 1—1 pálya átlagosan 4356 m² területtel.

18. A korcsolyapályák részletes adatai.

Kerület	Az önálló létesítményű korcsolyapályák száma	A mellék korcsolyapályák száma	A korcsolyapályák: jég: anyaga: mű	jég: anyaga: öntött	jég: anyaga: úszó	száma, amelyek kizárólag csak korcsolyázásra szolgálnak	területe azonos pálya területével: tenisz	labdarúgó	egyéb	száma, amelyeken öltözők vannak	öltözőhelyiségeiben található száma: ruhaszekrények	hideg vizű: mosdók	hideg vizű: zuhanyok	meleg vizű: mosdók	meleg vizű: zuhanyok	száma, amelyeken önálló melegedő van	területe m²-ben
I.	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	300
II.	—	4	—	4	—	—	3	—	1	3	598	7	6	—	—	—	26.800
III.	—	3	—	3	—	—	2	—	1	2	44	—	1	—	—	—	8.895
XI.	—	7	—	7	—	—	6	1	—	6	903	31	11	8	22	1	33.257
XII.	—	3	—	3	—	—	3	—	—	1	24	1	1	—	—	—	4.575
Jobbpart	**1**	**17**	—	**18**	—	**1**	**14**	**1**	**2**	**12**	**1.569**	**39**	**19**	**8**	**22**	**2**	**73.827**
IV.	—	1	—	1	—	—	1	—	—	1	12	—	2	—	—	—	1.500
V.	—	3	—	3	—	—	3	—	—	3	308	11	4	—	4	—	8.628
VI.	—	1	—	1	—	—	1	—	—	1	18	1	—	—	—	—	540
VII.	—	1	—	1	—	—	1	—	—	1	60	1	2	—	1	—	5.200
VIII.	—	2	—	2	—	—	2	—	—	2	32	2	2	—	—	—	4.774
IX.	—	4	—	4	—	—	4	—	—	4	176	3	2	4	4	—	10.614
X.	—	4	—	4	—	—	3	1	—	3	53	2	4	—	—	—	9.652
XIV.	1	6	1	7	1	1	6	—	—	7	2.166	16	11	17	5	1	63.850
Balpart	**1**	**22**	**1**	**23**	**1**	**1**	**21**	**1**	—	**22**	**2.825**	**36**	**27**	**21**	**14**	**1**	**104.758**
Budapest szfőv. összesen	**2**	**39**	**1**	**41**	**1**	**2**	**35**	**2**	**2**	[1]) **34**	**4.394**	**75**	**46**	**29**	**36**	**3**	[2]) **178.585**

A legutolsó évek szokatlanul enyhe hőmérsékletű téli időjárása különösen érezhetővé tette, hogy Budapest mindössze 1 nyitott műjégpályával, de egyetlen fedett jégpályával sem rendelkezik. Ennek az egyetlen műjégpályának a legnagyobb jégfelülete 51.650 m², amiből azonban csak 7650 m² a műjég, 18.000 m² az öntött jég és 26.000 m² terület használható úszójégképzésre. Ez a pálya szükség esetén nézőtérrel is felszerelhető.

A korcsolyapályák természete, elsősorban az öntött pályáké, nem kívánja meg a szükséges területeknek kizárólagosan korcsolyázási célokra való fenntartását. Ennek a körülménynek megfelelően a 39 öntött korcsolyapályából 35 területe tenisz, 2 labdarúgópálya, 2 pedig iskolai játéktér területével azonos.

13. Parti és vízi csónakházak.

A vízisportcélokra szolgáló létesítmények második csoportját képezik a különböző »csónakházak«, ideértve a nagyobb folyó- és állóvizeken, vagy azok partjain épült csónakházakat, nem számítva azonban be a kisebb

[1]) Ebből 33 olyan korcsolyapálya, amelynek más létesítménnyel kapcsolatos közös öltözője van. — [2]) Ebből a mellékteljesítményű korcsolyapályák összes területe 125.635 m².

vagy nagyobb parkok (például a városliget) esetleges csónakházait és csónakjait. A »parti csónakházak« és »vízicsónakházak« szerinti megkülönböztetés pedig csupán azt jelenti, hogy parton vagy vizen (tutajon, pontonon) épült csónakházról van szó.

Az evezés fogalma a legújabb időkig körülbelül egyet jelentett a különféle versenyhajókban való evezéssel. Az olcsóbb és kevésbé kényes csónakfajták (túracsónak, kajak, kanoe) kedveltté válásával azonban igen lényegesen bővült az evezés és csónakázás köre is. Budapest igen kedvező dunaparti fekvése nagyban megkönnyítette, hogy ez a szép és nagy tömegek megmozdítására alkalmas sport a székesfőváros lakosságát nagymértékben meghódíthassa.

Felvételünk nyomán itt arról számolhatunk be, hogy a világháború előtti csónakházak száma (13) az 1935. évi felvétel időpontjáig csaknem meghatszorozódott. S bizonyára még ennél is nagyobb fejlődésről számolhatnánk be akkor, ha adataink lennének a csónakoknak a világháború kitörése előtti számára nézve, melynek alapján megállapítható volna a jelenlegi csónakállomány növekedésének mérték.

A csónakházak túlnyomó többsége tehát független más létesítményektől, mindössze 2 csónakház kapcsolatos sporttelepel, 3 pedig sportuszodával, 4 parti, illetőleg 4 vízi csónakház egymással áll kapcsolatban.

A csónakházak jellegére vonatkozó megkülönböztetés szerint 31 parti és 11 vízi »egyesületi« csónakházon kívül 33 olyan más csónakház van a székesfőváros területén, amelyek jórészt egyesületen kívül álló (úgynevezett vadevezősök) csónaktulajdonosok csónakjainak *őrzésével*, vagy saját csónakjaiknak *bérbeadásával* foglalkoznak.

Az eddig tárgyalt létesítmények egy részénél (sporttelepek, uszodák, tornatermek) a létesítmények jelentőségét és súlyát az általuk elfoglalt terület nagyságával próbáltuk kifejezésre juttatni és felmérni. A csónakházak igazi súlyát ezzel szemben az adja meg, hogy milyen és mennyi csónak tartozik felszerelésükhöz, illetőleg mennyi és milyen csónak van tárolva megőrzés és kezelés végett bennük. A felvétel idevonatkozó adatai szerint Budapest csónakházaiban összesen 173 különböző típusú versenycsónak, 4451 egyéb evezőscsónak, 72 motorcsónak, összesen tehát 4696 csónak tárol.

Igen tekintélyes szám ez önmagában, de korántsem jelenti ez az evezőssport rendelkezésre álló összes budapesti csónakok számát. Ugyanis a budapesti révkapitányság adatai szerint 1935. év végén közel 10.000 *személycsónak* (9620) volt a budapesti révkapitányságoknál nyilvántartva (és pedig körülbelül 8900 Budapest területén, a többi pedig a révkapitányság hatáskörébe tartozó, de nem budapesti területen). A felvétel eredményei és a révfőkapitányság adatai közti közel 4200 csónaknyi eltérés egy része kétségtelenül a felvétel hiányosságának terhére írható, ngayobb része azonban a

19. A parti és vízi csónakházak részletes adatai.

Kerület	A csónakházak																							
	Az önálló	A mellék	jellege: kapcsolatosak	jellege: nem kapcsolatosak	jellege: egyesületi	jellege: csak csónakok szolgál: őrzésére	jellege: csak csónakok szolgál: bérbeadására	jellege: csak csónakok szolgál: őrzésére és bérbeadására	felszereléséhez tartozó: verseny	felszereléséhez tartozó: egyéb	felszereléséhez tartozó: motor	felszereléséhez tartozó: összes	bérlőinek (magánosok) tulajdonában lévő: verseny	bérlőinek (magánosok) tulajdonában lévő: egyéb	bérlőinek (magánosok) tulajdonában lévő: motor	bérlőinek (magánosok) tulajdonában lévő: összes	befogadóképessége: ki van használva	befogadóképessége: nincs kihasználva	számá, amelyeknek öltözőjük van	öltözőhelyiségeiben található: öltözőfülkék	öltözőhelyiségeiben található: ruhaszekrények	öltözőhelyiségeiben található: hideg vízű: mosdók	öltözőhelyiségeiben található: hideg vízű: zuhanyok	öltözőhelyiségeiben található: meleg vízű: mosdók	öltözőhelyiségeiben található: meleg vízű: zuhanyok
	létesítményű csónakházak száma		parti, illetőleg vízi csónakházzal						csónakok száma											száma					
a) *Parti csónakházak.*																									
III.	28	1	4	25	15	13	—	1	51	260	14	325	13	1.606	24	1.643	14	11	29	1.079	1.893	32	75	19	42
XI.	2	1	—	3	2	1	—	—	34	82	2	118	1	42	—	43	3	—	3	48	741	3	9	—	—
Jobbpart	**30**	**2**	**4**	**28**	**17**	**14**	**—**	**1**	**85**	**342**	**16**	**443**	**14**	**1.648**	**24**	**1.686**	**17**	**11**	**32**	**1.127**	**2.634**	**35**	**84**	**19**	**42**
XIII.	20	2	—	22	14	7	—	1	16	256	3	275	8	1.463	21	1.492	13	9	22	747	964	109	94	10	11
Balpart	**20**	**2**	**—**	**22**	**14**	**7**	**—**	**1**	**16**	**256**	**3**	**275**	**8**	**1.463**	**21**	**1.492**	**13**	**9**	**22**	**747**	**964**	**109**	**94**	**10**	**11**
Budapest szfv. összesen	**50**	**4**	**4**	**50**	**31**	**21**	**—**	**2**	**101**	**598**	**19**	**718**	**22**	**3.111**	**45**	**3.178**	**30**	**20**	**54**	**1.874**	**3.598**	**144**	**178**	**29**	**53**
b) *Vízi csónakházak.*																									
III.	13	1	4	10	11	3	—	—	44	230	3	277	6	179	1	186	9	5	14	159	1.141	25	24	5	20
Jobbpart	**13**	**1**	**4**	**10**	**11**	**3**	**—**	**—**	**44**	**230**	**3**	**277**	**6**	**179**	**1**	**186**	**9**	**5**	**14**	**159**	**1.141**	**25**	**24**	**5**	**20**
XIII.	7	—	—	7	—	7	—	—	—	—	—	—	—	333	4	337	3	4	7	278	22	6	6	—	—
Balpart	**7**	**—**	**—**	**7**	**—**	**7**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**	**333**	**4**	**337**	**3**	**4**	**7**	**278**	**22**	**6**	**6**	**—**	**—**
Budapest szfv. összesen	**20**	**1**	**4**	**17**	**11**	**10**	**—**	**—**	**44**	**230**	**3**	**277**	**6**	**512**	**5**	**523**	**12**	**9**	**21**	**437**	**1.163**	**31**	**30**	**5**	**20**
Budapest szfv. mindössze	**70**	**5**	**8**	**67**	**42**	**31**	**—**	**2**	**145**	**828**	**22**	**995**	**28**	**3.623**	**50**	**3.701**	**42**	**29**	[1])75	**2.311**	**4.761**	**175**	**208**	**34**	**73**
Tj. városok parti	20	—	—	20	19	—	—	1	41	196	12	249	—	237	4	241	15	5	20	17	850	12	21	1	5
Tj. városok vízi	5	—	—	5	5	—	—	—	10	50	—	60	—	38	8	46	4	1	5	5	53	8	7	—	1
Megyei városok parti	21	1	—	22	17	4	1	—	56	209	7	272	3	591	63	657	14	8	22	444	896	18	31	—	7
Megyei városok vízi	4	—	—	4	1	2	—	1	—	30	—	30	—	63	2	65	1	3	4	54	61	—	4	—	—
Nagy- és kisközségek parti	33	8	—	41	20	7	5	9	9	357	4	370	—	568	10	578	25	16	[2])36	353	652	26	26	2	2
Nagy- és kisközségek vízi	5	—	—	5	2	—	—	3	—	61	5	66	—	65	1	66	4	1	3	—	16	1	—	—	—
Magyarország összesen	**158**	**14**	**8**	**164**	**106**	**44**	**6**	**16**	**261**	**1.731**	**50**	**2.042**	**31**	**5.185**	**138**	**5.354**	**105**	**63**	**165**	**3.184**	**7.289**	**240**	**297**	**37**	**88**

[1]) Ebből 5 olyan csónakház, amelynek más létesítménnyel kapcsolatos közös öltözője van. — [2]) Ebből 4 olyan csónakház, amelynek más létesítménnyel kapcsolatos közös öltözője van.

magánházakban, vagy területeken és a felvételbe be nem vont magáncsónakházakban elhelyezett csónakokra esik.

A csónakházak közül 40 földszintes, 34 egyemeletes, 1 pedig kétemeletes épület, s 46 építési anyaga fa, 13-é tégla, kő vagy cement, 16 pedig vegyes anyagokból van építve.

Budapest 75 csónakháza az ország összes csónakházainak 43·6%-át teszi, a bennük tárolt, illetőleg a csónakházak felszereléséhez tartozó 4696 csónak pedig az összes csónakok 63·5%-át. A székesfőváros kedvező dunaparti fekvése és egyéb előnyei tehát teljes mértékben érvényesülnek e létesítményfajtánál elért domináló helyzetben.

A budapesti csónakházak 40·8%-ánál a befogadóképesség nem lévén teljesen kihasználva, a csónakállomány emelése egyelőre újabb csónakházak létesítése nélkül is lehetséges.

14. Turista menedékházak és kilátótornyok.

A székesfőváros budai része kiválóan alkalmas kirándulásokra s kisebb turistáskodásokra. A beépített és lakott helyek közelsége pedig általában könnyen lehetővé teszi ezeknek a turistáskodásra alkalmas területeknek elérését s az azokon való tartózkodást, minden különösebb turistalétesítmény nélkül is. Mégis, ezeknek a kirándulók és turistáskodók által kedvelt helyeknek még vonzóbbá tétele érdekében 6 menedékházzal és 3 kilátótoronnyal is rendelkezik székesfővárosunk.

A menedékházak mindenike kőből vagy téglából épült, s az egész év folyamán használhatók. Kettő közülük bárki által, díjazás nélkül használható, kettő (B. S. E. hármashatárhegyi, B. T. E. csúcshegyi menedékházai csak díjazás ellenében vehető igénybe, kettő (Magyar Cserkész Szövetség szépvölgyi, Magyar Cserkész Szövetség hárshegyi menedékházai) pedig csak a tagoknak áll rendelkezésére. Három menedékházban élelmezés is kapható, s négy menedékházban összesen 204 darab közös hálóhelyű ágy is áll a turisták rendelkezésére.

A »kilátótornyok« mindegyike kőből épült.

15. Egyesületi épületek.

A sportlétesítményekről végrehajtott felvétel kiterjedt a sportegyesületek tulajdonát képező és *»egyesületi célokra, valamint kizárólag sportcélokra épült épületekre«* is, hogy ezáltal lehetőleg teljes legyen a sport érdekeit közvetlenül vagy közvetve szolgáló létesítményekről kapott kép. A felvételnek ez a része, még a székesfővárosban is, ahol pedig a kétes esetek legkönnyebben voltak tisztázhatók, az egész feladat legnehezebben megoldható részét képezte. Ugyanis a sportegyesületek tulajdonát képező s egyesületi vagy sportcélokra

szolgáló épületek legtöbbször azonosak a sporttelepeken, vagy egyéb nagyobb létesítményeken található öltözőkkel és sportcsarnokokkal, amelyek mint ilyenek már az egyes létesítményeknél figyelembevétettek és csak kivételesen voltak ezektől teljesen elválaszthatók. Legtöbbször csak olyan esetekben, amidőn helyileg is különálló épületekről volt szó.

A felvétel során »egyesületi épület«-nek minősített épületekre vonatkozólag begyüjtött legfontosabb adatokat az alábbi táblázatban adjuk.

20. Egyesületi épületek részletes adatai.

Kerület	létesítményű egyesületi épületek: Az önálló	létesítményű egyesületi épületek: A mellék	egyesületi épületek száma: célokat szolgáló: Társadalmi	Sport Társadalmi és sport	Földszintes	emeletes: I.	emeletes: II. és több	Az egyesületi épületből: céljaira rendelkezésre álló helyiségek száma: torna	birkózás	vívás	ökölvívás	asztali tenisz	céllövészet	edzés	súlyemelés	Az egyesületi épületek: száma, amelyeknek öltözőjük van	öltözőhelyiségeiben található: öltözőfülkék száma	ruhaszekrények száma	hideg vizű: mosdók száma	hideg vizű: zuhanyok száma	meleg vizű: mosdók száma	meleg vizű: zuhanyok száma
I.	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	80	—	—	3	4
II.	—	3	—	—	3	1	2	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	598	6	6	1	3
III.	—	5	1	—	4	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	115	4	4	2	4
XI.	—	3	—	—	3	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	727	25	7	8	22
Jobbpart	—	**12**	**1**	—	**11**	**5**	**7**	—	—	—	—	—	**1**	—	—	**10**	—	**1.520**	**35**	**17**	**14**	**33**
IV.	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	3	—	—	3	—	—	—	[1]) 3	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
VIII.	1	—	—	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	420	—	—	6	—
IX.	1	1	1	—	1	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X.	—	3	—	1	2	1	—	[2]) 2	2	—	1	—	1	—	—	3	—	392	—	—	6	21
XIII.	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	25	—	—	7	6
XIV.	—	6	—	—	6	2	4	—	—	1	1	1	—	—	3	—	6	6	2.277	18	18	21	17
Balpart	6	11	2	4	11	4	7	6	5	2	4	1	2	1	3	1	11	6	3.114	18	18	40	44
Budapest szfv. összesen	6	23	3	4	22	9	14	6	5	2	4	1	2	2	3	1	[3]) 21	6	4.634	53	35	54	77

16. Lóversenyterek.

Budapest eddig tárgyalt sportlétesítményei kivétel nélkül az embersport valamelyik ágának (esetleg egyszerre többnek is), voltak fontos és legtöbbször nélkülözhetetlen terrénumai. Az általános felvétel azonban ezeken a már

[1]) Ebből 1 épület IV. emeletes.

[2]) Ebből 1 épület III. emeletes.

[3]) Ebből 19 olyan egyesületi épület, amelynek más létesítménnyel kapcsolatos közös öltözője van.

tárgyalt létesítményeken kívül kiterjedt két olyan létesítményfajtára is, amelyeknek a sportjelentősége ugyan kétségtelen, de még sem esnek ugyanolyan elbírálás alá, mint a már tárgyaltak. E két létesítményfajta, amelyeknek tárgyalását éppen az említett okokból utoljára hagytuk, a »Lóversenyterek« és a »Gyermekjátszóterek«.

Budapest az alábbi táblázat adatai szerint 3 lóversenytérrel rendelkezik, amelyek közül az egyik sikversenyek, a második ügető (kocsi) versenyek, a harmadik pedig akadályversenyek, díjlovaglások, díjugratások céljaira szolgál.

21. Lóversenyterek részletes adatai.

Kerület	A lóversenyterek száma	A lóversenytér jellege: sík	akadály	ügető	A futópályák száma	Az egyenes: pályák legnagyobb hossza méterben	A kör: pályák legnagyobb hossza méterben	A salak: pályák száma	A homok: pályák száma	A gyepes: pályák száma	A lóversenytér nézőterének befogadóképessége: száma	befogadóképessége: ülő	befogadóképessége: állók	befogadóképessége: helyek összes száma	A lóversenytér területe m²-ben
X.	1	—	1	—	1	—	500	—	1	—	1	1.500	2.500		20.563
	1	1	—	—	4	1.300	2.800	—	1	3	3	3.000	7.000		949.704
							2.800								
							2.400								
	1	—	—	1	2	—	1.000	2	—	—	2	2.586	10.000		20.000
							950								
Budapest szfv. összesen	3	1	1	1	7	—	—	2	2	3	6	7.086	19.500		990.267

A 3 lóversenypálya közül legközelebb áll az eddig tárgyalt létesítményfajtákhoz az, amelyik díjlovaglások és ugratások s ezekhez hasonló versenyek céljaira szolgál. Ez utóbbi különben szükség esetén különböző játékok céljaira is felhasználható.

17. *Gyermekjátszóterek.*

A felvétel végrehajtásának céljaira adott meghatározás szerint »*gyermekjátszóterek*« alatt *azok a gondozás alatt álló utca-, tér- vagy parkrészletek* voltak értendők, *amelyek mindennemű forgalom elől el vannak zárva, s amelyeket csupán gyermekek vehetnek igénybe.*

Miként az idézett meghatározás maga is mutatja, a »gyermekjátszóterek« megjelölés alatt tehát nem annyira sportlétesítmények, mint inkább közegészségügyi és szociális szempontból fontos létesítményekről van szó, amelyek elsősorban népes városoknál bírnak különös jelentőséggel.

22. A gyermekjátszóterek részletes adatai.

Kerület	Az önálló létesítményű gyermekjátszóterek	A mellék	ellátott gyermekjátszóterek: Tornaszerekkel	Játékszerekkel	Lubickolóval	Homokkal	Ivókúttal	Fedett tartózkodóval	Állandó játékvezetővel rendelkező	Ideiglenes játékvezetővel rendelkező	Játékvezetővel nem rendelkező	igénybevehető játszóterek: Bármilyen korú gyermekek által	10 évnél fiatalabb	15 évnél fiatalabb	Díjtalanul	A gyermekjátszóterek területe m²-ben
	s z á m a															
I.	5	—	—	—	—	5	1	—	—	—	5	—	—	5	5	2.604
II.	3	—	—	—	—	2	—	—	—	—	3	—	—	3	3	3.993
III.	6	—	—	—	1	1	—	—	—	—	6	2	1	3	6	18.815
XI.	4	—	1	3	1	4	—	—	—	—	4	1	—	3	4	5.837
XII.	2	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2	—	—	2	2	7.200
Jobbpart ..	20	—	1	3	2	13	2	—	—	—	20	3	1	16	20	38.449
IV.	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	1	340
V.	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1.320
VI.	4	—	—	—	—	1	1	1	—	—	4	—	—	4	4	4.180
VII.	2	—	—	2	—	—	2	—	—	—	2	—	—	2	2	6.600
VIII.	6	—	1	2	—	1	5	—	—	—	6	—	—	6	6	18.825
IX.	4	—	—	—	1	—	2	—	—	—	4	1	—	3	4	7.000
X.	11	—	—	—	1	7	—	—	—	—	11	1	—	10	11	27.321
XIII.	5	—	—	1	—	2	—	—	—	—	5	—	—	5	5	2.966
XIV.	5	—	1	1	—	1	—	—	—	—	5	—	—	5	5	16.308
Balpart	39	—	2	6	2	14	10	1	—	—	39	2	—	37	39	84.860
Budapest szfv. összesen ..	59	—	3	9	4	27	12	1	—	—	59	5	1	53	59	123.309
Tj. városok	13	1	2	8	1	12	—	—	—	2	12	10	—	4	14	20.386
Megyei városok ..	16	—	6	10	—	10	—	—	2	1	13	6	4	6	16	25.009
Nagy- és kisközségek	8	—	3	6	—	7	—	—	2	1	5	7	—	1	8	16.566
Magyarország összesen ...	96	1	14	33	5	56	12	1	4	4	89	28	5	64	97	185.270

Táblázatunkban található adatok kiegészítéséül még ideiktatjuk, hogy az 59 gyermekjátszótér közül 57-nek a tulajdonosa és fenntartója a székesfőváros, egyé egyesület, egyé pedig egyházi hatóság. A székesfőváros az 57 játszótér fenntartása az 1935. év folyamán 10.000 pengőt költött, a másik két fenntartó pedig 360 pengőt.

A gyermekjátszóterek elsősorban a székesfőváros zsúfoltan lakó népessége, s azok gyermekei szempontjából bírnak különös jelentőséggel, érthető tehát, ha az országban található ilynemű létesítmények erős többségét (60·8%) a székesfővárosban találjuk.

A sport és üdülési célokra szolgáló területek.

Tanulmányunk eddigi során foglalkoztunk mindazokkal a sportlétesítményekkel, amelyekre nézve az 1935. év augusztusában végrehajtott országos statisztikai felvétel kiterjedt, s a rendelkezésre álló adatok alapján megpróbáltuk teljes részletességgel feltárni és megvilágítani Budapest székesfőváros helyzetét a sportlétesítmények szempontjából. Véleményünk szerint azonban nem lenne teljes ez a munka, ha bármennyire röviden is, nem kísérelnők meg kiegészíteni azt, a székesfőváros lakosságának rendelkezésére álló parkok és parkszerű terek, valamint a kirándulási és turistáskodási célokra nyitva álló erdők adataival. Az ok pedig, ami ezt a kiegészítést indokolttá teszi, az a benső kapcsolat, amely a sport mai értelmezése mellett a »sport« és az »üdülés« fogalma és célkitűzései között fenn áll.

A sport jelentőségének rövid taglalása során már láttuk, hogy a sport és testnevelés problémája elsősorban közegészségügyi kérdés, s a legnagyobb szabású sportlétesítménytől a legegyszerűbb gyermekjátszótérig minden egyes létesítményfajta közvetlenül vagy közvetve ennek a nagyfontosságú célnak a szolgálatában is áll. De nagy mértékben ugyanilyen célokat szolgálnak minden város parkjai, parkszerű terei, valamint a városi lakosság által szabadon megközelíthető, s a pihenésre, üdülésre szolgáló erdőterületek is.

A parkoknak, tereknek »gyermekjátszótér« céljaira szolgáló részével már foglalkoztunk, s így a közvetlen kapcsolat a parkok és terek egyéb területeivel e réven is megvan. A székesfőváros erdőterületeinek sport és közegészségügyi vonatkozásait pedig mindenki jól ismeri, aki szép időben, ünnepnap egyszer is megfordult a budai oldal erdős részein, ahol sok ezres tömegek nemcsak pihenni és szórakozni, de komolyan sportolni is szoktak.

Abból a célból, hogy a sport és üdülési célokra rendelkezésre álló területekről áttekintést nyujtsunk, az alábbi táblázatban összeállítottuk a sportlétesítmények, a székesfőváros tualjdonában levő parkok és parkszerű terek, a közhasználatra nyitva álló magánparkok, valamint az ugyanilyen székesfővárosi és állami erdők területi adatait.

A szigorúan vett sportcélokat szolgáló, s 3·1 millió m² területet kitevő területen kívül tehát még 4·1 millió m² park és parkszerű tér és 13·9 millió m² erdőterület áll sport és üdülési célokra a főváros lakosságának rendelkezésére. Vagyis Budapestnek összesen 199·4 millió m²-t kitevő (34.467 kat. hold) területéből 21·1 millió m², az egész terület 10·6%-a közvetlenül vagy közvetve sport és üdülési célokat szolgál, s ebből a hatalmas területből átlagosan 19·9 m² terület jut a székesfőváros minden egyes lakója számára.

Az üdülés kérdésével ma már külön nemzetközi szerv, a »Nemzetközi Üdülési Szövetség« is behatóan foglalkozik, s a szövetségi tagoktól már igen sok és értékes adatot is gyüjtött össze. Ezek az adatok azonban sajnos még

23. A sportlétesítmények, parkok, terek és a turistáskodási vagy hasonló célokra rendelkezésre álló erdők területe.

A sportlétesítmények		A székesfőváros tulajdonában levő parkok, terek		A magánparkok		Turistáskodás és hasonló célokra rendelkezésre álló székesfővárosi és állami erdők	
megnevezése	összes területe m²	megnevezése	összes területe m²	megnevezése	összes területe m²	megnevezése	összes területe m²
		I. kerület:					
		Horváth-kert	11.900				
		Palota-tér	10.720				
		Döbrentei-tér	3.606	*I. kerület:*		*Székesfővárosi erdők:*	
a) *Szárazföldi sportcélokra szolgálók:*		*II. kerület:*		Királyi várkert	88.818	II. kerület	1,638.218
		Marcibányi-tér	24.490			III. „	4,579.829
		Mechwart-liget	22.000			IX. „	540.797
Gyermekjátszótér	123.309	Margithídfői-park	21.654			X. „	1,348.282
Iskolai torna- (játszó-) tér	29.851	Elyps-sétány	13.200			XII. „	1,927.522
Sportpálya (tér)	93.041	*IV. kerület:*		*III. kerület:*		XII. „	5,708.327
Sporttelep (stadion)	1,073.665	Károlyi-kert	9.170			XIV. „	225.021
Golfpálya	346.500	*V. kerület:*		Margitsziget	621.387		
Kispuskalőtér (céllövőpálya)	25.939	Lipótvárosi-park	34.860	Római-fürdő	87.182	Összesen	**15,967.996**
Galamblövőtér	1.700	Erzsébet-tér	20.900	Lukács-fürdő park	11.238		
Lóversenytér	990.267	Szabadság-tér	19.600	Császár-fürdő park	9.817	*Állami erdők:*	
Tenisztelep	150.880	Rudolf-tér	8.900				
Korcsolyapálya	51.950	Kossuth Lajos-tér	8.792			XIII. kerület	191.066
		Ferenc József-tér	6.200				
		József-tér	4.000	*VI. kerület:*		Budapest szfv. mindössze	**16,159.062**
		VII. kerület:					
		Almássy-tér	4.500	Keleti pályaudvar előtti park	12.600	Ebből csemetékkel beültetett elzárt terület 400 k. h.	2,302.000
		István-tér	4.808				
b) *Vízi sportcélokra szolgálók:*		*VIII. kerület:*				Marad szabad terület összesen	**13,857.062**
		Tisza Kálmán-tér	66.771				
		IX. kerület:					
Uszoda, fövenyfürdő	57.326	Közvágóhíd előtti park	11.800	*VIII. kerület:*			
Sportuszoda	102.360	*X. kerület:*					
Parti csónakház	17.061	Népliget	1,186.400	Orczy-kert	231.006		
		Újkálvária	22.176	Füvészkert	101.509		
		Szent László-tér	18.311	Múzeumkert	21.819		
		XI. kerület:					
		Gellérthegyi park	14.605			*Összesítés:*	
c) *Sportépítmények:*		*XII. kerület:*					
		Városmajor	139.220			Sportlétesítmény	3,112.215
Sport vagy tornacsarnok	12.263	Széchenyi emlék	13.200	*XIV. kerület:*		Városi park és tér	2,777.070
Iskolai tornaterem	36.103	*XIV. kerület*				Magánpark	1,326.593
		Városliget	972.838	Állatkert	141.217	Erdő	13,857.062
		Egyéb kisebb parkok	102.449				
Összesen	**3,112.215**	Összesen	**2,777.070**	Összesen	**1,326.593**	Mindössze	**21,072.940**

annyira különböző alapokon vannak összeállítva, hogy azok összehasonlításra nem igen alkalmasak, s így kénytelenek vagyunk egyelőre megelégedni a fenti adatok egyszerű közlésével.

Budapest székesfőváros által sportcélokra fordított összegek.

»A sport és üdülési célokra szolgáló területek« című legutolsó fejezetben megkíséreltük kiegészíteni a Budapest sportlétesítményeire vonatkozó statisztikai felvétel adatait. A székesfőváros közönsége által a legutolsó öt év alatt »sportcélokra fordított« összegekre vonatkozó (a székesfőváros illetékes szervei által a Központi Statisztikai Hivatal rendelkezésére bocsátott) adatok pedig lehetővé teszik, hogy a székesfőváros sportproblémája még egy másik oldalról megvilágíttassék s ismertetésünket még egy irányban kiegészítsük.

A kiegészítésnek ez a módja annál inkább is szükségesnek látszik, mert, amint tudjuk, a tárgyalt statisztikai felvétel során megkíséreltetett ugyan a sportlétesítmények 1934. évi fenntartási költségeire vonatkozó adatok megállapítása is, a felvételnek ez a része azonban sajnos, még a székesfővárosra vonatkozólag sem volt teljesen és elfogadható módon végrehajtható. Ily módon tehát az egész felvétel a bérelt területekért fizetett bérösszegek (úrbéri díjak) adatain kívül semmiféle értékadatot nem eredményezett, bár igen kívánatos lett volna néhány ilyen adat megszerzése is.

A rendezésre bocsátott hivatalos adatok szerint Budapest székesfőváros közönsége az 1931—1935. évek folyamán az alábbi összegeket fordította sportcélokra :

A cél megnevezése	Év és a sportcélokra fordított összeg pengőben					
	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.	1931—1935. évek összesen
Játszóterek létesítésére és téli sportpályák fenntartására ...	19.129	19.533	15.615	16.253	16.773	87.303
A fedett uszoda építéséhez hozzájárulás	600.000	200.000	200.000	—	—	1,000.000
A népligeti iskolai sporttelep létesítésére	—	22.692	84.976	17.555	55.068	180.291
A testnevelési alaphoz hozzájárulás	526.000	518.000	518.000	518.000	518.000	2,598.000
Sportegyesületek segélyezésére ..	61.500	48.960	60.144	35.003	53.080	258.687
Uszodáknak tanulók úszóoktatására	26.707	26.574	22.430	20.756	20.759	117.226
Versenyek és ünnepélyek rendezésére és versenydíjakra	14.168	12.118	16.987	8.716	8.671	60.660
Az 1933. évi tornász világbajnokságra	—	—	25.000	25.000	—	50.000
Mindössze	**1,247.504**	**847.877**	**943.152**	**641.283**	**672.351**	**4,352.167**

Budapest székesfőváros közönsége tehát a legutolsó öt év alatt összesen 4·3 millió pengőt, évenkint átlagosan közel 900 ezer pengőt áldozott sportcélokra s ennek az igen tekintélyes összegnek nagyobb része valóban »sportlétesítmények« megteremtésére és fenntartására fordíttatott. Minden kétségen felül áll a »sportlétesítmények« érdekében történt áldozat az első 3 tételnél (összesen 1,267.594 pengő), de nem vitás, hogy a Testnevelési Alaphoz történt 2,598.000 pengős hozzájárulás, valamint a sportegyesületek segélyezésére fordított 258.687 pengős összegek is túlnyomó részükben sportlétesítmények teremtésére és fenntartására fordíttattak, minthogy a sportegyesületek főleg csak ezen a címen részesülnek segélyben.

Az 1931. éveket megelőző időre vonatkozólag hasonló adatok sajnos nem állnak rendelkezésre, de a fenti összeállítás adatai (visszamenőleg az évi összegek lényegesen emelkednek) azt sejtetik, hogy az 1931. év előtt a székesfőváros még nagyobb áldozatokat hozott a sport érdekében, mint a legutolsó évek alatt. Ezekre a korábbi évekre vonatkozólag mindössze annyi konkrét adatunk van, hogy az 1920—27. évek folyamán csupán a Millenáris sporttelep fenntartási és pályaátalakítási költségeihez 118.611 pengővel járult hozzá a főváros.

A sportlétesítmények »általános« adatainak ismertetésénél (3/a. tábla) már láttuk, hogy a székesfőváros nemcsak azáltal támogatja a sportérdekeket igen hathatósan, hogy a létező sportlétesítmények egyharmadrészét (pontosan 243 létesítményt, az összes létesítmények 33·2%-át) maga teremtette meg, de azáltal is, hogy 62 létesítménynek (8·5%) díjtalanul, 13 létesítménynek (1·8%) pedig csak névleges összeg ellenében (úrbéri jogon) engedte át a szükséges területet.

Más városokra vonatkozólag hasonló adataink nincsenek. Úgy érezzük azonban, hogy nem vétünk a köteles tárgyilagosság és óvatosság ellen, ha a most ismertetett adatok alapján is elismeréssel adózunk a székesfőváros mindenkori vezetőinek a sport kérdései iránt tanusított s a fenti néhány adatban is nagyszerűen kifejezésre jutó megértéséért.

*

Budapest székesfőváros sportlétesítményei felett tartott seregszemlénk végéhez jutottunk. Gondolatban azonban még egyszer magunk elé idézve a bemutatott számoszlopokat és az azokhoz fűzött megjegyzéseket s kiegészítéseket, örömmel állapíthatjuk meg, hogy a székesfőváros korunk domináns jelenségének, az intenzív sportéletnek szavát megértve, az utolsó évtizedek alatt valóban hatalmas lépéseket tett abban az irányban, hogy polgárai testi, s nem kis mértékben lelki kultúráját, szociális és közgazdasági érdekeit is minél jobban szolgálja.

A tárgyalt sportlétesítményekről adott ismertetések során ugyan általában csak számokban kifejezhető tulajdonságokról, mint nagyság, berendezés, befogadóképesség stb. volt szó, s nem történt említés azoknak külső megjelenési formájáról. Igaz, ilyen adatokat az ismertetés alapját képező felvétel nem is szolgáltatott. De mi, akik ezekkel a létesítményekkel többé-kevésbé már hosszú idő óta együtt élünk, s közülük sok nélkül (uszodák, fövenyfürdők, sportpályák stb.) meg sem lehetünk, tudjuk, hogy ezeknek a létesítményeknek egy része ma már a város külső képéhez is hozzátartozik. Közelebbi adatok nélkül tudjuk azt is, hogy ezekkel az új sportlétesítményekkel a fővárosunk vagyona, s egyben az egész nemzeti vagyon is értékesen növekedett. A különleges célok szolgálatában hozott munka és áldozatok tehát eddig még nem érintett új irányokban is hatnak.

Az elismerés szavai azonban, amelyeknek már korábban is kifejezést adtunk, jórészt csak az *alkotás ütemének* szólnak. Az a nagyszerű munka, amely elsősorban a testnevelési törvény nyomán a székesfővárosban is megindult, még koránt sincsen befejezve. Nem egy fontos létesítménynél (sporttelepek, tornatermek stb.) a megoldandó feladatnak még fele sem végeztetett el. Az alkotásra kész kezdeményező erőre, az állam, a város a magánosok áldozatkészségére, s nem egyszer a jól felfogott vállalkozói és üzleti kedvre még nagyon sok munka vár.

Végül, magát a sportlétesítményekre vonatkozólag végrehajtott felvételt illetőleg, e tanulmány befejezésénél is, utalni kívánunk arra,hogy mint a legtöbb úttörő felvételnél, úgy ennél sem voltak elkerülhetők bizonyos hiányok és fogyatékosságok. A felvétel *teljességét* illető nehézségek már a felvétel előkészítésénél nyilvánvalóak voltak s általában a városok és községek népességének számával egyenes arányban növekedtek. Természetesen ezek a nehézségek fokozott mértékben jelentkeztek a milliós székesfővárosnál, ahol egyetlen városi vagy sportszervezet sem rendelkezett minden sportlétesítményre kiterjedő pontos és kimerítő nyilvántartással. Jóllehet az alapbejelentések kiegészítése többféleképen is megkíséreltetett, mégis egyik-másik létesítményfajtánál (például csónakházak) a teljesség szempontjából elkerülhetetlen volt némi hiány. A teljesség szempontjából mutatkozó s néhány létesítményfajtánál nyilvánvalóan előforduló hibák azonban semmiesetre sem olyan mérvűek, hogy azok a legkisebb mértékben is veszélyeztetnék a felvétel használhatóságát.

A felvétel kétségtelenül kiterjeszkedhetett volna még számos igen érdekes adatra is, mint például a létesítmények értékére vonatkozó adatok tudakolására is. Ismerve azonban a kezdéssel járó nehézségeket, célszerűbbnek látszott mégis az első kísérletet szűkebb keretek között végrehajtani.

FÜGGELÉK.

Az 1921. évi LIII. törvénycikk a testnevelésről.

(Kihirdettetett az Országos Törvénytárban 1921. évi december hó 31. napján.)

1. §.

A testnevelésnek az a feladata, hogy az egyének testi épségének és egészségének megóvása, lelki és testi erejének, ellenállóképességének, ügyességének és munkabírásának kifejlesztése által megjavítsa a közegészség állapotát, gyarapítsa a nemzet munkaerejét.

2. §.

Evégre az állam

1. mindennemű iskolában gondoskodik mindkét nembeli tanulóifjúság rendszeres testneveléséről, a főiskolák körében pedig ezt minden hallgató számára lehetővé teszi;

2. szervezi az iskolát elhagyó ifjúság testnevelését olymódon, hogy ebben 21-ik életévének betöltéséig a nemzetnek minden férfitagja kötelezően részt vegyen;

3. támogatja azokat a társadalmi alakulatokat, amelyek testneveléssel komolyan foglalkoznak s működésük nemzeti irányával a támogatást megérdemlik.

3. §.

A testnevelésre vonatkozó szükséges intézkedéseket (tantervet, a testnevelés rendszerét, módját, eszközeit, a reáfordítandó időt) a vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg.

Az iskolánkívüli (társadalmi) testnevelés ügyének országos szervezését és irányítását az érdekelt miniszterekkel egyetértve, a vallás- és közoktatásügyi miniszter intézi. E rendelkezés azonban nem érinti a belügyminiszternek a társadalmi egyesületekre vonatkozó főfelügyeleti jogát.

4. §.

Az állam pénzügyeinek a rendezése után testnevelési tanerők képzésére országos testnevelési főiskolát kell felállítani, amelynek fenntartásáról a vallás- és közoktatásügyi miniszter gondoskodik.

(A főiskola 1925. évi október hó 16-án kelt 77.000/1935. sz. V. K. M. rendelettel megszerveztetett.)

5. §.

A községek és városok kötelesek a testnevelést előmozdítani, a helyszükségletnek megfelelő játszóterek létesítésével és fenntartásával, valamint testnevelési célokra szükséges egyéb területeknek használatra való átengedésével, fürdők, uszodák stb. létesítésével vagy támogatásával. A kötelezettséget vitás esetekben a vallás- és közoktatásügyi miniszter az érdekelt miniszterekkel egyetértően állapítja meg.

6. §.

A testnevelés céljaira szükséges ingatlan megszerzésére és nagyobbítására — amennyiben erre a célra városi vagy községi tulajdonban lévő alkalmas terület rendelkezésre nem áll — a községet és várost az 1881. évi XLI. t.-c.-ben szabályozott kisajátítási jog illeti meg. A kisajátítást a kereskedelemügyi miniszter a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértve engedélyezi. Tagosítás vagy birtokrendezés alkalmából lehetően gondoskodni kell az ily célra szükséges terület megszerzéséről.

7. §.

Minden legalább 1000 munkaerőt alkalmazó kereskedelmi, ipari, mezőgazdasági vagy hatósági üzem (gyár, vállalat stb.) köteles munkásai és egyéb alkalmazottai testnevelési szükségleteinek kielégítéséről (sporttér, fürdőhely, gyakorlóterem stb.) megfelelően gondoskodni. Kisebb üzemek e cél érdekében nagyobb üzemekhez hozzácsatolandók, esetleg több kisebb üzem társítandó.

8. §.

Az állami pénzügyek rendezése után a nemzetközi megbízás alapján rendezendő olimpiai játékok, valamint egyéb nagyobbszabású ünnepségek és mérkőzések megtartására Budapesten Nemzeti Stadiont kell létesíteni.

9. §.

(A testnevelés céljának előmozdítására a vallás- és közoktatásügyi tárca költségvetésében a »Testi nevelés« elnevezéssel külön címet kell létesí-

teni. Ezt a címet illeti a vallás- és közoktatásügyi miniszter kezelésében folyó az az összeg, melyet az 1921. évi II. t.-c. 7. §-ának értelmében a lóversenyfogadásokra feltett összegekből a testnevelés céljára kell fordítani. Ezt az összeget s ennek a törvényhozás által rendelkezésére bocsátott esetleges kiegészítését a vallás- és közoktatásügyi miniszter a 2. §-ban megjelölt három irányban a szükséglethez évről-évre alkalmazott terv szerint osztja meg).

(Megszüntette az 1924. évi III. t.-c. 1. §-a).

10. §.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter által a testnevelési szakemberekből, orvosokból, tanférfiakból és sportszövetségekből alakított Országos Testnevelési Tanács feladata a testnevelési kérdésekben véleményt nyilvánítani és javaslatokat tenni. E tanács a vallás- és közoktatásügyi miniszter által kijelölt ügyekben felügyelő és végrehajtó szervként is működik. Szervezeti szabályait és hatáskörét kultuszkormányrendelet állapítja meg.

11. §.

E törvény kihirdetése napján lép életbe s a vallás- és közoktatásügyi miniszter az érdekelt miniszterekkel egyetértően hajtja végre.

1924. évi III. törvénycikk az Országos Testnevelési Alapról.

(Kihirdettetett az Országos Törvénytárban 1924. évi március hó 28. napján.)

1. §.

Az 1921. évi II. t.-c. 7. §-ának 2. és 3. bekezdése, valamint az 1921. évi XXXIV. t.-c. 11. §-ának *c)* pontja, továbbá az 1921. évi LIII. t.-c. 9. §-a hatályon kívül helyeztetik.

2. §.

A lóversenyeknél a kölcsönös fogadásokra (totalisateur-re) feltett összegekből 8%, valamint az üzletszerű vagy nyilvános versenyfogadásokat közvetítő egyesek és vállalatok (bookmaker, fogadási iroda) részéről fizetett és a földmívelésügyi miniszter által megállapított illetékből 2% a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelkezésére bocsáttatik. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a rendelkezésére bocsátott összegeket alapszerűleg tartozik kezelni és ezen összegeket az Országos Testnevelési Tanács meghallgatásával minden évre előre megszerkesztendő részletes költségvetési tervezet szerint kizárólag a testnevelésnek, valamint a testedzésnek az ország lakosai széles rétegében való meghonosítására és fejlesztésére köteles fordítani.

3. §.

Amennyiben a pénzügyminiszter élne az 1922. évi XVII. t.-c. 29 §-ának 1. pontjában nyert felhatalmazással, az igénybevett összeggel egyenlő összeget tartozik az egyes versenynapokat követő két héten belül a testnevelésről szóló 1921. évi LIII. t.-c. végrehajtásának biztosítására a jelen törvénycikk 2. §-a alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter által létesítendő Országos Testnevelési Alapnak rendelkezésére bocsátani.

4. §.

Jelen törvény kihirdetése napján lép életbe és a vallás- és közoktatásügyi miniszter az érdekelt miniszterekkel egyetértően hajtja végre.

Az 1935. évi országos statisztikai felvétel idején Budapest székesfőváros területén talált sportlétesítmények jegyzéke.

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
	1. Gyermekjátszóterek.		
1	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	I., Naphegy-tér	—
2	« « « ..	I., Horváth-kert	—
3	« « « ..	I., Lovas-úti sétány	—
4	« « « ..	I., gr. Bethlen István-bástya sétány	—
5	« « « ..	I., Elyps-sétány	—
6	« « « ..	II., Mechwart-kert	—
7	« « « ..	II., Margitihídfői-park	—
8	« « « ..	II., Pálffy-tér	—
9	Szent Margitsziget Gyógyfürdő Rt. ..	III., Margitsziget	—
10	Óbudai Református Egyházközség ..	III., Calvin-u.	—
11	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	III., Bécsi-út 88—92.	—
12	« « « ..	III., Miklós-tér	—
13	« « « ..	III., Timár-u.	—
14	« « « ..	III., Margithídfői felsőrész	—
15	« « « ..	IV., Károlyi-kert	—
16	« « « ..	V., Szabadsag-tér	—
17	« « « ..	VI., Lövölde-tér	—
18	« « « ..	VI., Hunyadi-tér	—
19	« « « ..	VI., Jókai-tér	—
20	« « « ..	VI., Aréna-út	—
21	« « « ..	VII., Almássy-tér	—
22	« « « ..	VII., Klauzál-tér	—
23	« « « ..	VIII., Mátyás-tér	—
24	« « « ..	VIII., Mária-Terézia-tér	—
25	« « « ..	VIII., Ludoviceum-u.	—
26	« « « ..	VIII., Rákóczi-tér	—
27	« « « ..	VIII., Tisza Kálmán-tér	—
28	« « « ..	VIII., Kálvária-tér	—
29	« « « ..	IX., gr. Haller-u. 8—10	—
30	« « « ..	IX., Szt. István-kórház előtti tér	—
31	« « « ..	IX., Ferenc-tér keleti része	—
32	« « « ..	IX., Ferenc-tér nyugati része	—
33	« « « ..	X., Üllői-út 124.	—
34	« « « ..	X., Liget-tér	—
35	« « « ..	X., Román-u.	—
36	« « « ..	X., Pékerdő	—
37	« « « ..	X., Népliget (újliget)	—
38	« « « ..	X., « (Tölgyfa-tér)	—
39	« « « ..	X., « (alsó rész)	—
40	« « « ..	X., « (Hársfa-tér)	—
41	« « « ..	X., Rottenbiller-kert középső rész	—
42	« « « ..	X., Rottenbiller-kert hátsó rész	—
43	« « « ..	XI., Lenke-út 91—93	—
44	« « « ..	XI., Gellérthegy alsó része	—

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
45	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	XI., Gellérthegy, középső része	—
46	« « « ..	XI., Gellérthegy, felső része	—
47	« « « ..	XII., Városmajor középső része	—
48	« « « ..	XII., Városmajor felső része	—
49	« « « ..	XIII., Gyöngyösi-út	—
50	« « « ..	XIII., Gyöngyösi-út	—
51	« « « ..	XIII., Dagály-u. sétány	—
52	« « « ..	XIII., Béke-tér	—
53	« « « ..	XIII., Gyöngyösi-út	—
54	« « « ..	XIV., Kerepesi-úti sétány	—
55	« « « ..	XIV., Thököly-úti sétány	—
56	« « « ..	XIV., Egressy-tér	—
57	« « « ..	XIV., Városliget (Iparcsarnok)	—
58	« « « ..	XIV., Városliget (Közl. múzeum)	—
59	« « « ..	XIV., Városliget (régi jégpálya)	—
	2. Iskolai torna-(játszó-)terek.		
1	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	I, Szentháromság-tér	—
2	« « « ..	II., Jurányi-u.	—
3	« « « ..	II., Marcibányi-tér	Korcsolyapálya
4	Szent Orsolya-rend tanító és nevelő intézete	II., Zivatar-u. 2.	—
5	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	III., Hunor-u.	Korcsolyapálya
6	« « « ..	V., Csáki-u. 82	—
7	« « « ..	V., Honvéd-u. 27.	—
8	« « « ..	X., Simor-u. 23.	—
9	Redemptorissa szerzetesnők Szent Margit Intézete	XI., Szent Imre hg.-útja	—
10	Keresztény Iskola Testvérek	XII., Istenhegyi-út 32.	—
	Ezenkívül 3 olyan iskolai torna- (játszó-) tér, amely más főlétesítményen van kimutatva, mint melléklétesítmény.		
	3. Sportpályák (terek).		
1	Magyar Építőmunkások Országos Szövetségének Sport Egyesülete	X., Sibrik M.-u. 6.	—
2	Salgótarjáni Kőszénbánya Rt.	X., Újhegyi-u.	—
3	Kőbányai Egyetértés Atlétikai Klub.	X., Maglódi-út 127	—
4	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	X., Népliget (építés alatt)	—
5	Budapest-Budai Football Klub	XI., Lenke-út 4544.	—
6	Széchenyi Juventus Football Klub ..	XII., Hegyhát-u. 25.	—
7	Magyar Acélárugyár Rt.	XIII., Teve-u. 6.	—
8	Jutagyári Torna Egylet	XIII., Szekszárdi-út	—
9	Magyar Folyam és Tengerhajózási Rt. Hajóműhely Sportköre	XIII., Népsziget	—
10	Munkás Testedző Egyesület	XIV., Krausz—Mayer-féle telek (építés alatt)	—

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
	4. Sporttelepek (stadionok).		
1	Budapesti (Budai) Torna Egylet	II., Vérmező-út 1—3.	Egyesületi épület, tenisz- és korcsolyapályák
2	Pénzügyi Tisztviselők Budagyöngye Sport Klubja	II., Pasaréti-út 124.	Egyesületi épület, tenisz- és korcsolya pályák
3	Ludovika Akadémia Sport Egylet II. főcsop.	II., Hidegkúti-út 23.	Kispuskalőtér, sportuszoda, iskolai tornaterem, tenisz- és korcsolyapálya
4	Goldberger Sport Egylet	III., Szentendrei-út	—
5	Move Óbudai Torna Egylet	III., Hévizi-u.	Egyesületi épület, tenisz- és korcsolyapálya
6	Magyar Atlétikai Club	III., Margitsziget	Vízi csónakház, egyesületi épület, teniszpályák
7	III. ker. Torna és Vívó Egylet	III., Nagyszombat-u.	Egyesületi épület, tenisz- és korcsolyapálya
8	Ludovika Akadémia Sport Egylet I. főcsop.	VIII., Üllői-út	Kispuskalőtér, sportuszoda, iskolai tornatermek, tenisz- és korcsolyapályák
9	Kereskedők Atlétikai Egyesülete	IX., Soroksári-út 79.	—
10	Hazai Fésüsfonó és Szövőgyár Rt. ..	IX., Gubacsi-út 26.	Teniszpályák
11	Ferencvárosi Vasutasok Sport Köre .	IX., Gyáli-út	Teniszpályák
12	Ferencvárosi Torna Club	IX., Üllői-út 129.	Egyesületi épület, tornaterem, tenisz- és korcsolyapályák
13	VIII. ker. Testnevelési Vezetőség ...	IX., Gyáli-út	—
14	Ganzgyári Torna Egyesület	X., Simor-u.	Teniszpályák
15	Mávag Munkásainak Önművelődési és Sportköre	X., Kőbányai-út 45.	Teniszpályák
16	Magyar Testgyakorlók Köre	X., Hungária körút 297	Egyesületi épület
17	Törekvés Sport Egyesület	X., Bihari-út	Tornaterem, teniszpályák
18	Budapesti Torna Club	X., Fehér-út	—
19	Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. Sport Egylet	X., Sport-u. 2.	Egyesületi épület, tornaterem, teniszpályák
20	Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. Sport Egylet	X., Ciprusz-u.	—
21	Kőbányai Torna Klub	X., Somfa-u. 2—4.	—
22	Draschegyárak Sport Egyesülete	X., Tárna-u. 8.	Korcsolyapálya
23	Budapest Rákosfalvai Sport Klub ...	X., Keresztúri-út 3.	Teniszpályák
24	Kőbányai Atlétikai Klub	X., Maglódi-út 4.	Teniszpálya
25	Kőbányai Testgyakorlók Köre	X., Gyömrői-út 30.	—
26	Nemzeti Józsefvárosi Torna Klub ...	X., Zágrábi-út	—
27	Dréher Maul Sportkör	X., Halom-u.	Teniszpályák

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
28	Goldberger Sport Egylet	XI., Budafoki-út 107.	Kispuskalőtér, teniszpálya
29	Felten Sport Klub	XI., Budafoki-út 58.	Egyesületi épület, tenisz és korcsolyapályák
30	Kelenföldi Football Klub	XI., Csóka-u.	—
31	Budapesti Egyetemi Atlétikai Klub .	XI., Fehérvári-út 16.	Egyesületi épület, tenisz- és korcsolyapályák
32	Műegyetemi Atlétikai és Football Klub	XI., Bertalan-u. 4—6.	Tenisz- és korcsolyapályák
33	M. kir. Testnevelési Főiskola	XII., Győri-út	Játéktér, kispuskalőtér, tornatermek, teniszpályák
34	Budapesti Testgyakorlók Köre	XIII., Vizafogó	—
35	Budapest Székesfővárosi Elektromos Műveinek Testedző Egyesülete ...	XIII., Pozsonyi-út	Csónakház, egyesületi épület, tornaterem, teniszpályák
36	Magyar Állami Vasutak Testvériség Sport Egyesülete	XIII., Tatai-u.	Teniszpályák
37	Magyar Állami Vasutak »Előre Sport Klub«	XIII., Tatai-u. 95.	Kispuskalőtér teniszpályák
38	Turul Testedző Egyesület	XIII., Gyöngyösi-u.	—
39	Vas- és Fémmunkások Sport Klubja	XIII., Béke-u. 26.	—
40	Magyar Vasutasok Országos Szövetségének Budapesti Vasutas Sport Klubja	XIV., Hajtsár-u.	Tornaterem
41	Zuglói Sport Egyesület	XIV., Öv-u. 155.	—
42	»Budapest« Sport Egyesület	XIV., Szabó József-u. 3.	Sportuszoda, egyesületi épület, kerékpárpálya, teniszpálya
43	Postás Sport Egyesület	XIV., Aréna-út 1.	Egyesületi épület, teniszpályák
44	Magyar Hockey Klub	XIV., Aréna-út 1.	Egyesületi épület, teniszpálya
45	Középfokú Iskolák Sportköreinek Országos Központja	XIV., Erzsébet királyné-út 8.	—
46	XIV. ker. Testnevelési Bizottság ...	XIV., Aréna-út 1.	Kispuskalőtér, egyesületi épület, tenisz- és korcsolyapálya
	5. Kerékpárpálya.		
	Mint melléklétesítmény a »Budapest« Sport Egyesület sporttelepen van kimutatva.		
	6. Golfpálya.		
1	Magyar Golf Klub	XII., Hegyhát-u. 26.	—

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
	7. Kispuskalőterek (céllövőpályák).		
1	Postás Sport Egyesület	I., Krisztina-körút 12.	—
2	II. ker. Testnevelési és Népgondozó Kirendeltség	II., Fő-u. 68.	—
3	Budapesti Polgári Lövész Egyesület	II., Marcibányi-tér 12.	Egyesületi épület, teniszpályák, szobalőtér
4	IV. ker. Testnevelési Bizottság	IV., Cukor-u. 6.	—
5	Igazságügyi Sport Klub	V., Markó-u. 16.	—
6	Magyar Általános Hitelbank	V., József-tér 2.	—
7	Magyar Országos Véderő Egyesület .	VI., Podmaniczky-u. 45.	—
8	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	VIII., Csobánc-u.	—
9	Ferencvárosi Vasutasok Sportköre ...	IX., Péceli-út 1.	—
10	Magyar Fém- és Lámpaárugyár Rt. ..	X., Cserkesz-u. 37.	—
11	M. kir. Állami Vas-, Acél- és Gépgyárak	X., Szapári-u.	—
12	Magyar Izr. kézmű és földmívelési egyesület kertészképző telepe	X., Keresztúri-út 130.	—
13	VIII. ker. Testnevelési és Népgondozó Kirendeltség	X., Zágrábi-út	—
14	Szent László-reálgimnázium	X., Jászberényi-út 28.	—
15	Törekvés Sport Egyesület	X., Kőbányai-út 30.	—
16	Műegyetemi Lövész Egyesület	XI., Műegyetem	—
17	Budahegyvidéki Polgári Lövész Egyesület	XII., Zúgligeti-út 16.	—
18	Süss Nándor Rt.	XII., Csörsz-u. 39.	Teniszpálya
19	V. ker. Testnevelési Bizottság	XIII., Váci-út 202.	—
20	Postás Sport Egyesület	XIV., Egressy-út 41.	—
	Ezenkívül még 10 olyan kispuskalőtér, amely más főlétesítményeken van kimutatva mint melléklétesítmény.		
	8. Galamblövőtér.		
1	Országos Magyar Galamblövő Egyesület	III., Margitsziget	Egyesületi épület
	9. Lóversenyterek.		
1	Földmívelésügyi Minisztérium	X., Ligettelki-dűlő	—
2	Magyar Lovaregylet	X., Kerepesi-út 57.	—
3	Budapesti Ügetőverseny Egyesület ..	X., Kerepesi-út 9.	—
	10. Síugrósáncok.		
1	Magyar Sí Szövetség	Svábhegy	—
2	Középfokú Iskolák Sportköreinek Országos Központja	Svábhegy	—

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
	11. Tenisztelepek és magán teniszpályák		
1	Kormányzósági Tenisz Klub	I., Attila-körút 4.	—
2	Kovács Frigyes	I., Orvos-u. 10.	—
3	Magyar Országos Központi Takarékpénztár Rt. Tisztviselőinek Sportegyesülete	I., Aladár-u. 1—3.	Egyesületi épület
4	Nagykovácsy Milenkó	I., Dezső-u. 4/b	—
5	Némethy György	I., Attila-u. 19.	—
6	Bartók Zoltán	II., Battai-u. 7.	—
7	Csalótzky Károly dr.	II., Alvinci-út 6.	—
8	Erney Károly	II., Fillér-u. 51.	
9	Fuchs Frigyes	II., Bimbó-u. 10.	—
10	Fuchs Nándor Pál	II., Branyiszkó-út 108.	—
11	Özv. Hampel Antalné	II., Garas-u. 4.	—
12	Kellner Miklós	II., Mák-u. 3.	—
13	Komlós Ágost és Társai	II., Keleti Károly-u. 35.	—
14	Kozma Jenő dr.	II., Pasaréti-út 41.	—
15	Kresz Károly dr.	II., Alvinci-út 8/a	—
16	Kirchlechner Endre	II., Budakeszi-út	—
17	Liszka Károly	II., Barsi-u. 1.	—
18	Magyar Vasuti és Hajózási Klub ...	II., Fillér-u. 11.	—
19	Mezey Sándor	II., Csévi-u. 27.	—
20	Özv. Molnár Béláné	II., Fillér-u. 59.	—
21	Rosconi Titusz és Társai	II., Pasaréti-út 103.	—
22	Rózsadombi Tenisz Klub	II., Marcibányi-tér	—
23	Schöffer Aladár dr.	II., Csévi-u. 4.	—
24	Strasser László	II., Érmelléki-út 5.	—
25	Budapesti Lawn-Tenisz Klub	III., Margitsziget	—
26	Budapest Székesfőváros Gázművei ..	III., Gázgyár	—
27	Goldberger S. F. és Fiai Rt.	III., Rupp János-u. 90.	—
28	Leipziger V. szesz- és cukorgyár Rt..	III., Szentendrei-út 65.	—
29	Magyar Atlétikai Klub	III., Margitsziget	—
30	Római Fürdőtelep Egyesület	III., Záránd-u. 24.	—
31	Szent Margitsziget Gyógyfürdő Rt. ..	III., Margitsziget	Egyesületi épület
32	Szőnyi Lórántné	III., Hajógyári sziget	—
33	Taufenecker Norbert	IV., Szerb-u. 17.	Korcsolyapálya
34	özv. Bocsán Elemérné	V., Személynök-u. 2.	Korcsolyapálya
35	Böde József	V., Balaton-u. 1.	Korcsolyapálya
36	Cserhalmi Béla	V., Balaton-u. 7.	Korcsolyapálya
37	Középfokú Iskolák Sportköreinek Országos Központja	V., Balaton-u. 36.	—
38	Singer József	V., Pozsonyi-út 27.	—
39	VI. ker. állami Kemény Zsigmond reáliskola	VI., Bulyovszky-u. 26.	—
40	Hoffmann Hugó	VI., Aréna-út 104.	Korcsolyapálya
41	Műegyetemi Atlétikai és Football Klub	VII., Rottenbiller-u.23-25	—
42	Schrotter Lajos	VII., Damjanich-u. 24.	Korcsolyapálya
43	Párdány Oszkár	VIII., Múzeum-körút 2.	Korcsolyapálya
44	Bien Ernő, Dretomszky Béla és Franklin Társulat	IX., Liliom-u. 3/a	Korcsolyapálya
45	Pintér Oszkár és Epstein Rezső	IX., Ráday-u. 24.	Korcsolyapálya
46	Róm. Kat. Egyházközség	IX., Lónyay-u. 44.	Korcsolyapálya
47	Szent István-kórház	IX., Gyáli-út 1.	—

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
48	Szent László-kórház	IX., Gyáli-út 7.	—
49	»Budapest« Sport Egyesület	X., Népliget	—
50	Budapest Székesfőváros Gázművei	X., Tomcsányi-út	—
51	Budapest Székesfőváros Közönsége	X., Simor-u. 7—9.	Korcsolyapálya
52	Horthy Miklós-közkórház	X., Maglódi-út 89—91.	—
53	Kammer Testvérek	X., Gyömrői-út 92.	Korcsolyapálya
54	Lampart Sport Klub	X., Cserkesz-u. 37.	—
55	Magánalkalmazottak Biztosító Intézete	X., Kőbányai-út 40.	Egyesületi épület
56	M. kir. Honvéd Kincstár	X., Ferenc József-laktanya	—
57	Magyar Ruggyantaárugyár Rt. Tisztviselőinek Sport Egyesülete	X., Kerepesi-út 19.	—
58	Nemzeti Torna Egylet	X., Család-u. 57.	Korcsolyapálya
59	Budapesti Lawn-Tennisz és Korcsolyázó Egylet	XI., Horthy Miklós-út 67.	Korcsolyapálya, egyesületi épület
60	Budapest Székesfőváros Elektromos Művei	XI., Budafoki-út	Korcsolyapálya
61	Erzsébet Sósfürdő és Forrásvállalat Rt.	XI., Tétényi-út 12—16.	—
62	Fojt Béla	XI., Sashegyi-út 6.	Korcsolyapálya
63	özv. Leszl Jakabné	XI., Berényi-út 10.	—
64	Szent Margit Leánygimnázium	XI., Szent Imre herceg-útja 5—7.	Korcsolyapálya
65	Ábrahám Imréné	XII., Költő-u. 31.	—
66	Állami Tanítóképző Intézet	XII., Fery Oszkár-u. 40.	Korcsolyapálya
67	Árvai Henrik	XII., Mátrahegyi-u. 9.	—
68	Bálint Ernőné	XII., Kálóz-út 6—8.	—
69	Bauer Emil	XII., Fery Oszkár-u. 82.	—
70	báró Brandenstein Gyuláné	XII., Béla királyné-út 28.	—
71	Brück Jenő	XII., Istenhegyi-út 93.	—
72	Chorin Ferenc és Nővérei	XII., Mátyás király-u. 17.	—
73	Engel Ármin	XII., Csipke-út 5.	—
74	Fellegi Józsefné	XII., Kuruclesi-út 14.	—
75	Fodor István	XII., Ordas-u. 9.	—
76	özv. Forbáth Frigyesné	XII., Alkony-u. 17—19.	—
77	Gleviczky Gyula	XII., Fürj-u. 3—5.	—
78	Hofbauer Ervin	XII., Rege-út 4.	—
79	M. kir. Honvéd Közrendészeti kórház	XII., Alkotás-u. 25.	—
80	Jugovits János	XII., Fery Oszkár-u. 42.	Korcsolyapálya
81	Jézus Társaság Rendháza	XII., Labanc-u. 57.	—
82	Kiss József	XII., Felhő-u. 11.	—
83	báró Korányi Frigyesné	XII., Istenhegyi-út 4/f	—
84	Kováts B. Ödön	XII., Dobsina-út 1.	—
85	Kirovits Károly	XII., Zuhatag-u. 26.	—
86	Középfokú Iskolák Sportkörének Országos Központja	XII., Városmajor	—
87	M. kir. Állami Elme- és Ideggyógyintézet	XII., Hidegkúti-út 72.	Korcsolyapálya
88	M. kir. Központi Statisztikai Hivatal Tisztviselőinek Sport Egyesülete	XII., Városmajor	—
89	Magyar Vöröskereszt Központi Ápolónő Iskola	XII., Győri-út 17—19.	—
90	Metzler Jenő	XII., Ormódi-u. 4.	—

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
91	Neumann Lipót	XII., Diana-u. 19.	—
92	Országos Bírói és Ügyészi Egyesület.	XII., Tóth L.-u. 6.	—
93	Richter Gedeon és neje	XII., Normafa-út 28.	—
94	Rokkantház és Hadirokkant Otthon	XII., Németvölgyi-út 41.	—
95	Stern Alfréd	XII., Mátyás király-út 34.	—
96	Svábhegyi Szanatórium Rt.	XII., br. Eötvös-út 12.	—
97	Stux Sándor	XII., Lóránt-út 15.	—
98	Szenthe Lajos	XII., br. Eötvös-út 4.	—
99	Török Adorjánné	XII., Völgy-u. 28.	—
100	Új Szent János-kórház	XII., Hieronymi-út 1.	—
101	Vitányi Béla dr.	XII., Ugocsa-u. 8.	—
102	Zechmeister Jenőné	XII., Költő-u. 26.	—
103	Láng Gépgyár Rt. Tisztviselőinek Sportköre	XIII., Rozsnyói-út 4.	—
104	Állami Felső Építő Ipariskola	XIV., Thököly-út 74.	—
105	Feldmann József	XIV., Ajtósi Dürer-sor 13.	Korcsolyapálya
106	Friedmann Ignác dr.	XIV., Stefánia-út 22.	—
107	Halmi Elemér	XIV., Kövér Lajos-u. 17.	—
108	Herminamezői Atlétikai Klub	XIV., Columbus-u. 59—61.	—
109	Hungária Közművelődési Egyesület	XIV., Hungária körút 30.	Korcsolyapálya
110	Kiss Gyula	XIV., Stefánia-út 41.	Korcsolyapálya
111	Magyar Országos Lawn-Tennisz Szövetség	XIV., Iparcsarnok	—
112	Magyar Testgyakorlók Köre	XIV., Hungária körút 103.	Egyesületi épület
113	Park Klub	XIV., gr. Zichy Géza-u. 3.	—
114	Róthmann Dezső	XIV., Uzsoki-u. 34.	—
115	Rosenberg Miksa, Singer József	XIV., Abonyi-u. 3.	Korcsolyapálya
116	Singer Ferenc	XIV., Thököly-út 115.	Korcsolyapálya
117	Telefongyár Rt.	XIV., Hungária körút 130.	—
118	Vértes H. Hugó	XIV., Ajtósi Dürer sor 31.	—
	Ezenkívül még 47 olyan tenisztelep, amely más főlétesítményeken van kimutatva mint melléklétesítmény.		
	12. Korcsolyapályák.		
1	Budapest Székesfőváros Közönsége	I., Lovas-u. 42.	—
2	Budapesti Korcsolyázó Egylet	XIV., Városliget	Egyesületi épület
	Ezenkívül még 39 olyan korcsolyapálya, amely más főlétesítményeken van kimutatva mint melléklétesítmény.		

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
	13. Uszodák, fövenyfürdők.		
1	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	III., Nagyszombat-u.	—
2	Szent Margitsziget Gyógyfürdő Rt. ..	III., Margitsziget	1 dunai uszoda
3	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	IV., Ferenc József-rakpart	
4	« « « ..	V., Révész-u.	—
5	Buthy Győző	X., Kerepesi-út 77.	—
6	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	XI., Lágymányos	—
7	« « « ..	XI., Gellért-rakpart	—
8	Budapest Székesfővárosi Testnevelési és Népgondozó Felügyelőség	XI., Gellért-rakpart	—
9	Erzsébet Sósfürdő Rt.	XI., Tétényi-út 12—16.	—
10	Svábhegyi Szanatórium Rt.	XII., br. Eötvös-út 12.	—
	Ezenkívül még 1 olyan uszoda, amely más főlétesítményen van kimutatva mint melléklétesítmény.		
	14. Sportuszodák.		
1	Szent Lukács Gyógyfürdő Rt.	III., Zsigmond-u. 25.	—
2	Császárfürdő Kegyes Alapítv. (nyitott)	III., Zsigmond-u. 31.	—
3	« « « (fedett)	III., Zsigmond:-u. 31.	—
4	Magyar Magas- és Mélyépítő Rt. ...	III., Újlaki-u. 44.	—
5	Nemzeti Úszósport Alapítvány	III., Margitsziget	—
6	Novák András és Tsai	III., Nánási-u. 2.	—
7	Római Fürdő Rt.	III., Szent Endrei-u.	—
8	Tisztviselők Strandfürdő, Csónakház és Weekendtelepi Szövetkezete	III., Nánási-u. 97.	— Csónakház
9	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	IV., Ferenc József-rakp.	—
10	« « « ..	XI., Kelenhegyi-u. 2—4.	—
11	« « « ..	XI., Döbrentei-tér 11.	—
12	Budapest Székesfővárosi Testnevelési és Népgondozó Felügyelőség	XI., Lágymányos	Csónakház
13	Magyar Úszó Egyesület	XI., Lágymányos	—
14	Nemzeti Sport Klub	XI., Kopaszi-dűlő	—
15	Nemzeti Torna Egylet	XI., Lágymányos	—
16	Redemptorissa Szerzetesnők Szent Margit Leányintézete	XI., Szt Imre hg.-útja 5.	—
17	Zakariás Árpád	XIII., Meder-u.	Csónakház, teniszpálya
18	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	XIV., Városliget	—
	Ezenkívül még 4 olyan sportuszoda, amely más főlétesítményeken van kimutatva mint melléklétesítmény.		
	15. Parti csónakházak.		
1	Adria csónakház	III., Római-part 40.	—
2	Római parti Csónakház és Weekend-telep Egyesület	III., Római-part 36.	—
3	Bauhoffer Nándor	III., Óbudai-rakpart	—
4	özv. Bercik Istvánné	III., Római-part 32.	—
5	Budapesti Budai Torna Egylet	III., Nánási-út 93.	—

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
6	Breza Pál	III., Római-part 26.	—
7	Bürgermeister Károly	III., Római-part 8.	—
8	Duna Budapesti Evezős Egylet	III., Újlaki-rakpart	Teniszpálya
9	Duna Gőzhajózási Társaság	III., Hajógyári sziget	Teniszpálya
10	Ferencvárosi Torna Klub	III., Újlaki-rakpart 93.	Teniszpálya
11	Fodor István	III., Római-rakpart 30.	—
12	Fojt János, Fischer Henrik	III., Római-rakpart 5.	—
13	III. ker. Torna és Vívó Egylet	III., Nagyszombat-u.	—
14	Hungária Evezős Egylet	III., Margitsziget	Teniszpálya
15	Hunnia Csónakázó Egylet	III., Újlaki-rakpart	Teniszpálya
16	Ibusz Sport Klub	III., Óbudai-rakpart	Teniszpálya
17	Magasházy Mihály	III., Római-rakpart 1.	—
18	Magyar Nemzeti Bank Tisztviselőinek Sportegyesülete	III., Nánási-u. 17.	Teniszpálya
19	Nemzeti Hajós Egylet	III., Margitsziget	Teniszpálya
20	Neptun Evezős Egylet	III., Margitsziget	Teniszpálya
21	Pannonia Evezős Klub	III., Margitsziget	Teniszpálya
22	Podoletz Gusztáv	III., Római-rakpart	—
23	Rendőrtiszti Atlétikai Klub	III., Óbudai-rakpart	Teniszpálya
24	Sági János	III., Újlaki-rakpart	—
25	Sirály Evezős Egylet	III., Újlaki-rakpart	Teniszpálya
26	Spárta Atlétikai Klub	III., Nánási-u. 45.	—
27	Uharek Elemér	III., Nánási-u. 35.	—
28	Weinberger Jenő	III., Római-rakpart	—
29	Budai Csónakázó Egylet	XI., Lágymányos	—
30	Műegyetemi Evezős Klub	XI., Bertalan-u. 2.	—
31	Bányász Gyula	XIII., Népsziget	—
32	Boschán Vilmos	XIII., Népsziget	—
33	Börzsöny Turista Egyesület	XIII., Népsziget	—
34	Budapest Evezős Egyesület	XIII., Népsziget	Teniszpálya
35	Budapest Székesfőváros Gázművei Önképzőköre	XIII., Népsziget	—
36	Dunavölgyi Rt.	XIII., Népsziget	—
37	Hangya Tisztviselőinek Sport Egyesülete	XIII., Népsziget	—
38	Iványi Iván	XIII., Népsziget	—
39	Iványi Iván	XIII., Népsziget	—
40	Kéméndi Ernő	XIII., Népsziget	—
41	Középfokú Iskolák Sportköreinek Országos Központja	XIII., Népsziget	—
42	Láng gépgyár rt. Tisztviselőinek Sportköre	XIII., Népsziget	—
43	Magyar Cserkész Szövetség	XIII., Népsziget	—
44	Magyar Köztisztviselők Szövetkezete és Takarékpénztár Sportegyesület	XIII., Népsziget	—
45	Magyar Államvasutak Testvériség Sport Egyesülete	XIII., Népsziget	—
46	Orion Evezős Egylet	XIII., Népsziget	—
47	Parádi Lajos	XIII., Népsziget	—
48	Poseidon Evezős Klub	XIII., Meder-u. 6.	—
49	Postatakarékpénztár Tisztviselőinek Sport Egyesülete	XIII., Népsziget	—
50	Viktoria Evezős Egylet	XIII., Meder-u. 6.	Teniszpálya
	Ezenkívül még 4 olyan parti csónakház, amely más főlétesítményeken van kimutatva mint melléklétesítmény.		

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
	16. Vízi csónakházak.		
1	Bauhoffer Nándor	III., Óbudai-rakpart	—
2	Budapesti Motor Jacht Klub	III., Nagyszombat-u.	—
3	Duna Budapesti Evezős Egylet	III., Újlaki-rakpart	Parti csónakház
4	Gaup József	III., Filatorigát	—
5	Herpich Rudolfné	III., Templom-u.	—
6	Honvéd Utász Tisztek Evezős Egyesülete	III., Óbudai rakpart	(Teniszpálya a parton)
7	Hunnia Csónakázó Egylet	III., Újlaki-rakpart	Parti csónakház
8	Leipziger V. Szesz és Cukorgyár Rt.	III., Óbudai-rakpart	—
9	Magyar Általános Hitelbank Tisztviselőinek Sport Egyesülete	III., Margitsziget	—
10	M. kir. Honvéd Kincstár	III., Ferenc József-dunaág	—
11	Neptun Evezős Egylet	III., Margitsziget	Parti csónakház
12	Országos Tiszti Tudományos és Kaszinó Egyesület	III., Margitsziget	—
13	Pannonia Evezős Klub	III., Újlaki-rakpart	Parti csónakház
14	Bergsmann Ilona	XIII., Népsziget	—
15	Kupcsik Pálné	XIII., Népsziget	—
16	Reisich Józsefné I.	XIII., Népsziget	
17	Reisich Józsefné II.	XIII., Népsziget	
18	Reisich Józsefné III.	XIII., Népsziget	—
19	Sebestyén Lóránd	XIII., Népsziget	—
20	Tordasi József és Sárvári Pál	XIII., Népsziget	—
	Ezenkívül még 1 olyan vízi csónakház, amely más főlétesítményen van kimutatva mint melléklétesítmény.		
	17. Egyesületi épületek.		
1	Magyar Atlétikai Klub régi gárda	IV., gr. Károlyi-u. 24.	—
2	Országos Testnevelési Tanács	V., Alkotmány-u. 3.	Tornaterem
3	Magyar Cserkész Szövetség	V., Nagy Sándor-u. 6.	—
4	Magyar Labdarugó Szövetség	V., Vadász-u. 31.	—
5	Nemzeti Torna Egylet	VIII., Szentkirályi-u. 26.	Kispuskalőtér, tornaterem
6	Ferencvárosi Vasutasok Sportköre	IX., Péceli-út 1.	—
	Ezenkívül még 23 olyan egyesületi épület, amely más főlétesítményeken van kimutatva mint melléklétesítmény.		
	18. Sport- vagy tornacsarnokok.		
1	Budapesti Budai Torna Egylet	I., Attila-u. 2.	—
2	Budapest Egyetemi Atlétikai Klub	IV., Semmelweis-u. 5.	—
3	Budapesti Központi Általános Tejcsarnok Rt.	IV., Kecskeméti-u. 5.	—
4	Erdős László	IV., Váci-u. 24.	—
5	Fodor István	IV., Petőfi Sándor-u. 3.	—
6	Postás Sport Egylet	IV., Városház-u. 18.	—
7	Rákossy Gyula	IV., Váci-u. 36.	—
8	TisztiTudományos és Kaszinó Egyesület	IV., Váci-u. 38.	—
9	Tóth Ferenc	IV., Semmelweis-u. 4.	—
10	Duna Sport Klub	V., Lipót-körút 4.	—

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
11	Magyar Általános Hitelbank Rt.	V., József-tér 2.	—
12	Országgyűlési Tisztviselők Sport Klubja	V., Országház-u.	—
13	Pénzintézeti Sportegyesületek Ligája	V., Erzsébet-tér 3.	—
14	Róna Ármin	VI., Andrássy-út 88.	—
15	Magyar Evezős Szövetség.....	VIII., József-tér 61.	(Evezős tanmedence)
16	Nemzeti Lovarda Egylet	VIII., Eszterházy-u. 32.	(Fedett lovarda)
17	Ferencvárosi Vasutasok Sportköre ...	IX., Péceli-út 1.	—
18	Budapest Ügetőverseny Egylet	X., Kerepesi-út 7.	(Fedett lovarda)
19	M. kir. Állami Vas-,Acél- és Gépgyár Rt.	X., Golgota-u. 9.	Kispuskalőtér
20	Magyar Fém- és Lámpaárugyár Rt...	X., Gergely-u. 27.	—
21	Ganz és Társa Rt.	X., Villám-u. 38.	—
22	M. kir. József Nádor Műegyetem.....	XI., Műegyetem	—
	Ezenkívül még 7 olyan sport- vagy tornacsarnok, amely más főlétesítményeken van kimutatva mint melléklétesítmény.		
	19. Iskolai tornatermek.		
1	Községi elemi iskola	I., Czakó-u. 6.	—
2	« « «	I., Krisztina-tér 4.	—
3	« polgári fiúiskola	I., Attila-u. 103.	—
4	« « leányiskola	I., Koronaőr-u. 3.	—
5	« Szilágyi Erzsébet leánygimnázium.....	I., Iskola-tér 1.	—
6	M. kir. Állami Verbőczy István gimnázium.....	I., Attila-u. 1—3.	—
7	Baar-Madas ref. leányliceum	II., Lórántffy Zsuzsanna-út 3.	—
8	Érseki kat. gimnázium	II., Keleti Károly-u. 37.	—
9	Kir. Egyetemi kat. gimnázium	II., Ilona-u. 4.	—
10	Községi elemi fiúiskola	II., Csalogány-u. 45.	—
11	« « iskola	II., Szalag-u. 15.	—
12	« « «	II., Margit-körút 19.	—
13	« polgári fiúiskola	II., Medve-u. 5—7.	—
14	« « leányiskola	II., Batthyány-u. 8.	—
15	« « fiúiskola	II., Marcibányi-tér 1.	—
16	Községi női felsőkereskedelmi iskola .	II., Jurányi-u. 3.	—
17	M. kir. Állami Tanítónőképző Intézet .	II., Csalogány-u. 43.	—
18	Szent Orsolya-rendi Szent Angela leánygimnázium	II., Zivatar-u. 2—4.	—
19	Toldy Ferenc községi reáliskola	II., Toldy Ferenc-u. 9.	—
20	Községi elemi iskola	III., Ürömi-u. 64.	—
21	« « «	III., Miklós-tér 5.	—
22	« « «	III., Kiscelli-u. 78—82.	—
23	« « «	III., Keve-u. 41.	—
24	« « «	III., Szentendrei-út 8180.	—
25	« « «	III., Timár-u. 16.	—
26	« « «	III., Lajos-u. 34.	—
27	« « «	III., Vörösvári-u 93.	—
28	« polgári fiúiskola	III., Kórház-u. 9.	—
29	« « «	III., Kiskorona-u. 10.	—
30	« « leányiskola	III., Lajos-u. 1—3.	—
31	Irgalmas Nővérek »Cselka« Intézete polgári leányiskola	III., Szt. Lélek-tér 9—11.	—
32	Izr. elemi iskola	III., Zichy-u. 9.	—

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
33	M. kir. állami Árpád reálgimnázium	III., Zsigmond-u. 114.	—
34	Ág. h. ev. leánygimnázium	IV., Sütő-u. 1.	—
35	Kegyestanítórendi gimnázium	IV., Piarista-u. 1.	—
36	Községi elemi iskola	IV., Cukor-u. 6.	—
37	« Gizella királyné leánygimnázium	IV., Váci-u. 43.	—
38	Községi Eötvös József reáliskola	IV., Reáltanoda-u. 7.	—
39	Országos Nőképző Egyesület Veres Pálné leánygimnázium	IV., Veres Pálné-u. 38.	—
40	Aranyosi nyilvános négyévfolyamú fiú felsőkereskedelmi iskola	V., Csanády-u. 19.	—
41	Községi elemi iskola	V., Sziget-u. 8—10.	—
42	« « «	V., Szt István-tér 13-14	—
43	« « «	V., Pannonia-u. 81.	—
44	« polgári fiúiskola	V., Pannonia-u. 81.	—
45	« « «	V., Honvéd-u. 27.	—
46	« « leányiskola	V., Szemere-u. 3.	—
47	Kereskedelmi Akadémia	V., Alkotmány-u. 11.	—
48	Lázár Piroska dr. leánygimnázium	V., Személynök-u. 21.	—
49	M. kir. állami Berzsenyi Dániel gimnázium	V., Markó-u. 29—31.	—
50	M. kir. állami Bólyai reáliskola	V., Markó-u. 18—20.	—
51	Szekeres Margit leányliceum	V., Kálmán-u. 22.	Iskolai tornatér
52	Irgalmas Nővérek Szent Teréz Intézete	VI., Próféta-u. 1—3.	—
53	Községi elemi iskola	VI., Szinyei-Merse-u. 9.	—
54	« « leányiskola	VI., Aréna-út 136.	—
55	« « iskola	VI., Érsek-u. 4.	—
56	« « «	VI., Szív-u. 19—21.	—
57	« « «	VI., Lehel-u. 16.	—
58	« polgári fiúiskola	VI., Nagymező-u. 1.	—
59	« « leányiskola	VI., Lovag-u.	—
60	« « «	VI., Bajza-u. 31.	—
61	« « «	VI., Váci-út 21.	—
62	M. kir. állami Kemény Zsigmond reáliskola	VI., Bulyovszky-u. 26.	—
63	M. kir. állami Kölcsey Ferenc gimnázium	VI., Munkácsy Mihály-u. 26.	—
64	M. kir. állami Mária Terézia leánygimnázium	VI., Andrássy-út 65.	—
65	Ref. Egyház Skót polgári leányiskola	VI., Vörösmarty-u. 49.	—
66	Wesselényi Miklós felső kereskedelmi iskola (községi)	VI., Izabella-u. 46.	—
67	Ág. hitv. evangélikus gimnázium	VI., Vilma királynő-út 17.	—
68	Aut. orth. izr. hitközség polgári iskola	VII., Dob-u. 35.	—
69	Izr. hitközség alapítvány fiúárvaház	VII., Vilma királynő-út 25.	—
70	Községi elemi iskola	VII., Elemér-u. 20.	—
71	« « «	VII., Kazinczy-u. 23.	—
72	« « leányiskola	VII., Murányi-u. 10.	—
73	« « «	VII., Dob-u. 85.	—
74	« leányiparostanonciskola	VII., Dembinski-u. 25.	—
75	Községi diszítő és sokszorosító szakirányú iparostanonciskola	VII., Nyár-u. 9.	—
76	Községi polgári fiúiskola	VII., Kertész-u. 30.	—

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
77	Községi polgári fiúiskola	VII., Hernád-u. 3.	—
78	« « leányiskola	VII., Dohány-u. 32.	—
79	« felsőkereskedelmi iskola	VII., Wesselényi-u. 38.	—
80	Községi Dobó Katalin felsőkereskedelmi iskola	VII., Wesselényi-u. 52.	—
81	M. kir. állami Madách Imre gimnázium	VII., Barcsay-u. 5.	—
82	M. kir. állami Óvónőképző Intézet	VII., Rózsák-tere 7.	—
83	Németbirodalmi iskola	VII., Damjanich-u. 6.	—
84	Pesti izr. hitközség elemi iskolája	VII., Bethlen Gábor-tér 2.	—
85	Izr. hitközségi elemi iskola	VII., Wesselényi-u. 44.	—
86	Községi elemi iskola	VIII., Práter-u. 13/b	—
87	« « «	VIII., Dankó Pista-út 31.	—
88	« « «	VIII., Mária Terézia-tér 8.	—
89	« « fiúiskola	VIII., Erdélyi-u. 8.	—
90	« « «	VIII., Bezerédy-u. 16/a	—
91	« « «	VIII., Rökk Szilárd-u. 13.	—
92	« « leányiskola	VIII., Csobánc-u. 1.	—
93	« polgári fiúiskola	VIII., Német-u. 44.	—
94	« « leányiskola	VIII., Tisza Kálmán-tér 4.	—
95	« « «	VIII., Dugonich-u. 19.	—
96	« « «	VIII., Jázmin-u. 10.	—
97	Községi gróf Széchenyi István felsőkereskedelmi fiúiskola	VIII., Vas-u. 9—11.	—
98	M. kir. Állami Tanárképző Intézet gyakorló középiskolája	VIII., Trefort-u. 8.	—
99	M. kir. állami Zrinyi Miklós gimnázium	VIII., Tavaszmező-u. 7.	—
100	Országos Izraelita Tanítók és Rabbiképző Intézet	VIII., Rökk Szilárd-u. 26.	—
101	Sophianum Sacre-Coeur leányközépiskola	VIII., Mikszáth Kálmán-tér 1.	—
102	Szent Benedek kat. gimnázium	VIII., Baross-u. 62.	—
103	Állami Fáy András gimnázium	IX., Mester-u. 60.	—
104	Községi elemi iskola	IX., Bakáts-tér 12.	—
105	« « «	IX., Kén-u.	—
106	« « «	IX., Lónyay-u. 6.	—
107	« « «	IX., Soroksári-út 75.	—
108	« « «	IX., Ranolder-u. 22.	—
109	« « leányiskola	IX., Gyáli-út 25/a	—
110	« « «	IX., Szvetenay-u. 28.	—
111	« polgári fiúiskola I. számú	IX., Telepy-u. 17.	—
112	« « « II. számú	IX., Telepy-u. 17.	—
113	« « «	IX., Knézits-u. 17.	—
114	« « «	IX., Gyáli-út 25/b	—
115	« « leányiskola	IX., Mester-u. 19.	—
116	« « «	IX., Tóth Kálmán-u. 35.	—
117	Községi Szent István felsőkereskedelmi iskola	IX., Mester-u. 56.	—
118	Községi Teleki Blanka női felsőkereskedelmi iskola	IX., Mester-u. 23.	—
119	Isteni Szeretet Leányai Társulata	IX., Knézits-u. 7.	—
120	Ref. gimnázium	IX., Lónyay-u. 4/a	—
121	Szeretet Leányainak Ranolder Intézete kath. Tanítónőképzője	IX., Thaly Kálmán-u. 23	—
122	Állami elemi iskola	X., Máv. lakótelep 38.	—

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
123	Állami Szent László gimnázium	X., Belső Jászberényi-út 28.	—
124	Községi elemi iskola	X., Kápolna-tér 4.	—
125	« « «	X., Kada-u. 27.	—
126	« « «	X., Pongrác-út 19.	—
127	« « «	X., Üllői-út 118.	—
128	« « «	X., Álmos vezér-tér 2.	—
129	« « «	X., Szt. László-tér 34.	—
130	« « leányiskola	X., Ihász-u. 27.	—
131	« « «	X., Maglódi-út 8.	—
132	« polgári fiúiskola	X., Liget-u. 19.	—
133	« « «	X., Elnök-u. 3.	—
134	« « leányiskola	X., Szent László-tér 1.	—
135	« « «	X., Simor-u. 25.	—
136	« « «	X., Százados-u. 6.	—
137	« elemi iskola	XI., Lenke-út 17.	—
138	« « «	XI., Érdi-út 2.	—
139	« « «	XI., Hengermalom-u. 66.	—
140	« polgári fiúiskola	XI., Váli-u. 1.	—
141	« « leányiskola	XI., Fehérvári-út 10.	—
142	Községi Szent Gellért női felsőkereskedelmi iskola	XI., Horthy M.-út 27.	—
143	Róm. kat. Leányliceum (N. D. de Sion)	XI., Miasszonyunk-u. 1.	—
144	Szent Imre gimnázium	XI., Szent Imre herceg-útja 27.	—
145	Szent Margit Leánygimnázium	XI., Szent Imre herceg-útja 5—7.	
146	Domokos L-né leányliceum	XII., Bíró-u. 16.	—
147	Keresztény Iskolatestvérek szerzetes kongregációja	XII., Istenhegyi-út 32.	—
148	Községi elemi iskola	XII., Városmajor-u. 59.	—
149	« « «	XII., Németvölgyi-út 46.	—
150	« szabadlevegős elemi iskola .	XII., Diana-u. 4.	—
151	« polgári leányiskola	XII., Böszörményi-út 22.	—
152	Községi Kossuth Lajos fiú felsőkereskedelmi iskola	XII., Márvány-u. 32.	—
153	M. kir. Testnevelési Főiskola	XII., Győri-út 11.	Iskolai játszótér
154	« « « «	XII., Győri-út 11.	Iskolai játszótér
155	Községi elemi iskola	XIII., Váci-út 89.	—
156	« « «	XIII., Szent László-u. 61.	—
157	« « «	XIII., Gömb-u. 53.	—
158	« « «	XIII., Tatai-u. 1553.	—
159	« « «	XIII., Váci út 57.-	—
160	« « leányiskola	XIII., Gömb-u. 53.	—
161	« « «	XIII., Váci-út 61.	—
162	« polgári fiúiskola	XIII., Váci-út 57.	—
163	« « leányiskola	XIII., Üteg-u. 13.	—
164	Salvator Intézet Polgári iskolája	XIII., Huba-u. 7.	—
165	Állami Erzsébet Nőiskola leányliceum .	XIII., Ajtósi Dürer-sor 37.	—
166	Állami felsőkereskedelmi iskolai Tanárképző Intézet	XIV., Thököly-út 48.	—
167	Állami felsőépítőipari iskola	XIV., Thököly-út 74.	—
168	« Szent István gimnázium	XIV., Ajtósi Dürer-sor 15.	—
169	Községi elemi fiúiskola	XIV., Hungária-körút 17.	—
170	« « «	XIV., Miskolci-u. 65.	—

Sorszám	A tulajdonos (fenntartó) neve	A létesítmény helye (ker., utca, házszám)	A létesítményen lévő egyéb sportlétesítmények és sportépítmények
171	Községi elemi fiúiskola	XIV., Angol-u. 25.	—
172	« « «	XIV., Egressy-u. 69.	—
173	Községi elemi fiú- és leányiskola ...	XIV., Telep-u. 32/b	—
174	« « iskola	XIV., Őrnagy-u. 5—7.	—
175	Izr. Siketnémák Országos Intézete ..	XIV., Mexikói-út 60.	—
176	Pesti izr. hitközség leánygimnázium ..	XIV., Abonyi-u. 7—9.	—
177	Szent Szív-szerzet	XIV., Ajtósi Dürer-sor 21.	—
178	Vakok József Nádor Kir. Országos Intézete	XIV., Ajtósi Dürer-sor 39.	—
	Ezenkívül még 6 olyan iskolai tornaterem, amely más főlétesítményeken van kimutatva mint melléklétesítmény.		
	20. Turista menedékházak.		
1	»Budapest« Sport Egyesület	III., Hármashatárhegy	—
2	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	III., Szépvölgyi-dűlő	—
3	Budapesti Turista Egyesület	III., Csúcshegy	—
4	Pannonia Turista Egyesület	III., Szépvölgyi-út 163.	—
5	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	XIII., Normafa-út	—
6	Magyar Cserkész Szövetség	XIII., Hárshegyi-út 5.	—
	21. Kilátótornyok.		
1	Budapest Székesfőváros Közönsége ..	XII., Jánoshegy	—
2	« « « ..	XII., Széchenyi emlék-út	—
3	« « « ..	XIII., Kishárshegy	—

Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtára 55329/1951. sz.

TARTALOMJEGYZÉK.

***

Oldal

Bevezetés.

A sport fogalma és jelentősége 3

Az 1921 : LIII. t.-c. és a testnevelésre vonatkozó egyéb rendelkezések 8

A sportlétesítménystatisztika létrejötte 10

Budapest székesfőváros sportlétesítménye.

Összefoglaló adatok 13

Általános adatok 17

a) *A sportlétesítmények jellege és tulajdonjogi viszonyai* 17

b) *A sportlétesítmények keletkezésének éve és a létesítmények állapota* 19

Különleges adatok 22

1. *Sporttelepek (Stadionok)* 23

2. *Sportpályák, sportterek* 28

3. *Iskolai torna-(játszó-)terek* 28

1—3 a) *A sporttelepek, sportpályák (terek), iskolai torna- (játszó-)terek területe* 29

4. *Sportuszodák* 32

5. *Föveny-(strand-)fürdők és egyéb uszodák* 37

4—5 a) *A sportuszodák, föveny-(strand-)fürdők és egyéb uszodák úszófelülete* 38

6. *Iskolai tornatermek és sport- vagy tornacsarnokok* 40

6 a) *Az iskolai tornatermek, a sport- vagy tornacsarnok területe* 45

7. *Kerékpárpálya* 47

8. *Golfpálya* 48

9. *Kispuskalőterek (céllövőpályák)* 48

10. *Ugrósánc* 49

11. *Teniszpályák* 50

12. *Korcsolyapályák* 52

13. *Parti és vizi csónakházak* 53

14. *Turista- és menedékházak, kilátótornyok* 56

15. *Egyesületi épületek* 56

16. *Lóversenyterek* 57

17. *Gyermekjátszóterek* 58

A sport- és üdülési célokra szolgáló területek 60

Budapest székesfőváros által sportcélokra fordított összegek 62

Függelék.

Az 1921 : LIII. törvénycikk a Testnevelésről 67

Az 1924 : III. törvénycikk az Országos Testnevelési Alapról 70

Az 1935. évi országos statisztikai felvétel idején Budapest székesfőváros területén talált sportlétesítmények jegyzéke 71

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Felelős szerkesztő: dr. Illyefalvi I. Lajos.